

Arbejdsgruppen om slagtefjerkræ (kalkuner)

Arbejdsgrupperapport om hold af slagtekalkuner

Maj 2010

Indholdsfortegnelse

1. INDLEDNING	6
1.1. Baggrunden for arbejdsgruppens nedsættelse	6
1.2. Arbejdsgruppens kommissorium	6
1.3. Arbejdsgruppens sammensætning	7
1.4. Arbejdets forløb i arbejdsgruppen	8
1.5. Rapportens opbygning og indhold	9
1.6. Sammenfatning af arbejdsgruppens synspunkter og forslag	9
2. GÆLDENDE REGLER MV. OM KALKUNER	14
2.1. Nationale regler og EU-regulering	14
2.2. Europarådet	16
2.3. Frivillige certificeringsordninger	18
	19
3. HOLD AF SLAGTEKALKUNER I DANMARK	20
3.1. Produktionens omfang	20
3.2. Produktionspraksis	21
4. VELFÆRDSPROBLEMER I KALKUNPRODUKTIONEN	24
4.1. Trædepudesvidninger	25
4.2. Brystblæreforandringer og brystsvindninger	26
4.3. Benproblemer	26
4.4. Fjerpilning og kannibalisme	28
4.5. Anden sygdom i produktionen	29
5. FYSISKE BETINGELSER FOR PRODUKTION AF SLAGTEKALKUNER	30
5.1. Lys	30
5.1.1. Indledende bemærkninger	30
5.1.1.1. Lysprogrammer	30
5.1.1.2. Lysintensitet	31
5.1.1.3. Skumring og dæmring	32
5.1.1.4. Lyskvalitet	33

5.1.2. Gældende ret.....	33
5.1.3. Europarådets rekommandation om kalkuner.....	33
5.1.4. QS-systemet.....	34
5.1.5. Norsk, svensk og finsk ret.....	34
5.1.6. Arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger.....	35
5.1.6.1. Lysprogrammer.....	35
5.1.6.2. Lysintensitet.....	37
5.1.6.3. Lyskvalitet.....	38
5.2. Belægningsgrad	38
5.2.1. Indledende bemærkninger.....	38
5.2.2. Gældende ret.....	38
5.2.3. Europarådets rekommandation om kalkuner.....	39
5.2.4. QS-systemet.....	39
5.2.5. Norsk, svensk og finsk ret.....	40
5.2.6. Arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger.....	41
5.2.6.1. Flertallets overvejelser og anbefalinger.....	41
5.2.6.2. Mindretallets overvejelser og anbefalinger.....	41
5.3. Ernæring og fodringsstrategier	42
5.3.1. Indledende bemærkninger.....	42
5.3.2. Gældende ret.....	42
5.3.3. Europarådets rekommandation om kalkuner.....	43
5.3.4. QS-systemet.....	43
5.3.5. Norsk, svensk og finsk ret.....	44
5.3.6. Arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger.....	44
5.4. Foder- og drikkevandsanlæg	45
5.4.1. Indledende bemærkninger.....	45
5.4.2. Gældende ret.....	45
5.4.3. Europarådets rekommandation om kalkuner.....	45
5.4.4. QS-systemet.....	45
5.4.5. Norsk, svensk og finsk ret.....	46
5.4.6. Arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger.....	46
5.5. Tilsyn og driftsledelse	47
5.5.1. Indledende bemærkninger.....	47
5.5.2. Gældende ret.....	48
5.5.3. Europarådets rekommandation om kalkuner.....	49
5.5.4. QS-systemet.....	51
5.5.5. Norsk, svensk og finsk ret.....	51
5.5.6. Arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger.....	52
5.6. Rengøring	52
5.6.1. Indledende bemærkninger.....	52
5.6.2. Gældende ret.....	53
5.6.3. Europarådets rekommandation om kalkuner.....	53
5.6.4. QS-systemet.....	53
5.6.5. Norsk, svensk og finsk ret.....	53
5.6.6. Arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger.....	54
5.7. Ventilation og temperatur	54
5.7.1. Indledende bemærkninger.....	54
5.7.2. Gældende ret.....	54
5.7.3. Europarådets rekommandation om kalkuner.....	55
5.7.4. QS-systemet.....	55
5.7.5. Norsk, svensk og finsk ret.....	56

5.7.6. Arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger.....	57
5.8. Støj	57
5.8.1. Indledende bemærkninger.....	57
5.8.2. Gældende ret.....	57
5.8.3. Europarådets rekommandation om kalkuner.....	57
5.8.4. QS-systemet.....	58
5.8.5. Norsk, svensk og finsk ret.....	58
5.8.6. Arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger.....	58
5.9. Strøelse	58
5.9.1. Indledende bemærkninger.....	58
5.9.2. Gældende ret.....	59
5.9.3. Europarådets rekommandation om kalkuner.....	59
5.9.4. QS-systemet.....	59
5.9.5. Norsk, svensk og finsk ret.....	59
5.9.6. Arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger.....	60
5.10. Alarmsystem og beredskab	60
5.10.1. Indledende bemærkninger.....	60
5.10.2. Gældende ret.....	60
5.10.3. Europarådets rekommandation om kalkuner.....	61
5.10.4. QS-systemet.....	61
5.10.5. Norsk, svensk og finsk ret.....	61
5.10.6. Arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger.....	62
5.11. Indfangning af kalkuner	62
5.11.1. Indledende bemærkninger.....	62
5.11.2. Gældende ret.....	62
5.11.3. Europarådets rekommandation om kalkuner.....	63
5.11.4. QS-systemet.....	64
5.11.5. Norsk, svensk og finsk ret.....	64
5.11.6. Arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger.....	65
5.12. Aflivning i produktionen	65
5.12.1. Indledende bemærkninger.....	65
5.12.2. Gældende ret.....	65
5.12.3. Europarådets rekommandation om kalkuner.....	69
5.12.4. QS-systemet.....	69
5.12.5. Norsk, svensk og finsk ret.....	69
5.12.6. Arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger.....	70
5.13. Næbtrimning	70
5.13.1. Indledende bemærkninger.....	70
5.13.2. Gældende ret.....	71
5.13.3. Europarådets rekommandation om kalkuner.....	72
5.13.4. QS-systemet.....	73
5.13.5. Norsk, svensk og finsk ret.....	73
5.13.6. Arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger.....	73
5.14. Tilsyn med trædepudesvidninger mv.	73
5.14.1. Indledende bemærkninger.....	73
5.14.2. Overvågning af trædepuder hos slagtekyllinger.....	74
5.14.3. Arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger.....	75
6. ØVRIGE EMNER	76

6.1. Avlsarbejdet	76
6.1.1. Avlsfirmaer.....	76
6.1.2. Reproduktion.....	77
6.1.3. Avl for specifikke egenskaber.....	77
6.1.3.1. Vækstforhold.....	77
6.1.3.2. Benproblemer.....	79
6.1.5. Gældende ret.....	81
6.1.6. Arbejdsgruppens overvejelser.....	81
6.2. Transport	82
6.2.1. Indledende bemærkninger.....	82
6.2.2. Gældende ret.....	82
6.2.3. Arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger.....	87
6.3. Slagtning og aflivning på slagteri	87
6.3.1. Indledende bemærkninger.....	87
6.3.2. Gældende ret.....	88
6.3.3. Arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger.....	92
7.1. Økonomiske konsekvenser	94
7.1.1. Belægningsgrad.....	94
7.2. Overgangsregler	95
8. ARBEJDSGRUPPENS UDKAST TIL REGLER	96
8.1. Arbejdsgruppens udkast til lov om hold af slagtekalkuner	96
8.2. Bemærkninger til lovudkastets enkelte bestemmelser	101
	110
8.3. Arbejdsgruppens udkast til bekendtgørelse om hold af slagtekalkuner	111

1. Indledning

1.1. Baggrunden for arbejdsgruppens nedsættelse

I sin fødevarerpolitiske redegørelse fra januar 1998 tilkendegav den daværende regering, at der i særdeleshed inden for den moderne svine- og fjerkræproduktion kunne være grundlag for at få tilvejebragt nye regler, hvor der bør fokuseres på dyrenes behov. På den baggrund nedsatte Justitsministeriet den 8. oktober 1998 en arbejdsgruppe om slagtefjerkræ. Arbejdsgruppen valgte at starte med at gennemgå forholdene for slagtekyllinger og udarbejdede herefter et udkast til den senere lov om hold af slagtekyllinger, der trådte i kraft den 1. januar 2002.

Regeringen besluttede efterfølgende at lade arbejdsgruppen om slagtefjerkræ gennemgå forholdene for kalkuner, gæs, ænder og moskusænder med henblik på en vurdering af behovet for nye regler om beskyttelse af disse dyr, jf. regeringens handlingsplan for bedre dyrevelfærd ("Dyrs velfærd – vores ansvar") fra april 2002. Arbejdsgruppen besluttede sig for at indlede det nye arbejde med at drøfte forholdene for slagtekalkuner.

Arbejdsgruppen har med afgivelsen af denne rapport afsluttet sin opgave med at foretage en gennemgang af forholdene for slagtekalkuner. Arbejdsgruppen har på grundlag heraf fremsat en række anbefalinger om mindstekrav til hold af slagtekalkuner og udarbejdet et forslag til regler på området.

1.2. Arbejdsgruppens kommissorium

Kommissoriet for arbejdsgruppen om slagtefjerkræ har følgende ordlyd:

"I den fødevarerpolitiske redegørelse fra januar 1998 tilkendegiver regeringen, at der i særdeleshed inden for den moderne svine- og fjerkræproduktion kan være grundlag for at få tilvejebragt nye regler, hvor der bør fokuseres på dyrenes behov.

Regeringen anfører, at det er påkrævet, at den danske fjerkræproduktion gøres til et indsatsområde, og at regeringen agter at tage initiativ til drøftelser med fjerkræbranchen med henblik på gennemførelse af nye produktionsstandarder, der sikrer dyrenes velfærd. Regeringen finder, at der bl.a. bør sættes ind vedrørende ben- og ledproblemer, lysprogrammer, arealkrav og flokstørrelser.

I regeringens lovprogram for 1998/99 står der, at der eventuelt vil blive fremsat forslag til lov om dyreetiske tiltag vedrørende svin og fjerkræ ultimo februar 1999. Det præciseres dog i bemærkningerne til dette punkt, at en arbejdsgruppe om slagtefjerkræ nedsat under Justitsministeriet skal gennemgå slagtefjerkræproduktionen og snarest muligt komme med forslag til nye regler om hold af slagtefjerkræ.

Arbejdsgruppen om slagtefjerkræ skal på denne baggrund og med inspiration fra bl.a. Det Dyreetiske Råds udtalelse fra februar 1995 om slagtefjerkræ snarest muligt komme med forslag til nye regler om slagtefjerkræ og eventuelle andre mulige foranstaltninger, som kan fremme dyrevelfærden, herunder forslag til en dansk holdning under eventuelle kommende drøftelser i EU om slagtefjerkræ.

Arbejdsgruppen skal inddrage resultaterne af forskning og praktiske erfaringer på området og i videst muligt omfang tage hensyn hertil ved udformningen af reglerne.”

Uddrag af regeringens handlingsplan for bedre dyrevelfærd ”Dyrs velfærd – vores ansvar” fra april 2002:

”Europarådet har vedtaget rekommandationer om henholdsvis kalkuner, gæs, ænder og moskusænder, hvori der stilles en række krav til beskyttelse af disse dyrearter. Der er ikke i dansk ret fastsat særlige regler til beskyttelse af disse dyr. Regeringen vil lade Justitsministeriets arbejdsgruppe om slagtefjerkræ, der tidligere har gennemgået slagtekyllingeproduktionen og udarbejdet udkast til den senere lov om slagtekyllinger, gennemgå forholdene for de forskellige dyrearter og vurdere behovet for nye regler om beskyttelse af disse dyr. Arbejdsgruppen skal både inddrage Europarådets rekommandationer og den nyeste videnskabelige forskning og praktiske erfaringer på området.

Regeringen vil på baggrund af arbejdsgruppens forslag gennemføre administrative regler om beskyttelse af disse dyr eller – om nødvendigt – udarbejde lovforslag herom.”

1.3. Arbejdsgruppens sammensætning

Arbejdsgruppen havde ved afgivelsen af denne rapport om hold af kalkuner følgende sammensætning:

Gårdejer Per Jensen (Det Danske Fjerkræraad)
Chefkonsulent Thorkil Ambrosen (Det Danske Fjerkræraad)
Agronom Pernille Fraas Johnsen (Dyrenes Beskyttelse)
Adm. direktør Peter Møllerup (Det Dyreetiske Råd)
Seniorforsker Ricarda G. Engberg (Det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet, Aarhus
Universitet)
Dyrlæge Susanne Krarup Larsen (Fødevarestyrelsen)
Fuldmægtig Katrine Lindegaard (Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri)
Kontorchef Jens Teilberg Søndergaard (Justitsministeriet) (formand)
Fuldmægtig Karin Baunsgaard (Justitsministeriet) (sekretær)

Endvidere deltog seniorrådgiver Johannes Christensen (Fødevareøkonomisk Institut, Københavns Universitet) i arbejdet indtil den 16. januar 2010.

Fuldmægtig Inge Birgitte Møberg har været sekretær for arbejdsgruppen fra januar 2009 og indtil den 1. marts 2010.

1.4. Arbejdets forløb i arbejdsgruppen

Der har over to perioder været afholdt møder i arbejdsgruppen. I perioden fra november 2002 til oktober 2003 har der været afholdt fem møder, og i perioden fra januar 2009 til februar 2010 har der været afholdt 8 møder.

I 2003 besøgte arbejdsgruppen en indfangning af kalkuner, og i 2009 besøgte arbejdsgruppen en kalkunfarm. Arbejdsgruppen har på disse ekskursioner haft lejlighed til at se nærmere på kalkunproduktionen i praksis og drøfte en række emner af betydning for arbejdsgruppens overvejelser med de ansvarlige for de besøgte dyrehold.

Arbejdsgruppen har haft adjunkt Helle Halkjær Kristensen, Det Biovidenskabelige Fakultet, Københavns Universitet, til at give et oplæg om lys i forbindelse med hold af kalkuner.

Arbejdsgruppens repræsentant fra Fødevareøkonomisk Institut, Københavns Universitet, har udarbejdet økonomiske beregninger for forskellige belægningsgrader af hanner. Disse beregninger er nærmere omtalt i rapportens afsnit om økonomiske konsekvenser.

1.5. Rapportens opbygning og indhold

Rapporten indeholder et kapitel om den gældende lovgivning for hold af kalkuner, jf. kapitel 2, og et kapitel om de eksisterende forhold for kalkuner i Danmark, jf. kapitel 3. Dernæst følger et kapitel om typiske velfærdsproblemer i kalkunproduktionen, jf. kapitel 4.

I rapportens kapitel 5 redegøres for arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger vedrørende hold af slagtekalkuner i forhold til følgende emner: Lys, belægningsgrad, ernæring og fodringsstrategier, foder- og drikkevandsanlæg, tilsyn og driftsledelse, rengøring, ventilation og klimastyring, støj, strøelse, alarmsystem og beredskab, indfangning af kalkuner, aflivning i produktionen, næbtrimning samt tilsyn med trædepudesvidninger. De enkelte afsnit er bygget op, således at der indledningsvis redegøres for de faktuelle forhold i forbindelse med de enkelte emner, herefter redegøres for gældende ret herom, og endelig redegøres der for arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger vedrørende det pågældende emne.

Rapportens kapitel 6 behandler en række øvrige relevante emner: Avlsarbejdet, transport samt slagtning og aflivning. I kapitel 7 redegøres for de økonomiske konsekvenser af arbejdsgruppens forslag til mindstekrav og arbejdsgruppens overvejelser vedrørende overgangsregler, og kapitel 8 indeholder arbejdsgruppens udkast til regler.

Rapporten er skrevet på baggrund af bidrag fra specialister inden for forskning og produktionsforhold, og den tager i vidt omfang udgangspunkt i Europarådets rekommandation fra 2001 om kalkuner og det tyske QS-system. QS-systemet er nærmere beskrevet i kapitel 2, pkt. 3, nedenfor.

1.6. Sammenfatning af arbejdsgruppens synspunkter og forslag

Det fremgår af dyreværnslovens § 4, stk. 1, at justitsministeren kan fastsætte regler om dyrs opholdsarealer og opholdsrum og om inventaret heri, herunder at opholdsrum og inventar skal godkendes, før det tages i brug. Dyreværnslovens § 4, stk. 2, begrænser imidlertid ministerens kompetence hertil, når der er tale om landbrugsdyr. Det fremgår således af bestemmelsen, at regler vedrørende dyr i landbruget, der ikke beror på en forpligtelse af international karakter, alene kan fastsættes efter stk. 1, når de er af mindre indgribende betydning.

Da en række af de regler, som arbejdsgruppen foreslår indført, vil kunne have mere indgribende betydning for producenterne, kan de ikke fastsættes administrativt med hjemmel i dyreværnsloven, jf. denne lovs § 4, men skal i stedet fastsættes ved lov.

Arbejdsgruppen har derfor udarbejdet udkastet til lovforslag om hold af slagtekalkuner, som er gengivet i kapitel 8.

En del af arbejdsgruppens forslag til regulering er imidlertid så detaljerede og af en så teknisk karakter, at disse forslag bør gennemføres administrativt, hvilket desuden har den fordel, at reglerne er relativt nemme at ændre, hvis ny forskning viser, at der er bedre måder at opdrætte slagtekalkuner på, f.eks. med hensyn til den nøjagtige sammensætning af lysprogrammer. Arbejdsgruppen har derfor også udarbejdet udkast til bekendtgørelse om hold af slagtekalkuner, som er gengivet i kapitel 8, og som foreslås udstedt primært med hjemmel i en lov om hold af slagtekalkuner.

- Lys

For så vidt angår opdræt af slagtekalkuner finder arbejdsgruppen, at anvendelse af lysprogrammer, således at dyrene får en længere mørkeperiode hvert døgn, kan forbedre kalkuners velfærd, herunder reducere benproblemer. En længere sammenhængende mørkeperiode giver dyrene mulighed for at hvile og øger deres mobilitet og aktivitet, ligesom den kan medføre en højere vækst og bedre foderudnyttelse.

Arbejdsgruppen anbefaler derfor, at der stilles krav til sammensætningen af lysprogrammer i kalkunproduktionen. Arbejdsgruppen foreslår således, at der skal være konstant lys i starthuset de første fire døgn, således at kalkunkyllinger kan vænne sig til omgivelserne og finde frem til foder og vand. Derefter skal der indledes et step-down-program, således at der sker en optrapning af mørkeperioden. Ved udgangen af den 1. uge skal man være nået op på mindst 2 timers mørke, ved udgangen af den 2. uge skal man være nået op på mindst 4 timers mørke, ved udgangen af den 3. uge skal man være nået op på mindst 6 timers mørke, og ved udgangen af den 4. uge skal man være nået op på mindst 8 timers mørke. Herefter anvendes et lysprogram, der har én mørkeperiode pr. 24 timer på mindst 8 timer indtil højst fire døgn, før kalkunerne indfanges med henblik på slagtning.

Arbejdsgruppen foreslår desuden, at der stilles krav om en lysintensitet på mindst 20 lux på 80 pct. af gulvarealet i de perioder, hvor der er lys i huset, dog med mulighed for at dæmpe lysintensiteten i kortere perioder, hvis der sker udbrud af fjerpilning og kannibalisme blandt kalkunerne. Lysintensiteten må dog på intet tidspunkt være under 5 lux.

Arbejdsgruppen foreslår endelig, at der fastsættes krav om, at skumring og dæmring imiteres. Skumrings- og dæmringsperioden skal vare mindst 30 minutter og skal ikke kunne medregnes til mørkeperioden.

Overgangen fra mørke til lys (dæmring) kan ske ved at forøge lysintensiteten gradvist (lineært) eller i et eller flere trin jævnt fordelt over hele dæmringsperioden.

Overgangen fra lys til mørke (skumring) kan ske ved at reducere lysintensiteten gradvist (lineært) eller i et eller flere trin jævnt fordelt over hele skumringsperioden.

- Belægningsgrad

Arbejdsgruppen finder, at man i lovgivningen bør stille krav om en maksimal belægningsgrad.

Et flertal i arbejdsgruppen (medlemmerne udpeget efter indstilling fra Det Danske Fjerkræraad, Det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet v/ Aarhus Universitet, Fødevareøkonomisk Institut v/ Københavns Universitet, Fødevarestyrelsen, Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri samt Justitsministeriet) anbefaler belægningsgrader på 52 kg/m² for høner og 58 kg/m² for haner med et gennemsnit på 48 kg/m² for høner og 55 kg/m² for haner målt over det aktuelle og de to forudgående hold i det pågældende hus.

Et mindretal i arbejdsgruppen (medlemmerne udpeget efter indstilling fra Dyrenes Beskyttelse og Det Dyreetiske Råd) anbefaler belægningsgrader (i voksehuset) på maksimalt 45 kg/m² for høner og 50 kg/m² for haner.

- Ernæring og fodringsstrategier

Arbejdsgruppen anbefaler, at der stilles krav om, at alle kalkuner skal have uhindret adgang til tilstrækkeligt, nærende, afbalanceret og hygiejnisk foder hver dag og tilstrækkelige forsyninger af frisk vand af god kvalitet på alle tidspunkter, og at det bør undgås pludseligt at foretage betydelige ændringer, der er til skade for kalkunerne, i den type eller kvalitet af foder, der anvendes, og i fodringsprocedurerne, medmindre der er tale om en nødsituation.

Arbejdsgruppen anbefaler endvidere, at der stilles krav om, at kalkuner tildeles kråseflint, der fremmer en naturlig bearbejdning af foderet.

- Foder- og drikkevandsanlæg

Arbejdsgruppen foreslår, at der stilles krav om, at udstyr til fodring og vanding skal være udformet og installeret på en sådan måde, at der er tilstrækkelig adgang til foder og vand, og at der er plads nok ved fodertrugene og vanderne, således at der ikke opstår unødigt konkurrence om foder eller vand blandt kalkunerne.

Arbejdsgruppen anbefaler således, at der fastsættes krav om, at pladsen omkring runde vandere skal være mindst 0,10 cm pr. kg levende kalkun, og pladsen omkring runde fodertrug skal være mindst 0,18 cm pr. kg levende kalkun. Pladskravene skal først efterkommes efter 5. leveuge, når kalkunerne er begyndt at få en vis størrelse.

- Tilsyn og driftsledelse

For så vidt angår driftsledelse anfører arbejdsgruppen, at driftsledelse har meget stor betydning for dyrenes velfærd, men at det er vanskeligt at lovgive nærmere herom. Arbejdsgruppen foreslår imidlertid, at der stilles krav om, at alle kalkuner skal tilses mindst to gange dagligt og oftere, hvis det er nødvendigt, da kalkunproducenten herved får lejlighed til at kontrollere dyrevelfærden, aflive syge dyr og opsamle døde dyr. Tekniske installationer til foder, vand og ventilation samt strøelsens kvalitet skal efterses mindst én gang om dagen.

- Rengøring

Arbejdsgruppen anbefaler, at der stilles krav om, at de dele af kalkunhusene, udstyr og redskaber, som kalkunerne er i berøring med, skal rengøres grundigt og desinficeres, inden der indsættes en ny flok. Huset, indhegninger og alt udstyr, herunder vandingsudstyr, skal holdes tilfredsstillende rene, så længe der er dyr til stede.

- Ventilation og temperatur

Ventilation og klimastyring er en meget vigtig del af et godt produktionsmiljø, hvorfor arbejdsgruppen foreslår, at der stilles krav om, at producenter skal sikre tilstrækkelig ventilation. Luftcirkulation, støvindhold, temperatur, relativ luftfugtighed og koncentration af gasarter skal holdes på et niveau, som ikke er skadeligt for dyrene, og der skal fastsættes en maksimal grænse på 20 ppm for ammoniak og 3000 ppm for kuldioxid målt i dyrenes øjenhøjde.

Arbejdsgruppen anbefaler endvidere, at der fastsættes krav vedrørende høje temperaturer, således at temperaturen i husene i varme perioder ikke overstiger temperaturen udenfor væsentligt. Fra fire uger efter udrugning må indendørstemperaturen højst være 3 grader celsius højere end udendørstemperaturen, når udendørstemperaturen er over 30 grader celsius i skygge.

- Støj

Arbejdsgruppen anbefaler, at støjniveauet holdes så lavt som muligt. Arbejdsgruppen foreslår derfor, at der stilles krav om, at ventilatorer, fodermaskiner og andre maskiner skal konstrueres, monteres, drives og vedligeholdes på en sådan måde, at de for-

årsager mindst mulig støj. Der bør endvidere stilles krav om, at pludselig udefrakommende støj undgås.

- Strøelse

Arbejdsgruppen finder, at det er afgørende, at der stilles krav om, at kalkuner under hele produktionsforløbet har adgang til strøelse, der er løs og tør i overfladen, da kalkunerne er i tæt kontakt med strøelsen, og deres velfærd og sundhed er påvirket af strøelsens kvalitet.

- Alarmsystem og beredskab

Arbejdsgruppen anbefaler, at der på kalkunfarmen installeres et alarmsystem, der kan advare producenten om svigt i de elektriske systemer. Arbejdsgruppen anbefaler endvidere, at der skal udarbejdes en beredskabsplan, der foreskriver, hvordan eventuelle nødsituationer i form af strømsvigt i givet fald skal håndteres.

- Indfangning af kalkuner

Arbejdsgruppen foreslår, at der stilles krav om, at indfangning og håndtering af kalkuner sker ved, at kalkunen løftes under kroppen ved det ene ben og i den diagonalt modsatte vinge, da man herved mindsker risikoen for ledskader. Arbejdsgruppen foreslår endvidere, at det i forlængelse heraf præciseres, at det er forbudt at løfte eller bære kalkuner i et enkelt ben, i vingerne alene eller i halsen.

- Trædepudesvidninger

Ifølge arbejdsgruppens vurdering er det ikke muligt at konstruere en overvågningsordning af kalkuners trædepuder, når der ikke findes større kalkunslagterier i Danmark. Arbejdsgruppen finder derfor ikke, at området umiddelbart er velegnet til regulering. Problemet med trædepudesvidninger søges i stedet imødegået ved at stille krav til strøelse, belægningsgrad mv.

- Næbtrimning

Arbejdsgruppen foreslår, at der fastsættes krav om, at næbtrimning af kalkuner skal ske inden 10 dage efter udrugning, og at der maksimalt må trimmes 1/3 af kalkunkylingens næb målt fra næseborets yderste del til næbspidsen.

2. Gældende regler mv. om kalkuner

2.1. Nationale regler og EU-regulering

Dyreværnsloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 1343 af 4. december 2007, som ændret ved lov nr. 499 og 500 af 12. juni 2009, indeholder generelle regler om behandling af dyr, men ikke særlige regler om beskyttelse af kalkuner. Det fremgår bl.a. af dyreværnsloven, at dyr skal behandles forsvarligt og beskyttes bedst muligt mod smerte, lidelse, angst, varigt mén og væsentlig ulempe, at enhver, der holder dyr, skal sørge for, at de behandles omsorgsfuldt, herunder huses, fodres, vandes og passes under hensyntagen til deres fysiologiske, adfærdsmæssige og sundhedsmæssige behov, og at dyrenes opholdsrum er indrettet i overensstemmelse hermed, jf. lovens §§ 1-3.

Derudover giver dyreværnsloven på en række områder justitsministeren hjemmel til at fastsætte nærmere regler om bl.a. hold af forskellige dyrearter.

Justitsministeren kan således fastsætte regler om dyrs opholdsarealer og opholdsrum samt om inventaret heri, jf. § 4, stk. 1. Hvis reglerne vedrører dyr i landbruget og ikke beror på en forpligtelse af international karakter, kan ministeren dog kun fastsætte regler efter § 4, stk. 1, når reglerne er af mindre indgribende betydning, jf. § 4, stk. 2. Hvis reglerne er af mere indgribende betydning, skal der i stedet fremsættes lovforslag herom.

I medfør af dyreværnslovens § 4 a kan justitsministeren desuden fastsætte regler med henblik på opfyldelse af Det Europæiske Fællesskabs direktiver om forsvarlig behandling af dyr og om beskyttelse af dyr.

Med hjemmel i bl.a. dyreværnslovens § 4 og § 4 a, stk. 1, har justitsministeren udstedt *bekendtgørelse nr. 707 af 18. juli 2000 om mindstekrav til beskyttelse af landbrugsdyr*. Reglerne i bekendtgørelsen finder anvendelse på hold af landbrugsdyr, hvorved der forstås hvirveldyr – bortset fra fisk, reptiler og padder – som holdes med henblik på produktion af fødevarer, uld, skind eller pels eller med henblik på andre landbrugsmæssige formål, jf. bekendtgørelsens §§ 1 og 2. Der er tale om minimumskrav, der altid skal være opfyldt ved hold af landbrugsdyr, medmindre strengere krav er fastsat i anden lovgivning, jf. bekendtgørelsens § 1. Bekendtgørelsen indeholder bl.a. bestemmelser vedrørende personale (kapitel 2), tilsyn (kapitel 3), optegnelser (kapitel 4), rum og bygninger til husning af dyr (kapitel 5), dyr, der holdes udendørs (kapitel 6), automatiseret eller mekanisk udstyr (kapitel 7), vand, foder og andre stoffer (kapitel 8) samt avlsmetoder (kapitel 9).

Bekendtgørelsen gennemfører Rådets direktiv 98/58/EF af 20. juli 1998 om beskyttelse af dyr, der holdes til landbrugsformål.

Bekendtgørelse nr. 1729 af 21. december 2006 om beskyttelse af dyr under transport med senere ændringer (herefter transportbekendtgørelsen) supplerer Rådets forordning nr. 1/2005/EF af 22. december 2004 om beskyttelse af dyr under transport og dermed forbundne aktiviteter mv. Transportbekendtgørelsen indeholder i kapitel 3 en række supplerende regler for transporter af pattedyr og fugle, der fuldt ud afvikles her i landet, herunder § 20, der indeholder særlige regler for vejtransport af fjerkræ.

Rådets forordning nr. 1/2005/EF af 22. december 2004 om beskyttelse af dyr under transport og dermed forbundne aktiviteter og om ændring af direktiv 64/432/EØF og 93/119/EF og forordning (EF) nr. 1255/97, der har fundet anvendelse siden 5. januar 2007, regulerer transport af levende hvirveldyr, som finder sted i Fællesskabet.

Forordningen stiller bl.a. følgende krav til transporten:

- Dyr, der transporteres, skal være egnede til den påtænkte transport, jf. forordningens artikel 3, litra b, jf. bilag I, kapitel I, pkt. 1.
- Transportmidlerne skal være udformet og indrettet samt vedligeholdes og anvendes på en sådan måde, at dyrene ikke kommer til skade eller påføres lidelser, og sådan at dyrenes sikkerhed tilgodeses, jf. forordningens artikel 3, litra c.
- Dyrene skal råde over en ståhøjde, som er passende i forhold til deres størrelse og den planlagte transport, jf. forordningens artikel 3, litra g.
- Transportmidler og containere samt disses udstyr skal være udformet og indrettet samt vedligeholdes og anvendes på en sådan måde, at gulvene er skridsikre, jf. forordningens bilag I, kapitel II, punkt 1.1, litra g.
- Transportmidler og containere samt disses udstyr skal være udformet og indrettet samt vedligeholdes og anvendes på en sådan måde, at der i det rum, hvor dyrene er anbragt, og på alle niveauer heri skal være tilstrækkeligt med plads til, at der kan sikres god ventilation oven over dyrene, når de står oprejst i normal stilling, idet dyrenes naturlige bevægelser under ingen omstændigheder må begrænses, jf. forordningens bilag I, kapitel II, pkt. 1.2.
- Bilag I, kapitel VII, litra E, indeholder regler for lastetætheden ved transport af fjerkræ i container.

Bekendtgørelse nr. 583 af 6. juni 2007 om slagtning og aflivning af dyr finder bl.a. anvendelse på flytning, opstaldning, fastholdelse, bedøvelse, slagtning og aflivning af

dyr, der opdrættes med henblik på fremstilling af kød, skind, pelsværk eller andre produkter, jf. bekendtgørelsens § 1, stk. 1. Bekendtgørelsens kapitel 3 regulerer slagting på slagterier, mens kapitel 4 regulerer slagting og aflivning uden for slagterierne for så vidt angår nærmere anførte dyrearter, herunder fjerkræ (§ 11).

Bekendtgørelsen gennemfører dele af Rådets direktiv 93/119/EF af 22. december 1993 om beskyttelse af dyr på slagte- eller aflivningstidspunktet, som ændret ved Rådets forordning nr. 806/2003/EF af 14. april 2003 og ved Rådets forordning nr. 1/2005/EF af 22. december 2004.

Rådets forordning nr. 1099/2009/EF af 24. september 2009 om beskyttelse af dyr på aflivningstidspunktet blev vedtaget på et rådsmøde den 24.-25. september 2009 og vil finde anvendelse fra den 1. januar 2013. Forordningen erstatter Rådets direktiv 93/119/EF af 22. december 1993 om beskyttelse af dyr på slagte- eller aflivningstidspunktet.

Der er desuden i EU-regi fastsat en række *handelsnormer* for fjerkræ, hvorved der stilles visse krav til opdrætsmetode, hvis man ønsker at mærke fjerkrækød til konsum med nærmere angivne betegnelser. Handelsnormerne er ikke fastsat ud fra hensyn til dyrenes velfærd, men ud fra et ønske om fælles standarder for, under hvilke forhold kalkuner solgt under en bestemt betegnelse er opvokset. Handelsnormerne fremgår af Rådets forordning nr. 1234/2007/EF af 22. oktober 2007 om en fælles markedsordning for landbrugsprodukter og om særlige bestemmelser for visse landbrugsprodukter (fusionsmarkedsordningen) med senere ændringer og Kommissionens forordning nr. 543/2008/EF af 16. juni 2008 om gennemførelsesbestemmelser til rådsforordningen med senere ændringer.

Handelsnormerne stiller således bl.a. krav til areal, minimumsslagtealder, adgang til løbegårde og fodersammensætningen afhængigt af, hvilken betegnelse slagtekalkunkødet ønskes solgt under. Det er frivilligt for producenten, om vedkommende vil mærke sine varer i henhold til disse handelsnormer, men hvis producenten ønsker at anvende betegnelserne på varerne, skal de relativt restriktive krav opfyldes.

2.2. Europarådet

Danmark og Det Europæiske Fællesskab er kontraherende parter til *Den Europæiske Konvention af 10. marts 1976 om beskyttelse af dyr, der holdes til landbrugsformål*. Konventionen er udarbejdet i Europarådets regi. Konventionen finder anvendelse på dyrehold samt på pasning og husning af dyr især i moderne intensive husdyrbrug.

Konventionen gælder for alle dyr, som opdrættes eller holdes med henblik på produktion af fødevarer, uld, skind eller pels eller med henblik på andre landbrugsformål. Selve konventionen indeholder de overordnede principper for behandlingen af dyrene, bl.a. for så vidt angår husning, fodring, vanding, pasning, bevægelsesfrihed, belysning, temperatur og tilsyn mv. Alle disse faktorer skal opfylde dyrenes fysiologiske og etologiske behov i overensstemmelse med anerkendte praktiske og videnskabelige erfaringer.

I medfør af konventionen er der nedsat en stående komité med repræsentanter fra de kontraherende parter, som er ansvarlig for udarbejdelse og vedtagelse af anbefalinger (rekommendationer) til de kontraherende parter om gennemførelsen af principperne i konventionen. Disse rekommandationer indeholder således mere detaljerede krav til opdræt af de forskellige arter landbrugsdyr, og de er baseret på videnskabelige erfaringer med de pågældende dyrearter.

Den stående komité vedtog den 21. juni 2001 en *rekommendation om kalkuner*, som trådte i kraft den 21. december 2001. Formålet med rekommandationen er at gennemføre principperne i artikel 3-7 i den europæiske konvention om beskyttelse af dyr, der holdes til landbrugsformål, for så vidt angår kalkuner. Disse principper går bl.a. ud på, at dyrene skal huses, fodres, vandes og passes på en måde, som – under hensyntagen til deres art og graden af deres udvikling, tilpasning og tamhed – er passende for deres fysiologiske og etologiske behov i overensstemmelse med anerkendte praktiske og videnskabelige erfaringer.

Rekommandationen finder anvendelse på kalkuner, der holdes med henblik på kødproduktion, opdræt og andre landbrugsmæssige formål. Ifølge præambelen har praktiske og videnskabelige erfaringer med hensyn til kalkuners biologiske behov vist, at visse former for opdræt af kalkuner ikke dækker disses biologiske behov med velfærdsproblemer til følge.

Rekommandationen indeholder en række bestemmelser om bl.a. personalets uddannelse og pasning af dyrene, tilsyn, krav til dyrenes omgivelser, herunder pladskrav og krav til bygninger og opholdsarealer, håndteringen af dyrene i forbindelse med afsendelse til slagteri og metoder til aflivning af syge dyr.

Af mere specifikke krav kan særligt nævnes,

- at gulvarealet, hvor kalkuner huses, skal være tilstrækkeligt stort til, at alle kalkuner kan hvile eller sove på samme tid,

- at gulvet ikke må være perforeret, med undtagelse af afløb ved drikkefaciliteter,
- at kalkuner ikke må holdes i bur,
- at der stilles krav om en minimumsbelysning på 10 lux og lysprogrammer med lys- og mørkeperioder af minimum 4 timers varighed,
- at der skal være udarbejdet en beredskabsplan i tilfælde af nødsituationer, og
- at operative indgreb forbydes, bortset fra næb- og kæbetrimning under visse omstændigheder.

Rekommandationen om kalkuner må anses for opfyldt ved dyreværnslovens generelle bestemmelser eller indeholdt i bekendtgørelse om mindstekrav til beskyttelse af landbrugsdyr.

Rekommandationen om kalkuner er gennemgået nærmere under de enkelte emner i kapitel 5 nedenfor.

Den reviderede Europæiske Konvention af 6. november 2003 om beskyttelse af dyr under international transport er endnu hverken underskrevet eller ratificeret af Danmark. Konventionen er udarbejdet i Europarådets regi. Konventionen gælder alene, når der er tale om transport til og fra lande uden for EU. Konventionen fastsætter bl.a. regler om dyrenes transportegnethed, dyrlægekontrol og forholdene ved på- og aflæsning.

2.3. Frivillige certificeringsordninger

De fleste danske kalkunproducenter har siden september 2008 været underlagt det tyske QS-system via en autorisation af den enkelte producent og de enkelte produktionssteder.

QS står for kvalitet og sikkerhed (Qualität und Sicherheit). Pr. august 2008 var der i Tyskland 2574 fjerkræbedrifter, der var QS-autoriserede, og uden for Tyskland var der 609 QS-autoriserede fjerkræbedrifter.

QS-systemet er et kvalitetssystem, der er udviklet til kvæg, svin og fjerkræ. For hver produktionstype er der udarbejdet et specifikt koncept, som omfatter selve primærproduktionen samt transport, slagtning og opskæring. QS-systemet har ofte højere standarder, end lovgivningen foreskriver, og hvis der ikke er lovgivning, sætter QS ofte deres egne standarder. QS-systemet vedrører hele kæden fra jord til bord og stiller en lang række krav, herunder krav om identifikationsdokumenter på dyrene. End-

videre er der krav om forhold ved foderleverance og forskellige hygiejnestandarder i produktionen.

Kravene til kalkunproduktionen efter QS-systemet er gennemgået nærmere under de enkelte emner i kapitel 5 nedenfor.

3. Hold af slagtekalkuner i Danmark

3.1. Produktionens omfang

Der produceres kalkuner året rundt i Danmark, og den årlige produktion er ca. 1,6 mio. slagtedy. I produktionen benyttes almindeligvis en afstamning, som kaldes B.U.T. Big 6, som er en såkaldt tung kalkun. B.U.T. Big 6 fuldtudvikles senere sammenlignet med andre afstamninger, men tilbyder sikker knoglevækst der giver mulighed for en større produktion af brystkød fra hanner efter 20. leveuge. B.U.T. Big 6 er blevet udviklet over mange generationer til at være et af de førende mærker på verdensplan. Avlsarbejdet foretages af British United Turkeys, som ejes af Aviagen Turkeys, der er verdens førende avlsfirma inden for fjerkræavl.

Det Danske Fjerkræraad har oplyst, at 19 af de i alt 50 kalkunfarme i Danmark producerer den egentlige erhvervsproduktion, som slagtes i Tyskland. Den årlige produktion på disse 19 farme er ca. 1,6 mio. kalkuner. Heraf produceres ca. 1 mio. kalkuner på Velisco Farms, der drives af Heidemark, i Harboe Farms tidligere produktionsejendomme på Sydsjælland og Lolland. Den øvrige del af produktionen knytter sig hovedsageligt til produktionssteder i Vesthimmerland.

Ca. 40 pct. af kalkunproduktionen foregår som kontraktproduktion, dvs. at der er tale om selvstændige landmænd, som har lavet kontrakt med et slagteri, som aftager produktionen.

De resterende ca. 60 pct. af produktionen er såkaldt egenproduktion via et selskab, der er ejet af slagteriet Heidemark, som ligger i Oldenburg i Tyskland. Denne produktion foregår i de anlæg, som tidligere tilhørte Harboe Farm, og som lavede produktion til Harboe Farms eget slagteri, der stoppede produktionen pr. 1. marts 2004.

Der findes hverken kalkunrugerier eller større kalkunslagterier i Danmark. På rugeriet bliver kalkunkyllingerne kønssorteret og næbtrimmet umiddelbart efter, de er klækket. Kønssorteringen sker i form af en visuel kloakundersøgelse.

Næbtrimningen gennemføres almindeligvis ved, at en koncentreret infrarød lysstråle placeres på toppen af overnæbbet og går igennem det yderste hornagtige lag og ned i det underliggende bløde væv. Dette bevirker, at vævet stopper sin vækst, mens det omgivende hornagtige lag forbliver intakt. Næbspidsen med det hornagtige lag falder af efter 10-18 dage.

3.2. Produktionspraksis

Beskrivelsen i dette afsnit er baseret på praksis hos medlem af arbejdsgruppen gårdejer Per Jensen.

Normalt indsættes kalkunerne i begyndelsen i et såkaldt starthus, som er et tæt lukket hus, der varmes op til 35 grader celsius. Kalkunerne går typisk i starthuset 4-5 uger, hvorefter de flyttes til voksehuset, hvor hønerne går, til de er ca. 16-17 uger, og hanerne til de er ca. 20-21 uger. I starthuset indsættes 8-10 kalkuner pr. m². I voksehuse indses 2,7 haner og 4,8 høner pr. m².

Ved slagtingen vejer hønerne ca. 10 kg, hvilket betyder, at der til sidst i produktionen er ca. 45 kg/m², når normal dødelighed er medregnet. Hanerne vejer ca. 20 kg, hvilket betyder, at der til sidst i produktion er ca. 50 kg/m², også når normal dødelighed er medregnet.

På nuværende tidspunkt er der en nogenlunde ligelig produktion af haner og høner i Danmark. Hanekyllingerne har et større vækstpotentiale end hønerne og koster derfor næsten tre gange så meget som hønerne.

Ved produktionen af haner er det vigtigt med optimale forhold i voksehuset, da hanerne er mere sarte og reagerer mere på ikke helt optimale forhold, end hønerne gør. Hønerne reagerer anderledes end hanerne, og deres produktivitet er mindre påvirkelig end hanernes. Dette betyder, at der typisk opdrættes høner i de ældste huse, som måske ikke er helt optimale i forhold til at sikre et ensartet klima i hele huset.

Med henblik på at optimere produktionen er det almindeligt, at man har et starthus, som kan forsyne tre voksehuse med hanekyllinger. Hvis der produceres høner, vil man almindeligvis bruge ét starthus til at forsyne to voksehuse.

Kyllingerne flyttes typisk fra starthuset til voksehuset ved, at de bliver gennet op i en stor transportvogn (kreaturvogn med lav bund), uden at de bliver fanget. Herefter kører denne vogn med traktor over til voksehuset, hvor kalkunkyllingerne selv går fra vognen og ind i voksehuset. Afstanden fra starthus til voksehus er typisk kort – inden for en radius af 5 km.

- Inventar i husene

De fleste kalkunhuse er kun ca. 400 m², men der forekommer nyere kalkunhuse på op til ca. 2000 m², der giver plads til ca. 5400 haner.

Det er almindeligt at anvende runde fodertrug og runde vandere både i starthusene og i voksehusene. I nyere huse er der normalt tre rækker foderstreng og fire rækker vandere, men bygningsmassen er meget forskellig.

Starthusene er forsynede med varmekilder, som kan opvarme husene, og der er ventilation af passende kapacitet, således at ammoniak, kultveilde, kulilte og svovlbrinte kan holdes nede på et niveau, hvor dyrene ikke lider skade, og hvor der er et acceptabelt arbejdsmiljø.

Gennem hele produktionsperioden vaskes vanderne mindst hver anden dag, da kalkunerne er meget tilbøjelige til at snavse vanderne til, hvilket sammen med en meget høj temperatur i starten kan give grobund for bakterievækst.

Det har forsøgs-mæssigt været afprøvet, om man kan benytte drikkenipler i stedet for vandskåle. Resultaterne har været blandede, og drikkenipler er aldrig blevet en standard i kalkunproduktionen. Hvis det var muligt at bruge drikkenipler, ville man forvente, at der blev et lavere vandspild og dermed tørrere strøelse, hvilket vil være en fordel med henblik på nedbringelse af trædepudesvidninger.

- Temperatur

Ved indsætning af de daggamle kyllinger i starthuset er huset forinden opvarmet til 35 grader celsius. Over 4 uger nedtrappes varmen således, at temperaturen ved 4 ugers alderen er 26 grader celsius. Dette svarer til en reduktion på ca. 0,4 pct. dagligt.

Ved ca. 5 ugers alderen er temperaturen ca. 25 grader celsius, og denne reduceres fortsat med ca. 0,4 grader celsius pr. dag, indtil en temperatur på ca. 17-18 grader celsius er nået. Denne temperatur fastholdes indtil slagtetidspunktet.

- Luftfugtighed

Efter generel praksis holdes staldens luftfugtighed på ca. 60 pct. i de første 4-5 uger for at holde strøelsen tør. Herefter er der ingen særlig praksis for luftfugtigheden.

- Lys og lysstyrke

I de første 4-5 dage gives kalkunkyllingerne 24 timers lys for at sikre, at dyrene kan finde frem til foder og vandforsyningen. Fra 5. dagen får kyllingerne slukket lyset gradvist således, at der senest ved 4 ugers alderen gives kyllingerne en samlet mørkeperiode på 8 timer i løbet af et døgn. Normalt gives kalkunerne 8 sammenhængende mørketimer, f.eks. fra kl. 21.00 til kl. 5.00.

Da voksehusene i en del tilfælde er forholdsvis åbne, kan det i sommertiden være vanskeligt at opnå 8 timers total mørke. I vintertiden kan man let styre det med kunstigt lys.

Ved kunstig belysning tilstræbes, at der er 20 lux på hovedparten af staldarealet. I sommertiden, hvor der er naturligt lys i stalden, kan lysstyrken på dele af staldgulvet være højere end 20 lux.

- Tilsyn af flokkene

Der gennemføres mindst to daglige, grundige tilsyn i hver flok, ét om morgenen og ét sidst på dagen. Ved tilsynene kontrolleres dyrevelfærden, syge eller dårlige dyr aflives, og døde dyr opsamles. Døde og aflivede dyr placeres i containere beregnet til formålet, og antallet af døde og aflivede dyr noteres. Den almindelige aflivningsmetode er at klippe halsen over ved brug af et ørnenæb. De tekniske installationer til foder, vand og ventilation kontrolleres også dagligt.

- Strøelse

I starthusene strøs almindeligvis med høvlspåner. Dette skyldes bl.a., at kalkunkyllinger kan have en tendens til at æde snittet halm og derved få kroforstoppelse. Der udstrøs normalt et lag høvlspåner på 7-10 cm. Dette er betydeligt mere, end der bruges i slagtekyllingehuse. I den første tid tager man af disse spåner og lægger ind under vanderne, da der altid er tendens til at blive fugtig omkring og under vanderne.

Strøelsen i voksehusene er almindeligvis halm. Fra 6 ugers alderen strøs der ca. 1 gang om ugen i de første par uger herefter 2 gange og senere 3 gange om ugen. Dette gøres for at sikre, at kalkunerne ikke kommer til at gå i en fugtig strøelse, da der her ved meget let vil kunne opstå problemer med trædepudesvidninger.

- Tildeling af kråseflint

I hele produktionstiden, bortset fra den sidste uge inden slagtingen, tildeles kalkunerne kråseflint. I starten af produktionen af et finere materiale end i slutningen. Tildeling af kråseflint er med til at fremme en naturlig bearbejdning af foderet. Der tildeles ikke kråseflint den sidste uge, da kråseflinten helst skal være udskilt af kalkunernes krop før slagting.

- Hygiejneforhold

Både start- og voksehusene er forsynet med en indgangssluse til brug for personale med en ren og en uren zone. I indgangszonen er der håndvask og rindende vand til

vask af hænderne ved indgang til og udgang af stalden. Til hvert hus findes overtrækstøj og støvler, som kun bruges i det pågældende hus, og hvert hus har sit eget sæt af redskaber og værktøj.

Når husene tømmes, bliver gødning straks fjernet, og huset bliver vasket og desinficeret og står normalt tomt i 2 uger, inden der indsættes dyr igen.

- Kontrol af produktionen

Den produktion, som enten er kontraktproduktion til slagteriet Heidemark i Oldenburg eller er Heidemarks egenproduktion i Danmark, bliver løbende kontrolleret af Heidemarks dyrlæger, som kommer på besøg ca. hver 4. uge for at følge produktionen og for at drøfte denne med ejeren eller Heidemarks driftsleder.

Den danske produktion følger QS-systemet, der har sit eget uvildige kontrolsystem. De danske producenter bliver således udsat for uanmeldte kontrolbesøg af uvildige QS-kontrollanter.

- Nøgletal i kalkunproduktionen

I tabellen nedenfor er der angivet nogle nøgletal for kalkunproduktionen fordelt på haner og høner.

	Haner	Høner
Varme ved placering i starthuset (grader celsius)	35	35
Varme ved placering i voksehuset (grader celsius)	25	25
Sluttemperatur (grader celsius)	17-18	17-18
Uger i starthuset	4-5	4-5
Uger i voksehuset ca.	16	11
Maksimal belægning i starthuset (kg/m ²)	31-37	31-37
Maksimal belægning i voksehuset (kg/m ²)	52-58	45-52
Dødelighed, pct.	8-10	5-6
Vægt ved slagtning, ca. kg	20	10
Timer med mørke fra 0-4. uge	0-8	0-8
Timer med mørke efter 4. uge	8	8

4. Velfærdsproblemer i kalkunproduktionen

I den intensive kalkunproduktion optræder forskellige sygdomskomplekser, som har stor velfærdsmæssig og økonomisk betydning.

4.1. Trædepudesvidninger

Forekomsten af trædepudesvidninger er et stort problem. Som årsager til denne lidelse kan nævnes faktorer som våd strøelse samt mangel på biotin (B-vitamin). De første mikroskopiske forandringer på trædepuderne opstår allerede i de første levedage, og sårene på trædepuderne er fuldt udviklet efter 6 uger.

I en svensk undersøgelse, hvor der indgik 53 flokke, fandt man, at kun 2 pct. af kalkunerne var uden trædepudeskader, mens 78 pct. havde den milde form med misfarvninger, og 20 pct. havde alvorlige læsioner. Der synes ikke at være nogen forskel mellem kønnene. Der blev observeret flere alvorlige læsioner, når vandingsystemet var baseret på vandklokker (rundvander) i forhold til vandkopper (35 pct. vs. 18 pct.). Figur 1 og 2 illustrerer henholdsvis et eksempel på en vandklokke (rundvander) og en vandkop. Det viste sig, at anvendelsen af træspåner var bedre end rapsstrå med henblik på at forebygge alvorlige trædepudelæsioner (22 pct. vs. 37 pct.). Praktisering af efterstrøning havde ligeledes en positiv effekt på forekomsten af trædepudelæsioner.

Figur 1: Eksempel på en vandklokke (rundvander).

Figur 2: Eksempel på en vandkop.

Af en tysk undersøgelse, hvor fem forskellige kalkunlinjer blev sammenlignet, fremgår det, at forekomsten og sværhedsgraden af trædepudesvidninger øges i vækstperi-

oden. Kun 2,8 pct. af alle undersøgte kalkuner havde ingen trædepudeforandringer ved slagtning.

4.2. Brystblæreforandringer og brystsvindninger

Brystblæreforandringer er et resultat af trykskader. I den milde form har de form af en hvidlig og væskefyldt vabel, mens de mere alvorlige tilfælde kan være mørke, blodfyldte og betændte. Brystblærer er egentlig ikke blærer, men en fortykkelse af en naturligt forekommende slimsæk (Bursa sternalis), som findes på brystet af både høns og kalkuner. Denne slimsæks funktion er formodentlig at være stødpude mellem fugl og det underlag, den hviler på. Alvorlige brystblærer må antages at være ubehagelige for fuglen, når den hviler på brystbenet. Udover reduceret velfærd for fuglen kan alvorlige brystblærer være en omkostning for producenten, idet forekomsten af disse kan medføre en væsentlig reduktion af slagtekroppens kvalitet.

Som årsager til brystblæreforandringer nævnes mekanisk traumatiske forandringer på grund af lav bevægelsesaktivitet (f.eks. hvis fuglene ligger meget på især hårdt underlag), høj belægningsgrad og våd strøelse. Derudover nævnes også hurtig vækst og sen fjersætning i brystområdet. Der skal i denne forbindelse i særdeleshed holdes øje med kvaliteten af strøelsesmaterialet, som til hver en tid skal være tørt. Dette gælder særligt området omkring vandbeholderne.

Brystsvindninger viser sig typisk som irriteret hud i brystområdet – f.eks. som følge af at dyrene ligger på våd strøelse.

4.3. Benproblemer

Benproblemer er et generelt problem i danske kalkunfarme. De benlidelser, der almindeligvis forekommer hos kalkuner, er følgende:

- Haseledslidelser er forandringer i ledet mellem mellemfodsknoglen og skinnebenet. Der kan være tale om degenerative forandringer på brusk eller knogler eller om infektioner. Disse forandringer kan medføre, at akillesenen smutter fra knoglen. Knoglebetændelse og infektioner af leddene kan opstå ved infektion med f.eks. *Staphylococcus aureus* (gule stafylokokker), *E. coli* (colibakterie) eller andre opportunistiske bakterier. Man mener, at selektionen for hurtig vækst har medført en forandring af kalkunernes immunsvær – specielt den cellulære immunitet, hvilket medfører øget frekvens af infektioner.

- Så kaldte ”cowboyben” (varus deformation) er en benlidelse, der forekommer forholdsvis hyppigt hos kalkuner. Deformationen er karakteriseret ved en drejning af den nederste del af skinnebenet og den øverste del af mellemfodsknoglen udad, således at benene former et O. Denne deformation skyldes ligeledes stor væksthastighed, som kan medføre, at forskellige væv, herunder knogle, brusk, bånd og sener, ikke er helt udviklet endnu. Stor kropsvægt og stor brystmuskelfylde medfører en øget mekanisk belastning af leddene og en horisontal kropsstilling, som ligeledes bidrager til udvikling af cowboyben.
- Tibia Dyschondroplasi (TD) er en almindeligt forekommende knoglelidelse hos kalkuner. Tilstanden er karakteriseret ved vedvarende abnorm bruskdannelse i enderne af rørknoglerne, især skinnebenet, som skyldes en defekt i mineraliseringen af knoglernes vækstzoner på grund af mangelfuld blodtilførsel. Ledbruskforandringer kan også have sammenhæng med fosforoverskud, mangel på mangan, zink, jod, vitamin A, vitamin B-kompleks eller et overskud af protein og umættede fedtsyrer. Andre fodringsbetingede faktorer som f.eks. svampetoksiner, svampebekæmpelsesmidler, tannin, ionophore koccidiostater og bakterietoksiner kan også have betydning for sygdomsudviklingen. Restriktiv fodring i de første leveuger og øget tilførsel af vitamin D3 menes at kunne nedsætte frekvensen af TD.
- Snoning af ben (twisted legs) optræder som regel kun i begrænset omfang hos kalkuner. Tilstanden skyldes en snoning af den nederste ende af skinnebenet og den øverste ende af mellemfoden. Årsagen hertil kendes endnu ikke.
- Hofteleddsproblemer skyldes ofte degeneration i hofteledet, som kan optræde i form af ledbruskforandringer. Nogle gange kan man finde dele af ledbrusken i selve ledet. En anden årsag kan være en nekrose af lårbenshovedet, som kan udvikle sig med eller uden infektion på baggrund af forudgående degenerative forandringer eller knoglebetændelse.
- En tilstand med krumning af tæer (indad krummede tæer) hos kalkuner ses hyppigst hos unge fugle op til 3 ugers alderen og skyldes i reglen mangel på vitamin B2 (riboflavin) i startfoderet eller i foderet til forældrehøner. Lidelsen optræder kun sporadisk.

Ovennævnte lidelser vil i større eller mindre omfang give anledning til bevægelsesforstyrrelser. Årsager til benproblemer er ikke altid helt afklaret og må betragtes som værende multifaktoriel betinget. Det synes dog klart, at mange af de omtalte lidelser skyldes en genetisk disposition, herunder selektion for hurtig vækst og stor brystmuskulatur. En god indikator for dette er, at hanen har en væsentlig større disposition for den slags lidelser end hønen. Selektion for en stabil opbygning af skelettet i avlsprogrammer vil kunne bidrage til at afhjælpe problemerne.

Der er dog også andet end genetiske faktorer, der har indflydelse på udviklingen af benproblemer, bl.a. belægningsgrad, fodringsstrategier, herunder vitaminmangel hos forældrehøner og ubalancer af næringsstoffer (vitaminer, mineraler og protein) i foderet.

4.4. Fjerpilning og kannibalisme

Fjerpilning og kannibalisme er udtryk for en adfærdsmæssig abnormitet, som kan forekomme både i intensive og ekstensive opdræt af kalkuner. Ved fjerpilning hakker kalkunerne på hinanden og trækker fjerene ud, hvorved der kan opstå åbne sår. Fortsat hakkeri i sårene betegnes kannibalisme.

Forekomsten af disse uønskede adfærdsmønstre har en multifaktoriel baggrund. Faktorer som lysintensitet, belægningsgrad, temperatur, tilgængelighed af vand og foder, mangel på spormineraler, infektioner samt ektoparasitter kan i sig selv eller i kombination være med til at udløse fjerpilning og kannibalisme, men på nuværende tidspunkt foreligger der ikke en endelig afklaring af årsagssammenhænge.

Der er mulighed for at begrænse fjerpilning gennem en reduktion af lysintensiteten, ved at reducere belægningsgraden, ved at holde dyr i mindre grupper eller ved en egnet strukturering af stalden. Det sidstnævnte kan opnås ved at indrette ophøjede side- eller hvilepladser, der desuden medfører en markant forøgelse af staldarealet.

På nuværende tidspunkt vides det, at øget berigelse af miljøet i kombination med en lysintensitet omkring 5 lux kan dæmpe problemet med fjerpilning og kannibalisme.

Disse foranstaltninger kan i øvrigt kombineres med brug af genotyper, der har mindre tendens til skadevoldende hakkeadfærd. Ændring af genotyper ved bevidst selektion mod fjerpilning og kannibalisme bør være mulig, som det er for æglæggende høner.

4.5. Anden sygdom i produktionen

Forskellige virus- og bakterieinfektioner relateret til luftvejene er ligeledes et problem i kalkunproduktionen. Managementforhold som ventilation, belægningsgrad og stress anses for at have stor indflydelse på frekvensen og forløbet af luftvejslidelser hos kalkunerne.

Sygdommen ruptur af aorta, som er relateret til blodkredsløbet, ses hyppigst hos hurtigt voksende haner mellem den 12. og 16. leveuge. Som årsag til denne lidelse nævnes højt blodtryk, forholdet mellem foderets protein og fedtindhold, mangel på kobber samt stress og høj belægningsgrad. Forekomsten af sygdommen menes at kunne reduceres gennem en optimering af foderets fedt og proteinindhold samt øget tilsætning af kobber. Undgåelse af stress og selektiv avl af linjer med lavt blodtryk vil også mindske problemet.

5. Fysiske betingelser for produktion af slagtekalkuner

5.1. Lys

5.1.1. Indledende bemærkninger

Synet er den dominerende sans hos kalkuner. Lys påvirker dyrets syn gennem udviklingen af øjet, og forkert lys kan forårsage patologiske problemer med øjnene. Lyset påvirker også dyrets motivation for at udføre forskellige adfærdsmønstre og påvirker bl.a. kalkuners aktivitet, døgnrytme, benproblemer og sociale genkendelse.

5.1.1.1. Lysprogrammer

Der findes mange forskellige typer lysprogrammer, dvs. programmer, der regulerer, hvor mange timers lys og mørke, der skal være i hver 24-timers periode.

Nogle lysprogrammer efterligner en naturlig døgnrytme med én lys- og én mørkeperiode pr. døgn (såkaldt konstant lysprogram eller 24-timers cyklus). Andre giver flere mørkeperioder pr. døgn (såkaldt intermitterende lysprogram). Disse lysprogrammer kan kombineres med såkaldte step-up-programmer, dvs. programmer, der giver mere og mere lys, eller step-down-programmer, der giver mere og mere mørke. Længden og antallet af mørkeperioder kan desuden varieres gennem produktionsperioden. Hvis kalkuner får mindre end 12 timers lys, lærer de efterhånden at æde i mørkeperioden og har samme foderindtag som i andre lysprogrammer.

Forskning har vist, at mørkeperiodens længde ikke bør være for kort (ikke under 6 timer) for at undgå en potentiel uheldig effekt på øjets udvikling. Lysprogrammer med konstant eller næsten konstant lys giver skader på øjnene hos kalkuner og kan forårsage blindhed.

I et forsøg med et lysprogram blev der givet 9 timers lys fra 4-56 dage i 2,5 lux, derefter en gradvis optrapning af lysperioden fra 10 timer ved 57 dage i 20 lux til 15 timer fra 127 dage og frem fortsat i 20 lux. Dette lysprogram gav færre benproblemer end et lysprogram med en gradvis reduktion af lystimer fra 23 timer ved 4 dage til 15 timer fra 12 dage og frem ved 2,5 lux. Grunden til forbedringen er ikke fastlagt, men det formodes, at det skyldes en løbende forøgelse af den generelle aktivitet og derved en styrkelse af muskulatur og knogler. Det kan dog også skyldes, at langsommere vækst i starten øger benstyrken ved at øge den strukturelle udvikling af bevægeapparatet.

Der er i enkelte forsøg påvist negative effekter af intermitterende programmer. I et forsøg i USA fandtes således dobbelt så mange benproblemer ved at anvende intermitterende lys sammenlignet med anvendelse af en 24-timers cyklus, mens der dog generelt var en forbedret benstyrke ved brug af intermitterende programmer. Dette kan muligvis skyldes det aktivitetsudbrud, der kommer, hver gang lyset tændes.

I et engelsk forsøg blev et konventionelt lysprogram i forholdet 8L:16D (L og D står for henholdsvis light og dark) sammenlignet med to intermitterende lysprogrammer. Resultaterne viste, at grupperne, der blev udsat for begge intermitterende lysprogrammer, vejede mere og havde en bedre foderudnyttelse, men havde samtidig en højere dødelighed end gruppen udsat for det konventionelle lysprogram. Det viste sig desuden, at intermitterende lys, især når lysperioderne blev fordelt over hele døgnet, resulterer i en væsentlig nedsat synsevne hos kalkunerne.

Der er mange modstridende resultater, og det er derfor ikke klart, hvilket lysprogram der giver den bedste velfærd. Forskere anbefaler imidlertid et lysprogram i forholdet 16L:8D grundet højere vækst, bedre ben og bedre foderudnyttelse.

5.1.1.2. Lysintensitet

Lysintensiteten angiver, hvor meget lys der falder på en enhed areal, og måles normalt i lux. Opfattelsen af lysintensiteten afhænger af lysets spektrum og dyrets spektrale følsomhed.

For at undgå udbrud af kannibalisme kan lysintensiteten i kalkunproduktioner dæmpes. Anvendelse af en meget lav lysintensitet kan imidlertid tænkes at medføre andre adfærdsmæssige problemer såsom vanskelighed med at udføre eksplorerende (dvs. undersøgende) adfærd, hvilket påvirker foderindtag og tilvækst hos især unge kalkuner. Ved lav lysintensitet kan det også blive vanskeligt at inspicere flokken med den følge, at dyr, der er sårede mv., ikke bliver fundet og placeret i et aflukke for sig selv eller aflivet.

Forsøg har vist, at kalkuner opdrættet i maksimalt 1 lux får svære øjenforandringer og forstørrede binyrer, hvilket tyder på, at de er i en tilstand af kronisk stress. Valgforsøg har vist, at kalkuner foretrækker at opholde sig i rum med 5, 10 eller 25 lux frem for rum med 1 lux. Andre forsøg har vist, at kalkuner i de første 2 uger foretrækker at opholde sig i rum med en kraftig lysintensitet på 200 lux. Herefter foretrækker kalkuner – modsat f.eks. slagtekyllinger – fortsat lysintensitet på mellem 20-200 lux, og de undgår rum med en lysintensitet på under 1 lux.

Det anbefales almindeligvis, at kalkuner gives mindst 10 lux i de første 1-2 uger, hvorefter effekten af lysintensiteten på produktionen er minimal. Lavere lysintensitet i starten af forløbet kan reducere foderindtag og tilvækst samt øge dødeligheden. Det anbefales endvidere, at lyset fordeles jævnt i huset af hensyn til strøleskvalitet og flokadfærd.

Det bør fremgå præcist, hvordan en angivet mindste lysintensitet skal måles, da en sådan måling vil afhænge af højden af målingen og vinklen af sensoren.

Det er påvist, at kalkunhusets lysmiljø influerer på omfanget af fjerpilning blandt kalkuner. Nogle forsøg har vist, at jo højere lysintensitet des større er omfanget af fjerpilning, mens andre forsøg ikke har påvist nogen sammenhæng mellem lysintensitet og graden af fjerpilning. Forsøgene er baseret på en vekselvirkning mellem lysintensitet, lyskvalitet og lysprogrammer, hvorfor det ikke entydigt kan fastslås, at lysintensiteten er den afgørende faktor. Berigelse af kalkunernes miljø har også vist sig at kunne reducere omfanget af fjerpilning og aggressioner blandt fuglene.

Forsøg har også vist, at svag uafbrudt belysning på under 11 lux kan føre til en abnorm udvikling af kalkuners øjne og dermed føre til skader på øjne og syn. Det bemærkes, at ved disse forsøg har man varieret både lysintensitet, lyskvalitet og lysprogrammer.

De få forsøg, der har været gennemført vedrørende kalkuners bensundhed, har ikke vist bemærkelsesværdige resultater. Forsøg på at kortlægge sammenhængen mellem lysintensitet og kalkuners bensundhed har tværtimod ført til nærmest modstridende resultater. Det er således ikke entydigt påvist i videnskabelige forsøg, at høj lysintensitet fører til hverken flere eller færre benproblemer hos kalkuner.

5.1.1.3. Skumring og dæmring

Gradvis overgang mellem lys og mørke kan give dyrene et signal om, at natten er på vej, og dyrene lærer derved at sætte sig til rette for natten i skumringsperioden. Der er i litteraturen mere belæg for en positiv effekt af skumring end af dæmring.

Den optimale længde af skumrings- og dæmringsperioder er endnu ikke fundet. Det har dog vist sig, at selv korte perioder på 5-10 minutter har haft en gavnlig effekt på høns.

5.1.1.4. Lyskvalitet

Kalkuner er mere følsomme over for UV-lys end andre typer fjerkræ og mennesker, og kalkuner har præference for ophold i rum med supplerende UV-lys.

Supplerende UV-lys kan muligvis være medvirkende til at reducere fjerpilning. Det skyldes, at kalkuner har nogle aftegninger i fjerdragten, som i almindeligt lys bliver opfattet som unaturligt mørke, mens de i UV-lys bliver opfattet som almindelige lyse områder. De unaturligt mørke områder i fjerdragten synes at indbyde til fjerpilning. Teorien er imidlertid endnu ikke påvist i kommercielle forsøg.

Kalkuner foretrækker i øvrigt lys fra lysstofrør frem for lys fra glødepærer.

I forsøg har man undersøgt fjerkræes opfattelse af farver i lyset og deres sensitivitet på lysflimring. Det menes, at kalkuner er gode til at se farver. Selv om det ikke er undersøgt, om kalkuner opfatter lysflimren, reagerer andre typer fjerkræ ikke på lysflimren, selv fra lavfrekvente lyskilder, og det forekommer derfor at være usandsynligt, at lysflimren skulle udgøre et velfærdsproblem for kalkuner.

5.1.2. Gældende ret

I § 10 i bekendtgørelse om mindstekrav til beskyttelse af landbrugsdyr er det bl.a. fastsat, at dyr som holdes indendørs, ikke må holdes i permanent mørke eller være udsat for kunstigt lys uden passende afbrydelser. Hvis der ikke er tilstrækkeligt naturligt lys til at opfylde dyrenes adfærdsmæssige og fysiologiske behov, skal der være en passende kunstig belysning.

5.1.3. Europarådets rekommandation om kalkuner

Ifølge artikel 16, stk. 1, i Europarådets rekommandation fra 2001 om kalkuner bør alle produktionsbygninger være tilstrækkeligt oplyst til, at fuglene kan se hinanden, undersøge deres omgivelser og udvise normal adfærd. Det anbefales, at der som minimum er en lysintensitet på 10 lux i dyrenes øjenhøjde målt som det gennemsnitlige af tre planer vinkelret på hinanden. Så vidt det er muligt, bør der være naturligt lys i bygningerne, og dette lys bør fordeles så ligeligt i rummet som muligt. Lysintensiteten kan reduceres, hvis fuglene udøver betydelig hakning.

Når kalkunkyllingerne har vænnet sig til huset, skal lysprogrammet være af en sådan karakter, at helbreds- og adfærdsmæssige problemer undgås. Lysprogrammet skal således følge en 24 timers rytme og indeholde en uafbrudt mørkeperiode og lysperiode. Det anføres vejledende, at mørkeperioden bør være på 8 timer, men ikke mindre end 4 timer, jf. artikel 16, stk. 2.

For at undgå skader på fuglene bør der være en skumrings- og dæmringsperiode, når lyset dæmpes og styrkes, jf. artikel 16, stk. 3.

5.1.4. QS-systemet

Ifølge pkt. 3.6.7 i QS-systemet skal nye bygninger tillade naturligt dagslys, som skal fordeles jævnt over området, hvor dyrene opholder sig. Lysindfaldet skal svare til mindst 3 pct. af gulvarealet.

Lysintensiteten skal være mindst 20 lux, hvor fuglene hviler, og der skal være meget jævn belysning i fuglenes aktivitetsområde, når lyset er tændt.

Mørkeperioder skal vare mindst 8 timer om dagen, hvis den pågældende årstids antal nattimer ikke benyttes som grundlag. Overgangen fra dag til nat skal imitere en naturlig skumring.

Lysprogrammet kan fraviges, *når* fuglene skal tilvænes, *når* antallet af fugle mindskes væsentligt, og *når* en dyrlæge anbefaler det.

5.1.5. Norsk, svensk og finsk ret

Det fremgår af § 12 i den norske forskrift om hold af høns og kalkuner, at dyrene skal have tilstrækkelig belysning til, at de kan udføre normale aktiviteter og se hinanden tydeligt. Det skal sikres, at lyset er jævnt fordelt i rummet. Det er tilladt at dæmpe lyset i perioder eller i afgrænsede områder, når det kan reducere helbreds- og adfærdsmæssige problemer. Lyset skal ikke være så skarpt, at det stimulerer til hakning og fjerplukning. Der må ikke benyttes lyskilder, som kan have en negativ virkning på dyrenes adfærd. Det skal være muligt at regulere lysstyrken, og lyset skal tilpasses dyrenes naturlige døgnrytme. Lysprogrammet skal efter de første dage med tilvæning følge en 24 timers cyklus og inkludere en uafbrudt mørkeperiode på mindst 8 timer. Bestemmelserne om mørkeperiode kan fraviges, når det er nødvendigt af dyreværns-mæssige grunde.

Der findes ingen særlige regler i svensk ret om lysprogrammer i forbindelse med hold af kalkuner.

Det fremgår af pkt. 1.3, nr. 3, i bilag 1 i den finske forordning om krav til hold af kalkuner, at der ved hold af kalkuner med undtagelse for kalkunkyllingerne skal anvendes et lysprogram med 24 timers rytme, og at en tilstrækkelig lang og sammenhængende mørk periode skal indgå i døgnnet. Når belysningen hovedsagelig er naturlig,

skal vinduerne være placeret således, at lyset fordeles jævnt i alle dele af kalkunhuset. Det anbefales, at lysintensiteten på kalkunernes niveau er mindst 10 lux, at den sammenhængende mørkeperiode i døgnet er 4-8 timer, og at der anvendes en dæmper, når lysintensiteten ændres, så kalkunerne ikke forstyrres. Der skal lægges særlig vægt på, om belysningen anvendt på kalkunkyllinger er tilstrækkelig.

5.1.6. Arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger

5.1.6.1. Lysprogrammer

Arbejdsgruppen har drøftet, om der bør foreslås regler om brug af lysprogrammer i kalkunproduktionen.

Arbejdsgruppen finder, at det på baggrund af det foreliggende forskningsmateriale vedrørende lysprogrammets indvirkning på velfærden hos kalkuner kan konkluderes, at brugen af lysprogrammer kan forbedre kalkuners velfærd.

På den baggrund anbefaler arbejdsgruppen, at der stilles krav til sammensætningen af lysprogrammer i kalkunproduktionen. Arbejdsgruppen har lagt vægt på, at den gevinst, der opnås ved brug af lysprogrammer, ikke modvirkes af andre problemer.

Det har herefter været drøftet i arbejdsgruppen, hvor mange og hvor lange mørkeperioder, der bør foreslås. Der er i enkelte forsøg påvist negative effekter af intermitterende programmer. Der er mange modstridende resultater på området, og det er derfor ikke klart, hvilket lysprogram der giver den bedste velfærd. Forskere anbefaler imidlertid et lysprogram i forholdet 16L:8D grundet højere vækst, bedre ben og bedre foderudnyttelse. Forskning har endvidere vist, at mørkeperiodens længde ikke bør være for kort (ikke under 6 timer) for at undgå en potentiel uheldig effekt på øjets udvikling. Lysprogrammer med konstant eller næsten konstant lys giver skader på øjnene hos kalkuner og kan forårsage blindhed.

Arbejdsgruppen foreslår på den baggrund, at der skal være konstant lys i starthuset de første fire døgn, således at kalkunkyllingerne kan vænne sig til omgivelserne og finde frem til foder og vand. Derefter skal det konstante lysprogram kombineres med et step-down-program, således at der sker en optrapning af den sammenhængende mørkeperiode. Ved udgangen af den 1. uge skal man være nået op på mindst 2 timers mørke, ved udgangen af den 2. uge skal man være nået op på mindst 4 timers mørke, ved udgangen af den 3. uge skal man være nået op på mindst 6 timers mørke, og ved udgangen af den 4. uge skal man være nået op på mindst 8 timers mørke. Når kalkunerne flyttes fra starthuset og over i voksehuset, skal der ifølge arbejdsgruppen

anvendes et lysprogram, der har én mørkeperiode pr. 24 timer på mindst 8 timer indtil højst fire døgn, før kalkunerne indfanges med henblik på slagtning.

Det bemærkes, at det i sommertiden kan være vanskeligt at opnå total mørke i kalkunhuse, men at det i denne periode vil være tilstrækkeligt, at den kunstige belysning i huset slukkes.

Arbejdsgruppen finder endvidere, at der skal fastsættes krav om imitation af skumring og dæmring, da især skumring har en gavnlig effekt, idet kalkunerne i skumringsperioden sætter sig til rette for natten. Skumrings- og dæmringsperioden skal tidsmæssigt vare 30 minutter og skal ikke kunne medregnes til mørkeperioden. Overgangen fra mørke til lys skal ske ved at forøge lysintensiteten (dæmring), og overgangen fra lys til mørke skal ske ved at reducere lysintensiteten (skumring).

Arbejdsgruppen har drøftet, om skumring og dæmring skal ske jævnt over hele huset, eller om det kan skabes ved f.eks. at slukke hver anden lyskilde. Arbejdsgruppen har endvidere drøftet, om en reduktion eller forøgelse af lysstyrken skal ske gradvist eller i et eller flere trin.

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at en gradvis reduktion eller forøgelse af lysstyrken vil være den mest naturlige løsning, men det er samtidig arbejdsgruppens opfattelse, at en ændring i lysstyrken også kan ske i et eller flere trin, idet kalkunerne vil kunne lære at forbinde en ændring i lysstyrken med en kommende mørke- eller lysperiode.

For så vidt angår spørgsmålet om en jævn belysning vil en ujævn belysning f.eks. i forbindelse med skumring kunne motivere kalkunerne til at samles og æde i de lyse områder. Der foreligger imidlertid ikke entydig dokumentation for denne effekt, herunder for hvilken forskel mellem lys og mørke som forårsager effekten.

Et krav om jævn lysfordeling i forbindelse med skumring og dæmring vil få økonomiske konsekvenser for de kalkunavlere, der ikke er besiddelse af det rette udstyr. Arbejdsgruppen finder på den baggrund og i lyset af den manglende entydige dokumentation ikke grundlag for at foreslå, at der fastsættes krav om jævn lysfordeling i forbindelse med skumring og dæmring. Arbejdsgruppen finder imidlertid, at spørgsmålet må genoptages, hvis der i praksis viser sig problemer med, at kalkunerne samles i områderne med lys.

Overgangen fra mørke til lys (dæmring) kan efter arbejdsgruppens opfattelse ske ved at forøge lysintensiteten gradvist (lineært) eller i et eller flere trin jævnt fordelt over hele dæmringsperioden.

Overgangen fra lys til mørke (skumring) kan ske ved at reducere lysintensiteten gradvist (lineært) eller i et eller flere trin jævnt fordelt over hele skumringsperioden.

5.1.6.2. Lysintensitet

Lysintensiteten har betydning dels for kalkunernes mulighed for at se deres omgivelser, dels for producentens mulighed for at inspicere kalkunerne i tilstrækkeligt omfang ved daglige tilsyn.

Valgforsøg har vist, at kalkuner foretrækker at opholde sig i rum med 5, 10 eller 25 lux frem for rum med 1 lux. Andre forsøg har vist, at kalkuner i de første 2 uger foretrækker at opholde sig i rum med en kraftig lysintensitet på 200 lux og herefter foretrækker en lysintensitet på mellem 20 og 200 lux.

Det har ikke været muligt i forsøg at påvise, at lysintensiteten isoleret set påvirker omfanget af øjenproblemer, fjerpilning eller benproblemer blandt kalkuner, idet de gennemførte forsøg er baseret på en vekselvirkning mellem lysintensitet, lyskvalitet og lysprogrammer. Visse forsøg har dog vist, at en svag uafbrudt belysning på under 11 lux kan føre til en abnorm udvikling af kalkuners øjne og dermed føre til skader på øjne og syn. Andre forsøg har også vist, at jo højere lysintensitet, des større er omfanget af fjerpilning. Med hensyn til benproblemer har man ikke i forsøg kunnet påvise en sammenhæng mellem lysintensitet og kalkuners bensundhed.

Arbejdsgruppen finder på den baggrund, at der skal fastsættes regler om, at kalkuner skal holdes i en lysintensitet på mindst 20 lux på 80 pct. af gulvarealet i de perioder, hvor der er lys i huset.

Arbejdsgruppen finder imidlertid også, at en reduktion af lysintensiteten i særlige tilfælde kan tillades, når det er nødvendigt for at modvirke udbrud af fjerpilning. Lysintensiteten må dog på intet tidspunkt være under 5 lux.

Der skal endvidere fastsættes krav om, at lysintensiteten måles efter de principper, der er fastsat i artikel 16, stk. 1, i Europarådets rekommandation fra 2001 om kalkuner, dvs. at en måling skal foretages i dyrets øjenhøjde og som et gennemsnit af tre planer vinkelret på hinanden.

5.1.6.3. Lyskvalitet

Arbejdsgruppen har fundet, at der ikke bør fastsættes regler vedrørende indfald af dagslys i kalkunhusene. Arbejdsgruppen anbefaler supplerende UV-lys, da det muligvis kan være med til at mindske fjerpilning og kannibalisme, men finder ikke, at det er et spørgsmål, der er egnet til regulering.

5.2. Belægningsgrad

5.2.1. Indledende bemærkninger

Belægningsgraden i kalkunhusene har indflydelse på en række velfærdsparametre, og kalkunernes alder og genotype har stor betydning for kropsvægten. Da også produktionssystemerne varierer, er det vigtigt at specificere den planlagte slutvægt, før der kan gives anbefalinger for en maksimal belægningsgrad.

Større kalkuner kræver alt andet lige mindre plads end mindre kalkuner, da kalkunens størrelse øges i tre dimensioner (længde, vidde og højde), hvorimod det gulvareal, som kalkunerne anvender, kun øges i to dimensioner. Dette lægges også til grund i rapporten fra 1995 fra Farm Animal Welfare Council (FAWC), som er et uafhængigt, rådgivende organ nedsat af den britiske regering.

Tre belægningsgrader på henholdsvis 25, 48 og 58 kg/m² ved 20 uger gamle kalkuner er blevet sammenlignet hos to producenter. På den ene farm var dødeligheden ved de to højeste belægninger 10,0 og 11,8 pct., og den var 16,0 pct. ved den laveste belægning hovedsagelig som følge af fjerpilning og kannibalisme. På den anden farm var dødeligheden 8,1 pct. ved den lave belægning og dobbelt så høj ved de højere belægninger. Det konkluderedes på den baggrund i undersøgelsen, at de tre belægningsgrader ikke synes at have nogen indflydelse på sundheden og immunresponsen hos kalkunerne.

I en forsøgsrække i Frankrig fandt man øget gangbesvær (højere gaitscore), flere trædepudesvidninger samt flere hudlæsioner på ryg og lår hos kalkuner af typen B.U.T. holdt med 8 dyr pr. m² sammenlignet med 6,5 og 5 dyr/m². Hanerne blev holdt, til de var 16 uger og vejede 13,5 kg ved laveste belægning samt 12,7 kg og 12,4 kg ved de højere belægninger, svarende til belægninger på 67,5 kg, 82,6 kg og 99,2 kg/m². Kalkunernes velfærd påvirkes således negativt ved meget høje belægningsgrader.

5.2.2. Gældende ret

Det følger af dyreværnslovens § 2 og § 3, stk. 1, at enhver, der holder dyr, skal sørge for, at de behandles omsorgsfuldt, herunder huses, fodres, vandes og passes under

hensyntagen til deres fysiologiske, adfærdsmæssige og sundhedsmæssige behov, og at dyrenes opholdsrum er indrettet i overensstemmelse hermed.

5.2.3. Europarådets rekommandation om kalkuner

Ifølge artikel 13, stk. 3, i Europarådets rekommandation fra 2001 om kalkuner beregnes størrelsen af arealet i forhold til fuglenes alder, køn, vægt, sundhed, deres behov for at bevæge sig frit og til at udvise normal social adfærd. Størrelsen af arealet skal give fuglene adgang til at stå i normal stilling, dreje rundt uden besvær, baske med vingerne, renholde fjerdragt, udvise normal social interaktion, indtage foder og vand på normal vis, løbe – i hvert fald i de første fem uger – samt flygte, hvis de bliver angrebet af en anden fugl. Gruppen af dyr må ikke have en størrelse, der leder til adfærdsmæssige problemer og skader på dyrene.

5.2.4. QS-systemet

Ifølge pkt. 3.6.6 i QS-systemet skal producenter af slagtefjerkræ planlægge belægningsgraden på en sådan måde, *at* alle dyr har let adgang til foder og vand gennem hele produktionsfasen, *at* alle dyr kan bevæge sig og udøve deres normale adfærd såsom støvbadning og basken med vingerne, *at* ethvert dyr har mulighed for at bevæge sig fra et snævert område til et åbent område, og *at* tætheden fastsættes under hensyntagen til ventilationskapaciteten.

Belægningsgraden udregnes på baggrund af oplysninger fra slagteri-fakturaer og dokumentationen for flokken med hensyn til størrelsen af gulvarealet. Det anvendelige gulvareal er det område, som dyrene kan anvende uindskrænket. Gulvplads under trug og vandere kan lægges til det anvendelige gulvareal, hvis udstyret kan justeres i højden, og hvis det på fjerkræets 21. dag kan have en højde svarende til dyrets ryg, dog uden at forhindre fri adgang til foder og vand.

Kalkunproducenter skal planlægge produktionen, således at belægningen i sidste stadium af produktionsforløbet maksimalt er 45 kg/m² for høner og 50 kg/m² for haner.

Belægningen kan være op til 52 kg/m² for høner og 58 kg/m² for haner, hvis en række særlige betingelser er opfyldt:

- Kalkunproducenten skal kunne bevise, at vedkommende har taget en landbrugsfaglig uddannelse i plante- og dyreproduktion med særlig fokus på fjerkræproduktion og har mindst to års selvstændig erfaring med kalkunavl uden klager fra dyrevelfærdsmyndighederne eller har gennemført mindst to kalkunopdrætsfaser under ekspertstyring og uden klager fra de ansvarlige myndig-

heder. Producenter skal tage kurser for at opnå den nødvendige teoretiske viden på området. Deltagelse i kurserne dokumenteres ved et kursusbevis

- Producenten sørger for, at en dyrlæge tilser flokken en gang om måneden. Producenten skriver efter hvert dyrlægebesøg en rapport indeholdende dyrlægens konklusion vedrørende kalkunflokkens helbred og pasning.
- Producenten sørger for, at kalkuner, som har trivselsproblemer, øjeblikkeligt flyttes og holdes i en separat del af kalkunhuset, hvor de bliver indtil slagting. Belægningen i denne del af huset må ikke overstige 45 kg/m².
- Producenten sikrer på dagen, hvor kalkunhuset tømmes (ligesom alle andre dage), at halm udgør den største del af den strøelse, som dyrene kommer i direkte kontakt med.
- Producenten skal nedsætte belægningen til maksimalt 45 kg/m² for høner og 50 kg/m² for haner i tilfælde af, at dyrlægen ved undersøgelser af fjerkræ til slagting opdager problemer, som skyldes driften i to på hinanden følgende kalkuncykler (eller tre cykler inden for to kalenderår). Belægningen kan øges igen, hvis producenten i mindst to på hinanden følgende cykler ikke modtager klager, herunder vedrørende kalkunernes helbred og pasning.

5.2.5. Norsk, svensk og finsk ret

Det følger af § 35 i den norske forskrift om hold af høns og kalkuner, at belægningen for kalkuner ikke må overstige 38 kg/m², når dyrenes gennemsnitlige levende vægt ligger under 7 kg. Når den gennemsnitlige levende vægt ligger over 7 kg, må belægningen ikke overstige 44 kg/m².

Norske kalkuner har en gennemsnitlig slagtevægt på ca. 5 kg for kalkuner, der sælges hele, og 11 kg for kalkuner, der skæres op.

Af § 3 i kapitel 8 i den svenske forskrift om dyrehold i landbrug fremgår, at belægningen for kalkuner ikke må overstige 30 kg/m². Af forskriftens § 4 fremgår imidlertid, at kalkunproducenter, som er tilsluttet et kontrolprogram godkendt af dyrevelfærdsmyndighederne, kan have en anden belægningsgrad i overensstemmelse med kontrolprogrammet, dog højst på 40 kg/m² for dyr under 7 kg og højst 45 kg/m² for dyr på 7 kg og derover.

Svenske kalkuner har en gennemsnitlig slagtevægt på ca. 4,2 kg for både små og store høner og henholdsvis 4 kg for små hanner og 17 kg for store haner. Der slagtes over dobbelt så mange små kalkuner som store.

Det fremgår af pkt. 1.2, nr. 3-4, i bilag 1 i den finske forordning om krav til hold af kalkuner, at der skal være plads til, at alle dyr kan ligge ned samtidig. Størrelsen på en gruppe kalkuner, som holdes i samme rum skal tilpasses fuglenes alder, størrelse, køn og det rum, som skal bruges til formålet. Kalkunerne skal kunne stå i normal stilling, vende sig, baske med vingerne, ordne fjerdragt og udvise normal social interaktion. Det anbefales, at belægningen højst er 40 kg/m².

Finske kalkuner har en gennemsnitlig slagtevægt på ca. 11 kg.

5.2.6. Arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger

Arbejdsgruppen har drøftet, om der burde fastsættes krav om en maksimal belægningsgrad. Arbejdsgruppen er enig om, at der bør fastsættes en maksimal belægningsgrad for henholdsvis høner og haner, men gruppens medlemmer er uenige om, hvad belægningsgraden skal fastsættes til. Forsøg har som tidligere beskrevet vist, at belægningsgraden skal være meget høj, før det har en negativ velfærdsmæssig effekt for kalkunerne. Belægninger mellem 25 og 58 kg/m² fandtes i et konkret forsøg ikke at have nogen indflydelse på sundheden og immunresponset hos kalkunerne, mens belægninger på mellem 67,5 og 99,2 kg/m² i et konkret forsøg påvirkede kalkunernes velfærd negativt.

5.2.6.1. Flertallets overvejelser og anbefalinger

Et flertal i arbejdsgruppen (medlemmerne udpeget efter indstilling fra Det Danske Fjerkræraad, Det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet v/ Aarhus Universitet, Fødevareøkonomisk Institut v/ Københavns Universitet, Fødevarestyrelsen, Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri samt Justitsministeriet) anbefaler belægningsgrader på 52 kg/m² for høner og 58 kg/m² for haner med et gennemsnit på 48 kg/m² for høner og 55 kg/m² for haner målt over det aktuelle og de to forudgående hold i det pågældende hus.

Flertallet har i den forbindelse lagt vægt på, at disse belægningsgrader er i overensstemmelse med belægningsgraderne i det tyske certificeringssystem QS, som de fleste danske kalkunavlere har været underlagt siden september 2008. Flertallet har endvidere lagt vægt på, at der ikke er forskning på området, der påviser, at sådanne belægningsgrader er skadelige for kalkunerne.

5.2.6.2. Mindretallets overvejelser og anbefalinger

Et mindretal i arbejdsgruppen (medlemmerne udpeget efter indstilling fra Dyrenes Beskyttelse og Det Dyreetiske Råd) anbefaler belægningsgrader på 45 kg/m² for høner og 50 kg/m² for haner.

Mindretallet har lagt vægt på, at dette er en rimelig belægningsgrad, når der ikke er adgang til oplysninger om kalkunernes tilstand ved slagting, da stort set alle kalkuner opdrættet i Danmark slagtes i Tyskland. Mindretallet fremhæver endvidere, at højere belægningsgrader giver dårligere mulighed for tilsyn og kontrol med hvert enkelt dyr.

5.3. Ernæring og fodringsstrategier

5.3.1. Indledende bemærkninger

Der lægges i kalkunproduktionen stor vægt på at reducere omkostningerne pr. kg kød, og det har resulteret i avlsmål, der bl.a. lægger megen vægt på fodringsstrategier, som sikrer en god foderudnyttelse.

Både sammensætningen af kalkunernes foder og den måde, som der fodres på, er af afgørende betydning for dyrenes sundhed og velfærd. Sygdomme relateret til kalkunernes skeletsystem, bensvaghed og blodkredsløb har multifaktorielle årsager – men kan bl.a. skyldes vitaminmangel hos forældrehøner eller ubalancer af næringsstoffer (vitaminer, mineraler, protein og fedtindhold) i slagtekalkunernes foder.

For så vidt angår vandforsyningen til dyrene er det praksis, at der slukkes for vandet om natten, således at kalkunerne ikke kommer til at støde til vanderne med den følge, at der løber vand ned og fugter strøelsen. Kalkuner drikker ikke om natten, men der efterlades lidt vand i vanderne ved lukning, således at dyrene reelt har adgang til vand døgnet rundt.

I hele produktionstiden tildeles kalkunerne kråseflint, der fremmer en naturlig bearbejdning af foderet.

5.3.2. Gældende ret

Det følger af dyreværnslovens § 2 og § 3, stk. 1, at enhver, der holder dyr, skal sørge for, at de behandles omsorgsfuldt, herunder huses, fodres, vandes og passes under hensyntagen til deres fysiologiske, adfærdsmæssige og sundhedsmæssige behov, og at dyrenes opholdsrum er indrettet i overensstemmelse hermed. Det skal herunder sikres, at dyret har den fornødne bevægelsesfrihed også under optagelse af foder og drikke og ved hvile.

Det fremgår af § 14 i bekendtgørelse om mindstekrav til beskyttelse af landbrugsdyr, at intet dyr må gives foder eller drikke på en måde, der kan påføre det lidelse eller skade. Foder og drikke må heller ikke indeholde stoffer, der kan forårsage lidelse eller skade.

Det fremgår endvidere af § 16 i bekendtgørelse om mindstekrav til beskyttelse af landbrugsdyr, at et dyr ikke må indgives andre stoffer end de stoffer, der gives med tilladte terapeutiske eller forebyggende formål eller i tilladt zooteknisk behandlingsøjemed.

5.3.3. Europarådets rekommandation om kalkuner

Det fremgår af artikel 17, stk. 1, i Europarådets rekommandation fra 2001 om kalkuner, at alle kalkuner bør have uhindret adgang til tilstrækkeligt, nærende, afbalanceret og hygiejnisk foder hver dag og tilstrækkelige forsyninger af frisk vand af god kvalitet på alle tidspunkter.

Af artikel 17, stk. 2, i Europarådets rekommandation fra 2001 om kalkuner fremgår det, at det bør undgås pludseligt at foretage betydelige ændringer i den type eller kvalitet af foder, der anvendes, og i fodringsprocedurerne, medmindre der er tale om en nødsituation. Metoder til fodring og fodertilsætningsstoffer, som er til skade eller lidelse for fuglene, er ikke tilladt.

Ifølge artikel 17, stk. 3, i Europarådets rekommandation fra 2001 om kalkuner finder stk. 2 ikke anvendelse i tilfælde af terapeutisk eller profylaktisk behandling, der administreres efter instruktion fra en dyrlæge.

Efter artikel 17, stk. 4, i Europarådets rekommandation fra 2001 om kalkuner, bør dyr ikke gives andet end det, der gives til terapeutisk eller profylaktisk formål, medmindre det er påvist gennem videnskabelig viden eller erfaringer, at effekten af ikke er skadelig for velfærden, herunder dyrenes sundhed.

Ifølge artikel 17, stk. 5, i Europarådets rekommandation fra 2001 om kalkuner, bør det ikke tillades, at man gennem rutinemæssig anvendelse af lægemidler som en del af managementsystemet kompenserer for dårlige hygiejneforhold eller ledelsesmæssig praksis eller til at maskere tegn på dårlig velfærd, såsom smerte eller lidelse.

5.3.4. QS-systemet

Det fremgår af pkt. 3.6.5 i QS-systemet, at alle dyr bl.a. skal have adgang til vand og foder af tilstrækkelig mængde og kvalitet.

Det fremgår endvidere bl.a. af pkt. 3.2 i QS-systemet, at kalkunproducenten kun må købe og bruge foder fra QS-ankendte foderproducenter – og kun foder, som er opført på en positivliste over foder.

5.3.5. Norsk, svensk og finsk ret

Det følger bl.a. af § 17 i den norske forskrift om hold af høns og kalkuner, at foder-mængden og fodringen skal være tilstrækkelig og således sammensat, at den dækker dyrenes behov under alle forhold. Foderet skal give mæthedfølelse.

Der findes ingen særlige regler i svensk ret om ernæring og fodringsstrategier i forbindelse med hold af kalkuner.

Det fremgår af pkt. 2.3, nr. 1 og 5, i bilag 1 i den finske forordning om krav til hold af kalkuner, at kalkunerne skal have adgang til tilstrækkeligt med foder af en passende ernæringsmæssig sammensætning og konstant adgang til drikkevand. Pludselige ændringer i fodrets sammensætning eller mængde skal undgås. Det anbefales, at kalkunerne har adgang til grus eller kråseflint af passende størrelse til den grove fordøjelse.

5.3.6. Arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger

Arbejdsgruppen har drøftet, om der skal stilles krav vedrørende ernæring og fodringsstrategier i forbindelse med hold af kalkuner. Korrekt sammensætning af kalkunernes foder og den måde, som der fodres på, er af afgørende betydning for dyrenes sundhed og velfærd. Sygdomme relateret til kalkunernes skeletsystem, bensvaghed og blodkredsløb har multifaktorielle årsager, men kan bl.a. skyldes ubalancer af næringsstoffer (vitaminer, mineraler, protein og fedtindhold) i slagtekalkunernes foder.

Arbejdsgruppen anbefaler på den baggrund, at der stilles krav om, at alle kalkuner skal have uhindret adgang til tilstrækkeligt, nærrende, afbalanceret og hygiejnisk foder hver dag og tilstrækkelige forsyninger af frisk vand af god kvalitet på alle tidspunkter. Det bør undgås pludseligt at foretage ændringer til skade for kalkunerne i den type eller kvalitet af foder, der anvendes, og i fodringsprocedurerne, medmindre der er tale om en nødsituation.

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at der skal være mulighed for at lukke for vandet om natten, således at kalkunerne ikke kommer til at støde til vanderne med den følge, at der løber vand ned og fugter strøelsen. Dette vurderes ikke at være i strid med bestemmelsen i rekommandationen om kalkuner om, at dyrene skal have uhindret adgang til tilstrækkelige forsyninger af frisk vand af god kvalitet på alle tidspunkter, da der efterlades lidt vand i vanderne ved lukning.

Arbejdsgruppen anbefaler endvidere, at der stilles krav om, at kalkuner gennem hele produktionsforløbet tildeles kråseflint, der fremmer en naturlig bearbejdning af foderet. Det skal dog kunne undlades den sidste uge inden slagtning, således at kråseflinten kan udskilles før slagtning.

5.4. Foder- og drikkevandsanlæg

5.4.1. Indledende bemærkninger

Det er almindeligt at anvende runde fodertrug og runde vandere både i starthusene og i voksehusene. For at sikre, at dyrene har tilstrækkelig adgang til foder og vand, er det vigtigt, at der er plads nok ved fodertrugene og vanderne.

5.4.2. Gældende ret

Det følger af dyreværnslovens § 2 og § 3, stk. 1, at enhver, der holder dyr, skal sørge for, at de behandles omsorgsfuldt, herunder huses, fodres, vandes og passes under hensyntagen til deres fysiologiske, adfærdsmæssige og sundhedsmæssige behov, og at dyrenes opholdsrum er indrettet i overensstemmelse hermed. Det skal herunder sikres, at dyret har den fornødne bevægelsesfrihed også under optagelse af foder og drikke og ved hvile.

Det fremgår af § 15 i bekendtgørelse om mindstekrav til beskyttelse af landbrugsdyr, at udstyr til fodring og vanding skal være udformet, fremstillet og installeret på en sådan måde, at der er mindst mulig risiko for forurening af foder og vand og for skadelige virkninger af en eventuel indbyrdes rivalisering mellem dyrene.

5.4.3. Europarådets rekommandation om kalkuner

Ifølge artikel 12, stk. 4, i Europarådets rekommandation fra 2001 om kalkuner bør udstyr til fodring og vanding være udformet, fremstillet, placeret, drevet og vedligeholdt på en sådan måde, *at* det minimerer forurening af foder og vand samt spild af vand for at undgå forringelse af strøelsen under vanderne, *at* alle fugle har tilstrækkelig adgang til det for at undgå unødige konkurrence mellem dyrene, *at* det ikke forårsager eller medfører skade på fuglene, *at* det fungerer under alle vejrforhold, og *at* forbruget af vand og om nødvendigt foder kan overvåges.

5.4.4. QS-systemet

Det fremgår af pkt. 3.6.4 i QS-systemet, at pladsen omkring runde fodertrug skal være mindst 0,8 cm pr. kg levende vægt, hvis indretningen benyttes til opdræt af avlsdyr. Pladsen skal derimod kun være 0,18 cm pr. kg levende vægt, hvis der er tale om indretning med henblik på opfodning.

Hvor end kalkunerne er i huset, så må der ikke være mere end 6 m til en foderpost, og vandere må ikke være mere end 4 m fra foderposten.

For så vidt angår de runde vandere skal der være mindst 0,40 cm plads pr. kg levende vægt, hvis der er tale om opdræt af avlsdyr, og 0,10 cm, hvis der er tale om opfødning.

Andre løsninger og grænser kan tillades i visse tilfælde, hvis der er en god grund til at gøre en undtagelse.

5.4.5. Norsk, svensk og finsk ret

Af § 17 i den norske forskrift om hold af høns og kalkuner fremgår det bl.a., at der skal være tilstrækkelig drikke- og spiseplads. Alle dyr skal have let adgang til vand og foder. Hvis dyrene ikke har fri adgang til foder, skal der være trugplads nok til, at alle dyr kan spise samtidig. Dyrene skal have fri adgang til vand af god kvalitet. Alle dyr skal have adgang til at drikke mindst to steder. Efter modtagelse og indsættelse skal det sikres, at dyrene finder frem til foder og vand.

Af § 3 i kapitel 8 i den svenske forskrift om dyrehold i landbrug fremgår, at pladsen rundt om fodertruget skal være mindst 18 mm/dyr, når dyrenes vægt ligger på 10 kg eller under, og 30 mm/dyr, når dyrenes vægt ligger over 10 kg. Pladsen rundt om vandene skal være mindst 8 mm/dyr, når dyrenes vægt ligger på 10 kg eller under, og 12 mm/dyr, når dyrenes vægt ligger over 10 kg.

Det fremgår bl.a. af pkt. 2.3, nr. 2 og 3, i bilag 1 i den finske forordning om krav til hold af kalkuner, at højden på fodrings- og vandingsanordningerne skal justeres i takt med, at kalkunerne vokser, således at alle kalkuner kan indtage foder og drikke uden problemer. Der skal være tilstrækkelig med plads på fodrings- og drikkestederne, så der ikke opstår unødigt konkurrence om vand eller foder.

5.4.6. Arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger

Arbejdsgruppen har drøftet, om der skal fastsættes krav til foder- og drikkevandsanlæg, der anvendes i forbindelse med hold af kalkuner.

Det er som beskrevet i kapitel 4 afgørende for kalkunernes sundhed og velfærd, at dyrene bl.a. har uhindret adgang til foder, der er sammensat korrekt, og tilstrækkelige forsyninger af frisk vand af god kvalitet på alle tidspunkter.

Arbejdsgruppen skal på den baggrund anbefale, at der stilles krav om, at udstyr til fodring og vanding skal være udformet og installeret på en sådan måde, at der er plads nok ved fodertrugene og vanderne, således at der ikke opstår unødigt konkurrence om foder eller vand blandt kalkunerne.

Arbejdsgruppen skal endvidere anbefale, at der fastsættes krav om, at pladsen omkring runde vandere skal være mindst 0,10 cm pr. kg levende kalkun, og pladsen omkring runde fodertrug skal være mindst 0,18 cm pr. kg levende kalkun. Pladskravene skal først efterkommes efter 5 uger, når kalkunerne er begyndt at få en vis størrelse. Se eksempel på en rund vander og et rundt fodertrug nedenfor.

5.5. Tilsyn og driftsledelse

5.5.1. Indledende bemærkninger

Begrebet driftsledelse, management eller godt landmandskab er en samlet betegnelse, der dækker over de forhold og faktorer i holdet og pasningen af dyrene, som er underlagt producenten. Kvaliteten af disse elementer af produktionen er afhængige dels af producentens viden og evner vedrørende hold af dyr, dels af vedkommendes motivation for at gøre brug af denne viden. Driftsledelsen har således afgørende betydning for dyrenes velfærd. Det er f.eks. vigtigt af hensyn til fodring, forebyggelse og behandling af sygdomme, overvågning af dyrene og betjening af klimastyringssystem, således at bl.a. kvaliteten af strøelsen holdes optimal. Det er desuden vigtigt at registrere diverse produktionsparametre, f.eks. årsagen til evt. dødsfald, og at kunne håndtere krisesituationer.

Kalkunproducenten gennemfører typisk mindst to daglige grundige tilsyn i hver kalkunflok. Ved tilsynene kontrolleres dyrevelfærden, syge dyr aflives, og døde dyr op-

samles. De tekniske installationer til foder, vand og ventilation tjekkes mindst én gang dagligt.

5.5.2. Gældende ret

Ifølge dyreværnslovens § 2 skal enhver, der holder dyr, sørge for, at de behandles omsorgsfuldt, herunder at de huses, fodres, vandes og passes under hensyntagen til deres fysiologiske, adfærdsmæssige og sundhedsmæssige behov i overensstemmelse med anerkendte praktiske og videnskabelige erfaringer.

Det følger endvidere af dyreværnslovens § 3, stk. 3, at enhver, der holder dyr, skal sørge for, at dyret tilses mindst én gang om dagen, bortset fra fritgående dyr på græs der skal tilses jævnlige.

Efter dyreværnslovens § 3, stk. 4, skal enhver, der erhvervsmæssigt holder dyr, sørge for, at dyreholdet tilses af en dyrlæge mindst én gang årligt.

I bekendtgørelse om mindstekrav til beskyttelse af landbrugsdyr er der fastsat en række krav, der vedrører den daglige driftsledelse. Herunder kan blandt andet nævnes bekendtgørelsens § 3, hvorefter der stilles krav om, at dyrene skal passes af et tilstrækkeligt antal personer, der har de relevante faglige færdigheder og kvalifikationer og den relevante faglige viden, således at dyrene kan passes velfærdsmæssigt forsvarligt.

Af § 5 i bekendtgørelse om mindstekrav til beskyttelse af landbrugsdyr fremgår det bl.a., at alle dyr, der synes at være syge eller tilskadekomne, omgående skal have en passende behandling.

Det fremgår bl.a. af § 6 i bekendtgørelse om mindstekrav til beskyttelse af landbrugsdyr, at enhver, der holder dyr, skal føre optegnelser over al medicinsk behandling og over antallet af døde dyr, som måtte være konstateret i forbindelse med hvert enkelt tilsyn. Optegnelserne skal opbevares i mindst tre år og stilles til rådighed i forbindelse med en inspektion eller efter anmodning.

Ifølge § 12 i bekendtgørelse om mindstekrav til beskyttelse af landbrugsdyr skal alt automatiseret eller mekanisk udstyr, der er af betydning for dyrenes sundhed og velfærd, efterses mindst én gang om dagen. Eventuelle konstaterede fejl skal udbedres straks, og hvis dette ikke lader sig gøre, skal der træffes passende foranstaltninger til at beskytte dyrenes sundhed og velfærd.

Derudover er der fastsat en række minimumskrav til indretning af bygninger, hvori der holdes dyr, til vand, foder og andre stoffer osv., jf. hertil navnlig bekendtgørelsens §§ 4, 7, 8, 11 og 13 samt kapitel 8.

5.5.3. Europarådets rekommandation om kalkuner

I artiklerne 4-8 i Europarådets rekommandation fra 2001 om kalkuner er der fastsat regler om landmandskab og inspektion.

Det følger bl.a. af rekommandationens artikel 4, at enhver, der ejer kalkuner, eller som for tiden er ansvarlig for en kalkunproduktion, og enhver, der deltager i opdræt af kalkuner, skal sikre, at ethvert rimeligt skridt tages for at beskytte fuglenes velfærd og sundhed. Det betragtes som afgørende, at de, der deltager i opdræt af kalkuner, over en længere periode er blevet uddannet svarende til deres ansvarsområder, herunder ved praktisk erfaring og fortsat efteruddannelse.

Det fremgår endvidere, at alle de ansatte skal være trænet til at handle og reagere i tilfælde af en nødsituation, således at kalkunernes velfærd så vidt muligt kan beskyttes. Fuglene skal desuden passes af et tilstrækkeligt antal personer med tilstrækkelig viden om kalkuner og opdrætssystemer i brug for at være i stand til at erkende, om fuglene er ved godt helbred, *at* erkende, om fuglene kan stå og bevæge sig normalt, *at* forstå betydningen af adfærdsændringer samt *at* vurdere egnetheden af de samlede rammer for fuglenes velfærd, herunder deres sundhed. Kalkuner skal fanges og håndteres på en varsom måde og kun af kompetent uddannet personale, der arbejder under direkte tilsyn af ejeren eller den ansvarlige kalkunopdrætter og i overensstemmelse med artikel 20.

Rekommandationens artikel 5 bestemmer bl.a., at for at menneske og fugl kan udvikle et positivt forhold, skal der være hyppig og rolig, men tæt, kontakt fra de første par dage efter udrugning, således at fuglene ikke er unødigt bange.

Rekommandationens artikel 6 fastsætter, at kalkuner opdrættet i landbrugsøjemed ikke må anvendes til at nå andre mål, herunder offentlig fremvisning eller demonstrationer, hvis en sådan anvendelse kan være til skade for dyrenes velfærd, herunder deres sundhed.

Rekommandationens artikel 7 bestemmer bl.a., at flokken eller gruppen af kalkuner skal tilses grundigt mindst to gange om dagen og helst oftere – for at få en god indikation af flokkens sundhed og fysiske tilstand. Fugle i sygesektioner skal tilses oftere. En lyskilde stærk nok til, at hvert dyr kan ses tydeligt, skal være til rådighed i for-

bindelse med denne inspektion. Sådanne inspektioner skal foretages uafhængigt af enhver form for kontrol af automatisk overvågningsudstyr.

Det fremgår endvidere af bestemmelsen, at der ved det grundige samlede tilsyn af flokken eller gruppen af fugle skal være særlig opmærksomhed på vokalisation, bevægelser, respiration og den kropslige tilstand såsom tilstanden af fjerdragt, øjne, hud, næb, ben, fødder og kløer. Opmærksomheden skal også være rettet mod eksistensen af eventuelle skader, forekomst af eksterne parasitter, ekskrementernes beskaffenhed, foder- og vandforbrug, vækst og ægproduktion. Desuden skal fuglene tilskyndes til at gå, således at eventuelle benproblemer kan opdages. Individuel undersøgelse skal foretages af de fugle, for hvilke den samlede undersøgelse viser, at det er nødvendigt. Derudover skal dødelighedskvotienten og om muligt sygdomskvotienten overvåges nøje og registreres.

Rekommandationens artikel 8 fastsætter, at man under tilsynet skal være opmærksom på, at de sunde kalkuner laver lyde og er aktive i forhold til deres alder, race eller type. Andre kendetegn er klare lyse øjne, god kropsholdning, rent og sundt skind, god fjerdragt, velformet hårbånd, velformede ben og fødder, energiske bevægelser hvis unødigt forstyrret, normal gang og aktiv fodrings- og drikkeadfærd. Skadede, syge eller lidende fugle skal behandles uden ophold og om nødvendigt aflives.

Det følger endvidere af bestemmelsen, at hvis fuglene tilsyneladende ikke er ved godt helbred, har svært ved at gå, er skadede eller viser tegn på adfærd såsom fjerpilning, overdreven aggression eller kannibalisme, så skal ejeren eller den ansvarlige for kalkunproduktionen straks tage skridt til at fastslå årsagen og træffe afhjælpende foranstaltninger. Hvis disse foranstaltninger ikke er effektive, skal en dyrlæge konsulteres, og om nødvendigt skal ekspertrådgivning søges på andre tekniske faktorer. Hvis årsagen kan spores tilbage til en miljømæssig faktor i produktionen, og det ikke er afgørende, at der sker afhjælpning med det samme, så skal problemet afhjælpes, når kalkunhuset tømmes, og inden det næste parti af kalkuner sættes ind.

Det følger desuden af bestemmelsen, at tilskadekomne, syge eller nødstedte fugle skal behandles hurtigst muligt og om nødvendigt adskilles fra resten af flokken i en passende sygesektion i henhold til artikel 11, stk. 2, medmindre en dyrlæge vejleder om andet. Enhver fugl, der ikke forventes at overleve, herunder fugle, der ikke er i stand til at stå eller indtage foder eller drikke, skal aflives med det samme og ikke placeres i en sygesektion. Enhver fugl i en sygesektion, der ikke skønnes i bedring ved tilsyn, skal aflives humanitært i overensstemmelse med rekommandationens artikel 25.

5.5.4. QS-systemet

Ifølge pkt. 3.6.5 i QS-systemet skal den person, der er ansvarlig for fodring og pleje af dyrene, kontrollere dyrenes trivsel én gang om morgenen og én gang om aftenen samt efterprøve, at det tekniske udstyr, der sikrer korrekt ventilation og fodring og vandforsyning, er fuldt ud funktionelt. Det skal endvidere kontrolleres, om strølsen er i god stand (mindst én gang om dagen). Fordrevne, svage, syge og skadede dyr skal skilles ud, behandles eller aflives på human måde. Der skrives en rapport om hver inspektionsrunde.

5.5.5. Norsk, svensk og finsk ret

Det følger af § 16 i den norske forskrift om hold af høns og kalkuner, at alle dyr skal tilses mindst to gange dagligt og oftere, hvis det er nødvendigt. Automatisk overvågningsudstyr kan ikke erstatte fysisk tilsyn af mennesker.

Det følger endvidere af § 18 i den norske forskrift om hold af høns og kalkuner, at syge og skadede dyr skal behandles straks og om nødvendigt holdes adskilt fra de andre dyr. Hvis det fører til unødigt lidelse for et dyr at leve videre, skal det aflives. Der skal føres en journal, hvor sygdom, skader og dødsfald noteres. Ved kendt eller sandsynlig dødsårsag skal den angives.

Der findes ingen særlige regler i svensk ret om tilsyn og driftsledelse i forbindelse med hold af kalkuner.

Det fremgår af pkt. 1.1, nr. 1-5, i bilag 1 i den finske forordning om krav til hold af kalkuner, at opbevaringspladser til kalkuner skal være i materialer, design og andre karakteristika, således at risikoen, for at kalkunerne skader sig selv, er så lille som mulig.

De indvendige overflader i stalde til opdræt af kalkuner samt udstyr og faciliteter til opbevaring af kalkuner skal let kunne holdes rene og desinficeres. Som belægning må der ikke anvendes træbeskyttelsekemikalier, maling eller andre stoffer, der anvendes på en sådan måde, at de kan forårsage en forgiftning hos kalkuner.

Det fremgår endvidere, at rum beregnet til opdræt af kalkuner skal være indrettet således, at kalkunerne kan se og høre, hvad der sker i rummet eller det omkringliggende område, således at de er i stand til at socialisere.

Desuden fremgår det, at kalkunhusene, hegn, udstyr og apparatur skal holdes rene og i god stand, således at det ikke skader kalkunerne eller udsætter deres sundhed eller

velfærd for fare. Døde kalkuner skal fjernes straks. Alle faciliteter, redskaber og udstyr, som kalkuner har været i kontakt med, skal rengøres og desinficeres grundigt, før et nyt hold af kalkuner sættes ind.

Endelig fremgår det, at enhver, der er ansvarlig for kalkuner, bør være forberedt på nødsituationer og have adgang til rednings- og brandslukningsudstyr.

5.5.6. Arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger

Arbejdsgruppen finder, at driftsledelse har endog meget stor betydning for kalkunernes velfærd. Arbejdsgruppen har derfor overvejet, om der bør fastsættes regler om indholdet af driftsledelsen og den daglige pasning af kalkunerne.

En vurdering af kalkunernes velfærd bør efter arbejdsgruppens opfattelse indeholde en evaluering af de mange faktorer, der ifølge praktisk erfaring udøver indflydelse på kalkunernes velfærd, herunder også kvaliteten af driftsledelsen og den daglige pasning, som begge spiller en væsentlig rolle for kalkunernes velfærd. Arbejdsgruppen finder det derfor vanskeligt at foreslå konkrete regler om egentlig driftsledelse og foreslår i stedet, at dette forhold reguleres af bekendtgørelse om mindstekrav til beskyttelse af landbrugsdyr.

Arbejdsgruppen skal dog foreslå, at der stilles krav om, at alle kalkunerne både i start- og voksehuse skal tilses mindst to gange dagligt og oftere, hvis det er nødvendigt, da kalkunproducenten herved får lejlighed til at kontrollere dyrevelfærden, aflive syge dyr og opsamle døde dyr. Endvidere bør der stilles krav om, at tekniske installationer til foder, vand og ventilation samt strøelsens kvalitet efterses mindst én gang om dagen.

5.6. Rengøring

5.6.1. Indledende bemærkninger

Når kalkunhusene tømmes, bliver gødning straks fjernet, og huset bliver vasket og desinficeret og står normalt tomt i to uger, inden der indsættes dyr igen. Der gennemføres desuden gnaverbekæmpelse ved hvert hus.

Gennem hele produktionstiden vaskes vanderne typisk mindst hver anden dag, da kalkunerne er meget tilbøjelige til at snavse vanderne til, hvilket sammen med en meget høj temperatur i starten kan give grobund for bakterievækst.

5.6.2. Gældende ret

Af § 7 i bekendtgørelse om mindstekrav til beskyttelse af landbrugsdyr fremgår det, at de materialer, der anvendes til opførelse af rum, hvor dyr holdes, navnlig til konstruktion af bokse og udstyr, som dyrene kan komme i kontakt med, ikke må være skadelige for dyrene og skal kunne rengøres og desinficeres effektivt.

5.6.3. Europarådets rekommandation om kalkuner

Det fremgår af artikel 21 i Europarådets rekommandation fra 2001 om kalkuner, at de dele af huset, som kalkuner kommer i kontakt med, skal rengøres grundigt og desinficeres, hver gang huset bliver tømt, og inden nye fugle sættes ind. Huset, indhegninger og alt udstyr, herunder faciliteter til at levere vand, skal holdes tilfredsstillende rene, så længe der er dyr til stede. Enhver død fugl skal fjernes hurtigt fra flokken.

5.6.4. QS-systemet

Ifølge pkt. 3.4.2 i QS-systemet skal ledige huse eller kasser og alt udstyr og installationer desinficeres i tiden mellem, at husene tømmes for dyr, og der indsættes en ny flok. Der skal føres en journal over al rengøring og desinficering.

5.6.5. Norsk, svensk og finsk ret

Det følger af § 20 i den norske forskrift om hold af høns og kalkuner, at der skal være en god hygiejne i fjerkræsanlæggene. Der skal foretages rengøring og desinficering mellem hvert hold af kalkuner. Underlaget skal holdes tilstrækkelig tørt. Dyrene i kalkunhusene skal have tilnærmelsesvis samme alder. Hvis driftsformen gør det muligt, skal der etableres en skilning mellem ren og uren zone. Døde dyr skal fjernes dagligt.

Der findes ingen særlige regler i svensk ret om rengøring i forbindelse med hold af kalkuner.

Det fremgår af pkt. 1.1, nr. 2 og 4, i bilag 1 i den finske forordning om krav til hold af kalkuner, at de indvendige overflader i stalde til opdræt af kalkuner samt udstyr og faciliteter til opbevaring af kalkuner let skal kunne holdes rene og desinficeres. Endvidere fremgår det, at kalkunhusene, hegn, udstyr og apparatur skal holdes rene og i god stand, således at det ikke skader kalkunerne eller udsætter deres sundhed eller velfærd for fare. Døde kalkuner skal fjernes straks. Alle faciliteter, redskaber og udstyr, som kalkuner har været i kontakt med, skal rengøres og desinficeres grundigt, før et nyt hold af kalkuner sættes ind.

5.6.6. Arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger

Arbejdsgruppen har overvejet, om der skal stilles nærmere krav til rengøring i forbindelse med hold af kalkuner. Kalkunernes sundhed og velfærd afhænger bl.a. af en god hygiejne, som mindsker bakterievækst mv.

Det er på den baggrund arbejdsgruppens vurdering, at det skal foreslås, at der fastsættes krav om, at de dele af kalkunhusene, udstyr og redskaber, som kalkunerne er i berøring med, skal rengøres grundigt og desinficeres, inden der indsættes en ny flok. Huset, indhegninger og alt udstyr, herunder vandingsudstyr, skal holdes tilfredsstillende rene, så længe der er dyr til stede.

5.7. Ventilation og temperatur

5.7.1. Indledende bemærkninger

Produktion af kalkuner kræver nøje kontrol med både temperatur, luftfugtighed og ventilation. Dette er vigtigt både for at optimere produktionen og af hensyn til kalkunernes velfærd.

Dårlig luftkvalitet i kalkunhusene er en direkte konsekvens af høj belægningsgrad og for ringe ventilation. De mest giftige gasarter er ammoniak, kultveilte, kulilte og svovlbrinte. Det er veldokumenteret, at fjerkræ, der udsættes for vedvarende høje koncentrationer af ammoniak, har øget frekvens af øjenskader og luftvejslidelser. Gennem undersøgelser udført under kommercielle forhold har man fundet en række grænseværdier, som kan give sundhedsproblemer, hvis de overskrides. Disse grænser er 20 ppm for ammoniak, 3000 ppm for kultveilte, 10 ppm for kulilte, 0,5 ppm for svovlbrinte samt 3,4 mg pr. m³ samlet for støv og 1,7 mg pr. m³ for inhalerbare støvpartikler. Øget ventilation eller reduceret belægning er som nævnt de eneste mulige løsninger.

5.7.2. Gældende ret

Ifølge § 9 i bekendtgørelse om mindstekrav til beskyttelse af landbrugsdyr skal luftcirkulation, støvindhold, temperatur, relativ luftfugtighed og koncentration af gasarter holdes på et niveau, som ikke er skadeligt for dyrene.

I arbejdsmiljølovgivningen er der fastsat mere specifikke regler vedrørende indeklima. Disse regler finder også anvendelse på kalkunhuse, hvor mennesker opholder sig i længere eller kortere perioder. Ifølge arbejdsmiljølovgivningen gælder regler om ventilation og maksimale grænser for luftens indhold af f.eks. ammoniak og andre typer af sundhedsskadelige gasser. Disse regler er fastsat af hensyn til arbejdstagerens arbejdsmiljø og ikke af hensyn til kalkunerne.

5.7.3. Europarådets rekommandation om kalkuner

Af artikel 14, stk. 1, i Europarådets rekommandation fra 2001 om kalkuner fremgår det, at når kalkuner holdes indendørs uden fri adgang til udendørs indhegning, bør kalkunhuset holdes således, at den omgivende temperatur, lufthastighed, den relative luftfugtighed, støvniveauet og andre atmosfæriske forhold ikke forringer fuglenes velfærd, herunder særligt fuglenes helbred eller sundhed. Når der sammensættes flokke af dyr, skal belægningstætheden vurderes i forhold til ventilationskapaciteten i bygningen med henblik på at forebygge varrestress, specielt i forbindelse med varmt vejr. Derudover skal der træffes passende foranstaltninger, som for eksempel afkøling af bygningen, når det er usædvanligt varmt.

Ventilationssystemet og faciliteter til at opbevare og behandle strøelse og gødning skal indrettes, vedligeholdes og anvendes med henblik på at forhindre, at dyrene udsættes for gasser som for eksempel ammoniak, svovlbrinte, kultveilt og kulilte i koncentrationer, der er til gene for dyrene, eller som er skadelige for deres helbred, jf. artikel 14, stk. 2.

5.7.4. QS-systemet

Ifølge pkt. 3.6.8 i QS-systemet skal specialister regelmæssigt tjekke om ventilationssystemerne virker korrekt. Det anbefales, at funktionaliteten tjekkes én gang årligt inden sommersæsonen.

Ventilationssystemet skal sikre en tilstrækkelig udskiftning af luften i området, hvor dyrene opholder sig – selv under op til 67 kJ/kg af tør luft.

QS-systemet stiller endvidere krav til den bygningsmæssige indretning af kalkunhusene i forhold til ventilationssystemernes placering samt kapaciteten af disse:

”Dieser Luftaustausch im Tierbereich ist nach den bisher vorliegenden praktischen Erfahrungen bei Stallgebäuden mit einer wärmedämmenden Schicht direkt unter dem Dach, mit Licht- und Luftbändern von 1,00 - 1,50 m Höhe an beiden Stalllängsseiten mit lichtdurchlässigen Jalou-sien zur Regelung der Frischluftmenge und zusätzlich für die Frischluftzufuhr nutzbaren Stall-toren in beiden Giebeln durch folgende Zwangslüftungsmaßnahmen zu erreichen:

- mit Deckenumluftventilatoren, wobei ein Deckenumluftventilator mit einer Förderleistung von 35.000 m³/h für ca. 200 m² Stallfläche reicht

- mit Stützluftventilatoren mit einer Leistung von ca. 40.000 m³/h (Motorleistung ca. 1,1 kW), die so in der Stallmitte angeordnet sind, dass der erzeugte Luftstrom in Längsrichtung verläuft und vom nächsten Ventilator angesaugt und weitertransportiert wird, bei einem Abstand der Ventilatoren von ca. 30 m
- mit Schwenkventilatoren mit einer Mindestleistung von ca. 22.000 m³/h (Motorleistung ca. 1,1 kW), die im Abstand von ca. 30 m an einer Längsseite des Stalles angebracht sind.”

Koncentrationen af ammoniak i kalkunhusene må ikke overstige 20 ppm i en længere periode, og kalkunfarme bør sigte mod en maksimal koncentration på 10 ppm.

5.7.5. Norsk, svensk og finsk ret

Af § 10 i den norske forskrift om hold af høns og kalkuner fremgår det, at temperatur og luftkvalitet skal være tilpasset dyrenes behov. Dyrene skal holdes i tørre og trækfrie rum. Støvkoncentrationen skal være på et forsvarligt niveau. Ventilationssystemer og systemer for håndtering af gødning skal være udformet, drevet og vedligeholdt således, at uheldige koncentrationer af gasser ikke opstår. Der skal være mulighed for nødventilation. Dette gælder dog ikke, hvis ventilationen er tilstrækkelig, selv om det mekaniske anlæg svigter. Af forskriftens § 35 fremgår det, at der skal være en kapacitet på mindst 3,4 m³ luftskifte pr. kg levende vægt pr. time for kalkuner.

Der findes ikke i svensk ret særlige regler for ventilation og temperaturer i forbindelse med hold af kalkuner.

Af pkt. 1.3, nr. 1, i bilag 1 i den finske forordning om krav til hold af kalkuner fremgår det, at dyreholdet skal have en sådan ventilation, at luftens fugtighed og lufthastighed samt koncentrationen af skadelige gasser ikke overskrider grænseværdierne. Temperaturen skal være tilpas for de kalkuner, der holdes i stalden. Det anbefales i forordningen, at koncentrationen af skadelige gasser ikke overstiger 25 ppm for ammoniak, 3000 ppm for kultveilde, 0,5 ppm for svovlbrinte og 10 mg pr. m³ for organisk støv. Den relative fugtighed i kalkunhuset bør være 60-75 pct., og lufthastigheden i nærheden af kalkunerne bør ikke overstige 0,2 m pr. sek. Det anbefales, at temperaturen i starthuset er 36-40 grader under kalkunernes første levedag. Temperaturen bør sænkes langsomt, således at temperaturen i stalden med fuldvoksne kalkuner er 10-15 grader.

5.7.6. Arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger

Arbejdsgruppen har overvejet, om der bør foreslås regler om ventilation og klimastyring, herunder ventilationskapacitet eller grænseværdier for koncentrationer af gasser mv.

Arbejdsgruppen anbefaler, at luftcirkulation, støvindhold, temperatur, relativ luftfugtighed og koncentration af gasarter holdes på et niveau, som ikke er skadeligt for dyrene, og at der fastsættes en maksimal grænse på 20 ppm for ammoniak og 3000 ppm for kultveilte målt i dyrenes øjenhøjde.

Arbejdsgruppen anbefaler endvidere, at der fastsættes krav vedrørende høje temperaturer, således at temperaturen i husene i varme perioder ikke overstiger temperaturen udenfor væsentligt. Fra fire uger efter udrugning må indendørstemperaturen højst være 3 grader celsius højere end udendørstemperaturen, når udendørstemperaturen er over 30 grader celsius i skyggen. Kravet skal først finde anvendelse fire uger efter udrugning, idet de daggamle kyllinger indsættes i et hus, der er opvarmet til 35 grader celsius. Over 4 uger nedtrappes varmen, således at temperaturen ved 4 ugers alderen er 26 grader celsius. Ved ca. 5 ugers alderen er temperaturen ca. 25 grader celsius, og denne reduceres fortsat, indtil en temperatur på ca. 17-18 grader celsius er nået. Denne temperatur fastholdes indtil slagtetidspunktet.

5.8. Støj

5.8.1. Indledende bemærkninger

I forbindelse med hold af kalkuner er det særlig vigtigt at undgå udefrakommende lyde i form af bilstøj, fyrværkeri mv. i mørkeperioder, idet sådanne forstyrrelser kan skabe stresstilstande, som kan have uforudsigelige konsekvenser.

5.8.2. Gældende ret

Det følger af dyreværnslovens § 2 og § 3, stk. 1, at enhver, der holder dyr, skal sørge for, at de behandles omsorgsfuldt, herunder huses, fodres, vandes og passes under hensyntagen til deres fysiologiske, adfærdsmæssige og sundhedsmæssige behov, og at dyrenes opholdsrum er indrettet i overensstemmelse hermed.

5.8.3. Europarådets rekommandation om kalkuner

Det fremgår af artikel 15 i Europarådets rekommandation fra 2001 om kalkuner, at så vidt muligt skal støjniveauet minimeres og være konstant, og pludselig støj skal undgås. Ventilationsanlæg, foderanlæg og andet udstyr skal konstrueres, placeres, drives og vedligeholdes på en sådan måde, at de forårsager mindst mulig støj.

5.8.4. QS-systemet

QS-systemet indeholder ikke særlige retningslinjer for støjniveauet i forbindelse med hold af kalkuner.

5.8.5. Norsk, svensk og finsk ret

Af § 13 i den norske forskrift om hold af høns og kalkuner fremgår det, at ventilationsanlæg, foderanlæg og andet udstyr skal konstrueres, placeres, drives og vedligeholdes på en sådan måde, at de forårsager mindst mulig støj.

Der findes ikke i svensk ret særlige regler om støjniveauet i forbindelse med hold af kalkuner.

Det fremgår af pkt. 1.3, nr. 4, i bilag 1 i den finske forordning om krav til hold af kalkuner, at støjniveauet skal holdes så lavt som muligt, der hvor kalkunerne opholder sig. Konstant eller pludselig støj skal undgås, og kalkunerne bør ikke udsættes for vedvarende støj over 65 decibel.

5.8.6. Arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger

Arbejdsgruppen har drøftet, om det skal foreslås, at der fastsættes regler om støjniveauet i forbindelse med hold af kalkuner.

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at der bør stilles krav om, at støjniveauet holdes så lavt som muligt. Ventilatorer, fodermaskiner og andre maskiner skal konstrueres, monteres, drives og vedligeholdes på en sådan måde, at de forårsager mindst mulig støj. Pludselig udefrakommende støj skal undgås.

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at det i bemærkningerne til et eventuelt lovforslag bør præciseres, at kravet ikke indebærer, at der løbende skal nyinvesteres i det mest lydløse udstyr. Bestemmelsen indebærer derimod, at det skal undgås, at manglende vedligeholdelse af maskiner og udstyr giver anledning til støj.

5.9. Strøelse

5.9.1. Indledende bemærkninger

Kalkunerne er i tæt kontakt med strøelsen, og deres velfærd og sundhed er påvirket af strøelsens kvalitet. Våd strøelse kan f.eks. føre til trædepudesvidninger, brystsvindninger og brystblæreforandringer, men den kan også føre til, at koncentrationen af ammoniak i luften bliver forhøjet med øjenskader og luftvejslidelser til følge. Kvaliteten

af strøelsen afhænger imidlertid af mange forskellige faktorer, herunder ventilation, temperatur, fugtighed, foder, belægningsgrad og management.

I starthusene udstrøs der normalt et lag høvlspåner på 7-10 cm. Strøelsen i voksehuset er almindeligvis halm. Fra 6 ugers alderen strøs der ca. 1 gang om ugen i de første par uger, herefter 2 gange og senere 3 gange om ugen. Dette gøres for at sikre, at kalkunerne ikke kommer til at gå i en fugtig strøelse.

5.9.2. Gældende ret

Det følger af dyreværnslovens § 2 og § 3, stk. 1, at enhver, der holder dyr, skal sørge for, at de behandles omsorgsfuldt, herunder huses, fodres, vandes og passes under hensyntagen til deres fysiologiske, adfærdsmæssige og sundhedsmæssige behov, og at dyrenes opholdsrum er indrettet i overensstemmelse hermed.

5.9.3. Europarådets rekommandation om kalkuner

Ifølge artikel 13, stk. 4, i Europarådets rekommandation fra 2001 om kalkuner bør der forefindes tilstrækkelig med strøelse, der skal opbevares i en tør, letsmuldrende tilstand med henblik på at hjælpe fuglene til at holde sig rene og at støvbade, til berigelse af miljøet samt for at reducere unormal adfærd og sundhedsmæssige problemer, især i forbindelse med fod-, ben- og brystlæsioner.

5.9.4. QS-systemet

Ifølge pkt. 3.6.5 i QS-systemet skal kvaliteten af strøelsen tillade, at dyrene nogle steder hakker, skraber og støvbader, og der skal kunne fyldes op med strøelse, når det er nødvendigt. Det skal forebygges, at strøelsen bliver våd eller skorpet.

5.9.5. Norsk, svensk og finsk ret

Af § 35 i den norske forskrift om hold af høns og kalkuner fremgår bl.a., at dyrene skal gå på strøelse, som stimulerer til at hakke, sparke og sandbade.

Af § 1 i kapitel 8 i den svenske forskrift om dyrehold i landbrug fremgår det, at kalkuner skal holdes fritgående og have adgang til strøelse, hvis de opdrættes indendørs.

Af pkt. 1.2, nr. 2, 4. pkt., i bilag 1 i den finske forordning om krav til hold af kalkuner fremgår det, at gulvet i kalkunhuset bør have tilstrækkelig passende strøelse, der skal holdes moderat tør.

5.9.6. Arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger

Arbejdsgruppen har drøftet, om det skal foreslås, at der fastsættes nærmere regler om strøelse og kvaliteten af strøelsen. Kalkunerne er i tæt kontakt med strøelsen, og deres velfærd og sundhed er påvirket af strøelsens kvalitet. Våd strøelse kan f.eks. føre til trædepudesvidninger, brystsvindninger og brystblæreforandringer, men den kan også føre til, at koncentrationen af ammoniak i luften bliver forhøjet med øjenskader og luftvejslidelser til følge. Kvaliteten af strøelsen afhænger imidlertid af mange forskellige faktorer, herunder ventilation, temperatur, fugtighed, foder, belægningsgrad og management.

Arbejdsgruppen anbefaler på den baggrund, at der stilles krav til strøelsen, da korrekt strøelse kan være med til at minimere lidelser og sygdomme blandt kalkunerne og samtidig fungere som stimulusberigelse. Arbejdsgruppen finder derfor, at der bør fastsættes regler, hvorefter kalkunerne under hele produktionsforløbet skal have adgang til strøelse, der er løs og tør i overfladen.

5.10. Alarmsystem og beredskab

5.10.1. Indledende bemærkninger

Kalkunhusenes udstyr og indretninger i forbindelse med ventilation, fodring og vanding er i dag typisk fuldautomatiseret og afhængige af strøm. Det er derfor afgørende, at der er installeret et alarmsystem, der kan advare producenten om svigt i de elektriske systemer. Det er endvidere afgørende, at producenten har en beredskabsplan, der foreskriver, hvordan sådanne situationer i givet fald skal håndteres, f.eks. hvordan en strømafbrydelse skal håndteres i forhold til ventilation, fodring og vanding.

5.10.2. Gældende ret

Ifølge § 12 i bekendtgørelse om mindstekrav til beskyttelse af landbrugsdyr skal alt automatiseret eller mekanisk udstyr, der er af betydning for dyrenes sundhed og velfærd, efterses mindst én gang om dagen. Eventuelle konstaterede fejl skal udbedres straks, og hvis dette ikke lader sig gøre, skal der træffes passende foranstaltninger til at beskytte dyrenes sundhed og velfærd.

Af § 13 i bekendtgørelse om mindstekrav til beskyttelse af landbrugsdyr fremgår det, at hvis dyrenes sundhed og velfærd afhænger af et mekanisk ventilationssystem, skal der være et passende reservesystem, der gør det muligt at sikre en udluftning, der er tilstrækkelig til at bevare dyrenes sundhed og velfærd, hvis systemet svigter. Der skal endvidere være et alarmsystem, som advarer om systemsvigtet. Alarmsystemet skal testes regelmæssigt.

5.10.3. Europarådets rekommandation om kalkuner

Ifølge artikel 14, stk. 3, i Europarådets rekommandation fra 2001 om kalkuner skal der installeres et effektivt alarmsystem, når dyrenes helbred og velfærd beror på automatiske eller mekaniske ventilationssystemer, og der skal træffes foranstaltninger for at sikre, at der er tilstrækkelig ventilation i tilfælde af strømsvigt eller fejl i det automatiske eller mekaniske udstyr.

Ifølge artikel 14, stk. 4, i Europarådets rekommandation fra 2001 om kalkuner skal enhver kalkunfarm have en beredskabsplan i tilfælde af nødsituationer, herunder en evakueringsplan for dyrene. Beredskabsplanen skal være klart synlig. Når det er nødvendigt at låse bygningerne af, skal der træffes foranstaltninger, der gør det muligt at komme hurtigt ud i en nødsituation.

Af artikel 18, stk. 1, i Europarådets rekommandation fra 2001 om kalkuner fremgår det, at hvis fuglenes velfærd afhænger af automatisk og mekanisk udstyr, skal dette udstyr omhyggeligt kontrolleres mindst én gang dagligt. Opdages der fejl, skal de straks afhjælpes, og hvis dette ikke er muligt, skal der tages de nødvendige skridt for at sikre fjerkræets velfærd, indtil fejlen kan udbedres.

5.10.4. QS-systemet

Ifølge pkt. 3.6.9 i QS-systemet skal der være et alarmsystem og et nødstrømsanlæg, som skal kontrolleres hver uge og gennemtestes hver måned.

5.10.5. Norsk, svensk og finsk ret

Af § 11 i den norske forskrift om hold af høns og kalkuner fremgår det, at der skal være et alarmsystem, som varsler ved strømsvigt og ved for høj eller for lav temperatur. Alarmsystemet skal være således indrettet, at alarmerne kan opfattes af personer, som ved, hvilke tiltag som skal iværksættes. Kravet om alarmsystem gælder ikke, hvis ventilationen er tilstrækkelig, selv om det mekaniske anlæg svigter. Alarmerne skal kontrolleres efter behov og mindst en gang om ugen.

Af § 2 i kapitel 8 i den svenske forskrift om dyrehold i landbrug fremgår det, at mekanisk ventilerede kalkunhuse med mere end 2.000 fugle skal være udstyret med alarmsystem, som beskytter mod for høje temperaturer, strømafbrydelse og fejl på alarmsystemet. Udstyret skal kontrolleres regelmæssigt og før hver ny indsætning af dyr.

Af pkt. 1.3, nr. 2, i bilag 1 i den finske forordning om krav til hold af kalkuner fremgår det, at når dyrs sundhed og velfærd er afhængig af et mekanisk ventilationssystem

stem, skal det være muligt at arrangere en passende luftcirkulation i kalkunhuset for at beskytte dyrenes sundhed og velfærd, hvis der opstår fejl i det mekaniske ventilationssystem. Der skal i tilknytning til et mekanisk ventilationssystem være installeret et alarmsystem, der advarer, hvis ventilationssystemet svigter. Alarmsystemet skal testes regelmæssigt.

Af pkt. 1.1, nr. 5, i bilag 1 i den finske forordning om krav til hold af kalkuner fremgår det, at enhver, der holder kalkuner, skal være forberedt på nødsituationer og have adgang til rednings- og brandslukningsudstyr.

5.10.6. Arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger

Arbejdsgruppen har overvejet, om der skal stilles krav om etablering af et alarmsystem og udarbejdelse af en beredskabsplan i forbindelse med hold af kalkuner.

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at det er afgørende for dyrenes sundhed og velfærd, at der er installeret et alarmsystem, der sikrer, at det opdages, hvis de elektriske systemer ikke fungerer. Alarmsystemet bør testes regelmæssigt. Det er endvidere arbejdsgruppens opfattelse, at der bør være udarbejdet en beredskabsplan, der foreskriver, hvordan nødsituationer i forbindelse med strømsvigt skal håndteres. Arbejdsgruppen skal derfor anbefale, at der fastsættes krav herom.

5.11. Indfangning af kalkuner

5.11.1. Indledende bemærkninger

Ved indfangning med henblik på transport vil kalkunerne prøve at bevæge sig væk eller flygte, hvilket gør håndtering uundgåelig. Indfangning foregår normalt ved, at kalkunerne drives ud af kalkunhuset og efterfølgende manuelt læsses ind i bure på køretøjet, der skal fragte dyrene til slagtning i Tyskland. I forbindelse med indfangning skal kalkunerne håndteres korrekt, således at de ikke påføres skader, unødige smerter mv.

5.11.2. Gældende ret

Det fremgår af pkt. 1.8 i kapitel III i bilag I til transportforordningen, at det i forbindelse med håndtering af dyr er forbudt *at* slå eller sparke dyr, *at* udsætte særligt følsomme dele af deres krop for trykpåvirkning på en sådan måde, at de påføres unødigt smerte eller lidelse, *at* holde dyrene løftet ved hjælp af mekaniske midler, *at* løfte eller trække dyrene ved hoved, ører, horn, ben, hale eller pels eller håndtere dem på en sådan måde, at de påføres unødigt smerte eller lidelse, *at* anvende pigkæppe eller andre spidse redskaber, eller forsætligt *at* hindre fremfærden for dyr, som drives eller ledes gennem et område, hvor håndtering af dyr finder sted.

Endvidere fremgår det af dyreværnslovens § 1, at dyr skal behandles forsvarligt og beskyttes bedst muligt mod smerte, lidelse, angst, varigt mén og væsentlig ulempe.

5.11.3. Europarådets rekommandation om kalkuner

Ifølge artikel 4, stk. 6, i Europarådets rekommandation fra 2001 om kalkuner skal kalkuner fanges og håndteres på en varsom måde og kun af kompetent og trænet personale, der arbejder under direkte supervision af den, der er ansvarlig for kalkunholdet, og i overensstemmelse med rekommandationens artikel 20, der beskriver, hvordan kalkuner skal håndteres.

Bestemmelsen har følgende ordlyd:

“Article 20

1. Collection times shall be co-ordinated with the planned time of slaughter at the slaughterhouse in order to limit the time birds are held in transport containers.
2. Turkeys shall have access to water up to the point of loading.
3. Before de-populating enclosures or houses, potentially injurious fixtures and fittings must be removed. Particular care shall be taken when moving birds within or from an enclosure or house to ensure that no bird is injured by the equipment or the handling process.
Where possible, handling shall be reduced to a minimum.
4. Care must be taken in catching birds in order to avoid panic and subsequent injury to and smothering of the birds.
5. When turkeys are caught or carried, vigorous struggling may occur and care shall be taken to avoid heads or wings hitting solid objects particularly when they are passed through the openings of containers which should always be large enough for the birds to be put into them without causing injury or unnecessary stress. Only transport containers with large openings shall be used.

Turkeys shall not be lifted by a single leg only. When turkeys are carried, they shall be carried individually, using techniques appropriate to the size and weight of the birds. Small birds should either be held by both legs or

be supported between the catcher's arm and body. Larger birds should be carried by one leg and the diagonally opposite wing. They shall be carried with their heads upwards except for short periods whilst they are picked up. The birds shall not be swung into or dropped into containers.

6. Unfit birds, even if they have reached slaughter weight, must not be sent for slaughter. Any bird which is unable to stand on both legs shall not be transported but must be humanely killed on the farm in accordance with the provisions of Article 25.

7. The distance birds are carried or have to walk shall be minimised, for example by bringing transport containers as close to the birds as possible, or using conveyors.

8. The containers shall not be overstocked and must be well ventilated. During the time the birds are held in the containers, they shall be protected from bad weather and excessively hot or cold conditions.”

5.11.4. QS-systemet

Ifølge pkt. 3.6.7 i QS-systemet skal alle personer, der er involveret i håndteringen af dyr, være kvalificeret hertil eller have modtaget undervisning heri. Der må ikke bruges magt eller lignende til at gennemføre opgaven. Dyrene må ikke skræmmes unødvendigt eller påføres unødvendig skade eller lidelse. Det er forbudt *at* slå eller sparke dyr, *at* udsætte særligt følsomme dele af deres krop for trykpåvirkning på en sådan måde, at de påføres unødig smerte eller lidelse, *at* holde dyrene løftet ved hjælp af mekaniske midler, *at* løfte eller trække dyrene ved hoved, ører, horn, ben, hale eller pels, *at* anvende redskaber med spidse ender, eller *at* binde dyr fast i deres horn eller næseringe.

5.11.5. Norsk, svensk og finsk ret

Det fremgår af § 19 i den norske forskrift om hold af høns og kalkuner, at indfangning og anden håndtering af fjerkræ skal ske skånsomt, således at dyret ikke bliver påført skader eller unødig frygt. Når dyret tages ud af et bur, skal det gives støtte under brystet eller på anden måde holdes, således at vinger eller andre kropsdele ikke skades. Fjerkræ må ikke bæres i et enkelt ben. Bæreaafstanden skal begrænses mest mulig, når dyret bæres i benene. Hvis kalkuner bæres i benene, skal der samtidig gives støtte under kroppen. Der må ikke bæres mere end en slagtemoden kalkun ad gangen.

Der findes ingen særlige regler om indfangning af kalkuner i svensk ret.

Det fremgår af pkt. 2.2, nr. 1 og 2, i bilag 2 i den finske forordning om krav til hold af kalkuner, at kalkuner skal fanges og flyttes på en rolig måde, og ved håndtering af dyrene skal der udvises særlig forsigtighed. Inden kalkuner fanges eller flyttes fra indhusningen, skal alle hindringer i form af udstyr og redskaber, som kan skade kalkunerne, fjernes. Kalkunerne skal løftes og bæres i forbindelse med en forsendelse. Kalkuner må ikke løftes eller bæres i et enkelt ben eller håndteres, således at dyrets hoved hænger ned, bortset fra det øjeblik hvor den løftes eller flyttes.

5.11.6. Arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger

Arbejdsgruppen har drøftet, hvordan kalkuner skal håndteres i forbindelse med indfangning.

Arbejdsgruppen finder, at der bør stilles krav om, at kalkuner kun løftes under kroppen ved det ene ben og i den diagonalt modsatte vinge, da man herved mindsker risikoen for ledskader. Kalkuner skal bæres med hovedet opad med undtagelse af det øjeblik, hvor de løftes. Arbejdsgruppen foreslår, at det i forlængelse heraf skal præciseres, at det er forbudt at løfte eller bære kalkuner i et enkelt ben, i vingerne alene eller i halsen.

5.12. Aflivning i produktionen

5.12.1. Indledende bemærkninger

Metoder til aflivning under praktiske forhold er ikke tilstrækkeligt videnskabeligt belyst. Aflivning af svækkede eller beskadigede dyr bør foregå hurtigt. Kalkuner på op til otte uger aflives almindeligvis ved dislokation, mens kalkuner på otte uger eller mere typisk får klippet halsen over med et ørnenæb.

5.12.2. Gældende ret

Efter § 13, stk. 1, i dyreværnsloven skal den, der vil aflive dyr, sikre sig, at dyret aflives så hurtigt og smertefrit som muligt.

Justitsministeren kan ifølge dyreværnslovens § 13, stk. 2, fastsætte nærmere regler om aflivning af dyr, herunder regler om slagtning og om forbud mod visse aflivningsformer samt regler om, at aflivning af visse større dyr kun må foretages af en dyrlæge eller anden autoriseret person.

Denne bemyndigelse er senest udnyttet ved bekendtgørelse nr. 583 af 6. juni 2007 om slagtning og aflivning af dyr (slagte- og aflivningsbekendtgørelsen), der trådte i kraft den 1. juli 2007.

Slagte- og aflivningsbekendtgørelsen indeholder bestemmelser, som gennemfører Rådets direktiv 119/93/EF af 23. december 1993 om beskyttelse af dyr på slagte- eller aflivningstidspunktet med senere ændringer. Endvidere indeholder bekendtgørelsen en række dyrevelfærdsmæssige skærper i forhold til direktivet.

Bekendtgørelsen finder efter § 1, stk. 1, anvendelse på flytning, opstaldning, fastholdelse, bedøvelse, slagtning og aflivning af dyr, der opdrættes og holdes med henblik på fremstilling af kød, skind, pelsværk eller andre produkter, samt på aflivning af heste, hunde og katte.

Ved ”aflivning” forstås enhver metode, som medfører, at et dyr dør, jf. bekendtgørelsens § 1, stk. 6. Ved ”slagtning” forstås aflivning af dyr med henblik på produktion af kød til konsum, jf. bekendtgørelsens § 1, stk. 7.

Af bekendtgørelsens § 3 fremgår det, at dyrene skal beskyttes bedst muligt mod opidselse, smerte og lidelse under flytning, opstaldning, fastholdelse, bedøvelse, slagtning og aflivning.

For så vidt angår slagtning og aflivning af dyr uden for slagterier er der fastsat regler herom i bekendtgørelsens kapitel 4 (§§ 11-16).

Ifølge bekendtgørelsens § 11, stk. 1, finder bestemmelserne i kapitlerne 8-10 (§§ 36-55) om slagtning på slagterier tilsvarende anvendelse ved slagtning uden for slagterier af enhovedede dyr, drøvtyggere, svin, kaniner og fjerkræ. Bekendtgørelsens § 11, stk. 2, indeholder herudover en regel om, at fjerkræ bortset fra strudsefugle kan slagtes eller aflives ved dislokation af halsen.

Af bekendtgørelsens kapitel 8 fremgår, hvordan dyr skal fastholdes inden bedøvelse, slagtning eller aflivning. Dyrene skal fastholdes på passende måde, således at de beskyttes bedst muligt mod smerte, lidelse, opidselse, læsioner eller kvæstelser. Dyrenes ben må ikke bindes sammen, og dyrene må ikke ophænges før bedøvelsen eller aflivningen. Kaniner og andet fjerkræ end strudsefugle kan dog ophænges før slagtningen, hvis der træffes passende foranstaltninger til, at fjerkræet og kaninerne lige inden bedøvelsen er i en tilstrækkelig afslappet tilstand, således at bedøvelsen kan udføres effektivt og uden unødigt forsinkelse.

Det fremgår af bekendtgørelsens kapitel 9, hvilke bedøvelses- og aflivningsmetoder der skal anvendes ved slagting af dyr. Bedøvelse skal foretages ved anvendelse af boltpistol, skydeapparat, elektrisk strøm eller kuldioxid. Aflivning skal foretages med pistol eller gevær med skarp ammunition, elektrisk strøm eller kuldioxid. Fjerkræ kan tillige aflives ved afhugning af hovedet.

Bekendtgørelsens kapitel 10 omhandler afblødning af dyr. Når dyrene er blevet bedøvet, skal afblødningen påbegyndes så hurtigt som muligt efter bedøvelsen og skal være hurtig, kraftig og fuldstændig. Under alle omstændigheder skal afblødningen ske, inden dyret kommer til bevidsthed. Alle dyr, der er bedøvet, skal afblødes, ved at mindst en af de to halspulsårer eller blodkar, som den udløber fra, gennembrydes. Hvis fjerkræ afblødes ved automatisk halsskæring, skal der være nogen, som er parat til at gribe ind, således at dyrene kan slagtes straks, hvis udstyret svigter.

Herudover kan fjerkræ som tidligere nævnt slagtes eller aflives uden for slagteri ved dislokation af halsen.

Ud over ovenstående regler indeholder bekendtgørelsens kapitel 11 (§§ 56-62) og kapitel 12 (§§ 63-66) bestemmelser om metoder til aflivning af henholdsvis pelsdyr og overskydende daggamle kyllinger og embryoner i rugeriaffald.

Rådets forordning nr. 1099/2009/EF af 24. september 2009 om beskyttelse af dyr på aflivningstidspunktet blev vedtaget på et rådsmøde den 24.-25. september 2009. Forordningen vil finde anvendelse fra den 1. januar 2013.

Forordningen finder anvendelse på aflivning af dyr, der avles eller holdes med henblik på fremstilling af fødevarer, uld, skind, pelsværk og andre produkter, og på dermed forbundne aktiviteter. Herudover finder forslaget anvendelse på aflivning af dyr i forbindelse med sanering og dermed forbundne aktiviteter, jf. forordningens artikel 1, stk. 1.

Forordningen finder ikke anvendelse på fjerkræ, kaniner og harer, der af deres ejer slagtes uden for et slagteri til privat forbrug, jf. artikel 1, stk. 2, litra b.

Forordningens kapitel II fastsætter en række generelle bestemmelser om aflivning af dyr og dermed forbundne aktiviteter.

Efter artikel 3, stk. 1, skal dyr skånes for smerte, der ikke kan undgås, og for psykisk belastning eller lidelse.

For så vidt angår aflivningsmetoder følger det af artikel 4, stk. 1, at dyr kun må aflives efter bedøvelse. Bedøvelsen skal foretages ved en af de metoder, der er anført i forordningens bilag I, og dyret skal forblive bevidstløst og uden smerteopfattelse indtil sin død. Hvis der anvendes en bedøvelsesmetode i bilag I, som ikke medfører øjeblikkelig død (såkaldt ”simpel bedøvelse”), skal bedøvelsen så hurtigt som muligt efterfølges af en procedure, der medfører døden, f.eks. afblødning.

Som eksempel på en bedøvelsesmetode, der ifølge forordningen hurtigst muligt skal efterfølges af en procedure, som medfører døden, kan nævnes anvendelsen af boltipistol. Det fremgår således af forslagetets bilag I, kapitel 1, tabel 1, nr. 1 og 2, at anvendelse af boltipistol alene udgør en ”simpel bedøvelse”.

Af pkt. 2 i tabel 1 i forordningens bilag I fremgår, at bl.a. fjerkræ kan bedøves ved ikke-penetrerende boltanordning. Dvs. en alvorlig ødelæggelse af hjernen som følge af slaget fra en boltipistol uden penetration. Denne metode medfører ikke øjeblikkelig død, idet der er tale om simpel bedøvelse. Metoden skal derfor hurtigst muligt efterfølges af en procedure, der medfører døden, som f.eks. afblødning eller rygmarvsstødning.

Det fremgår af pkt. 5 i tabel 1 i forordningens bilag I, at fjerkræ med en levende vægt på op til 5 kg kan bedøves ved dislokation af halsen. Dvs. ved manuel eller mekanisk strækning og vridning af halsen, der fører til cerebral iskæmi. Denne metode medfører øjeblikkelig død.

Det fremgår endvidere af pkt. 6 i tabel 1 i forordningens bilag I, at bl.a. fjerkræ med en levende vægt på op til 5 kg kan bedøves med et hårdt og præcist slag i hovedet, der forårsager alvorlig ødelæggelse af hjernen. Styrke og placering af slaget er vigtige parametre for denne metode, der medfører øjeblikkelig død.

Ifølge forordningens bilag II, pkt. 3, må metoderne i pkt. 5 og 6 ikke anvendes rutinemæssigt, men kun hvis der ikke er adgang til andre bedøvelsesmetoder.

Det fremgår af forordningens artikel 26, stk. 2, litra a, at medlemsstaterne på visse områder kan vedtage nationale regler, der har til formål at sikre en mere omfattende dyrebeskyttelse på aflivningstidspunktet end den, der følger af reglerne i denne forordning. Det er bl.a. tilfældet i forbindelse med aflivning af dyr og dermed forbundne aktiviteter uden for slagterier.

5.12.3. Europarådets rekommandation om kalkuner

Ifølge artikel 25, stk. 1, i Europarådets rekommandation fra 2001 om kalkuner skal kalkuner aflives på bedriften, hvis de er syge eller kommet til skade i en sådan grad, at behandling ikke længere er mulig, og transport vil medføre yderligere lidelser. Aflivning bør ske uden at forårsage unødigt smerte, agitation eller andre former for lidelse og uden forsinkelse og af en person, der har erfaring med teknikker til aflivning, medmindre der er tale om en nødsituation, hvor en sådan person ikke er umiddelbart tilgængelig.

Af artikel 25, stk. 2, fremgår, at de anvendte metoder enten skal

- a) forårsage øjeblikkelige tab af bevidsthed og død,
- b) hurtigt gøre dyret følelsesløst over for smerte og lidelse, indtil døden indtræffer, eller
- c) forårsage, at et dyr, som er bedøvet eller effektivt slået bevidstløst, dør.

Drukning og kvælning er ikke tilladt.

Ifølge artikel 25, stk. 3, skal den person, der er ansvarlig for aflivningen, sikre, at betingelserne i stk. 2 er opfyldt for hver fugl, og at dyret er dødt.

5.12.4. QS-systemet

Ifølge pkt. 3.6.5 i QS-systemet skal fordrevne, svage, syge og skadede dyr skilles ud, behandles eller aflives på human måde.

5.12.5. Norsk, svensk og finsk ret

Af § 22 i den norske forskrift om hold af høns og kalkuner fremgår det bl.a., at aflivning af fjerkræ skal ske, således at dyrene ikke påføres unødigt lidelse, herunder unødvendig frygt og andre former for stress.

Det fremgår endvidere, at aflivning skal foretages så hurtigt som muligt og af en person, der har erfaring med aflivning. Personer uden erfaring skal oplæres af en, som kan aflive dyr på den forskriftsmæssige måde. Det gælder dog ikke, hvis der er behov for at aflive syge og skadede dyr omgående, og det ikke er forsvarligt at udsætte aflivningen med henblik på, at en erfaren person kommer til stede. Hvis det er muligt skal dyrene bedøves øjeblikkeligt ved slag i hovedet. Ved brug af gas skal dyrene placeres i enkelt lag, og det bør sikres, at der anvendes den korrekte gaskoncentration. Den, der forestår en aflivning, skal sikre sig, at hvert enkelt dyr er dødt.

Der findes ingen særlige regler om aflivning af kalkuner under produktionsforløbet i forbindelse med hold af kalkuner i svensk eller finsk ret.

5.12.6. Arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger

Arbejdsgruppen har overvejet, om der skal fastsættes særlige regler om aflivning af kalkuner i produktionen.

Det er imidlertid arbejdsgruppens opfattelse, at aflivning af kalkuner under produktionsforløbet bør reguleres af de almindelige regler om slagting og aflivning. Arbejdsgruppen finder således ikke anledning til at anbefale nærmere regler på området.

5.13. Næbtrimning

5.13.1. Indledende bemærkninger

Næbtrimning udføres for at undgå skader fra fjerpilning og kannibalistisk adfærd. Fjerpilning og kannibalisme er udtryk for en adfærdsmæssig abnormitet.

Næbtrimning foretages på daggamle kalkunkyllinger på rugerierne i Tyskland som en rutinemæssig foranstaltning og udføres enten ved at anvende laserteknik (Bio Beaker) eller infrarødt lys.

Laserteknikken indebærer, at der i en afstand på ca. 1,5-2 mm før næseborene vandret brændes et lille hul i overnæbet, hvorpå næbspidsen falder af inden for den første le-veuge.

Anvendelse af infrarødt lys foregår ved, at en koncentreret infrarødt lysstråle placeres på toppen af det øverste næb og går igennem det yderste hornagtige lag og ned i det underliggende bløde væv, som stopper sin vækst, mens det omgivende hornagtige lag forbliver intakt. Næbspidsen bliver hvid og falder af efter ca. 10-18 dage. Fordelene ved denne metode i forhold til lasermetoden er, at kyllingerne kan fikseres fejlfrit, og metoden er uafhængig af kyllingestørrelsen. Der opstår ikke åbne sår, og dermed tabes der ikke blod. En ulempe ved denne metode er, at der på grund af den lodrette be-stråling af overnæbet også kan forekomme en andengradsforbrænding af undernæbet. Næbtrimning ved hjælp af infrarødt lys er den metode, der anvendes på alle kalkunkyllinger, der i dag leveres til Danmark.

Ved alle former for næbtrimning tilstræbes det, at undernæbet ikke er længere end 3 mm i forhold til det afkortede overnæb, således at næbet kan lukkes fuldstændig. Dette er dog ved ingen af de beskrevne metoder langt fra altid tilfældet. De anvendte me-

toder anses alle for at være smertevoldende og medfører større vævslæsioner, hvilket f.eks. betyder, at foderindtag og vandindtag i de første leveuger kan være indskrænket.

Næbtrimning er stadig et yderst kontroversielt emne i velfærdsdiskussionen. Det synes usandsynligt, at der kan udvikles en metode, som er helt smertefri, og en rutinemæssig bedøvelse af kyllingerne er ud fra et omkostningsmæssigt og arbejdsmæssigt synspunkt ikke realistisk. I et studie, der belyser fordele og ulemper af næbtrimning, fremgår det, at fordelene med henblik på at forebygge skader som følge af kannibalisme langt opvejer de negative effekter i form af kortvarig nedsat foderindtag og vækstdepression. Der er stor enighed i den foreliggende litteratur om, at næbtrimning på sigt bør undgås.

5.13.2. Gældende ret

Det følger af dyreværnslovens § 14, stk. 1, at operative indgreb, der kan påføre dyret lidelse bortset fra uvæsentlig smerte af forbigående beskaffenhed, kun må foretages af en dyrlæge, medmindre indgrebet er uopsætteligt. Lidelse og smerte skal begrænses i videst muligt omfang. Justitsministeren kan i medfør af dyreværnslovens § 14, stk. 3-5, fastsætte nærmere regler om eller forbyde visse former for operative og lignende indgreb, herunder beskæring af næb.

For så vidt angår slagtekyllinger fremgår det af § 16, stk. 1, i bekendtgørelse nr. 1069 af 17. december 2001 om hold af slagtekyllinger og rugeægsproduktion, som ændret ved bekendtgørelse nr. 697 af 29. juni 2004, at trimning af næb er forbudt. Trimning af næb på en flok kyllinger kan dog foretages i særlige tilfælde inden 10 dage efter udrugning, hvis det er nødvendigt for at imødegå alvorlig fjerpilning eller kannibalisme eller for at hindre skade på høner under parring.

Af bekendtgørelsens § 16, stk. 2, fremgår det, at der maksimalt må trimmes 1/3 af kyllingens næb målt fra næseborets yderste del til næbspidsen. Trimning må kun foretages af en person, som har modtaget kyndig vejledning heri.

Af bekendtgørelsens § 16, stk. 3, fremgår det, at den dyrlæge, som rugerier ifølge lovgivningen skal antage til at føre tilsyn, ved disse tilsyn også skal påse, om trimning af næb foretages i overensstemmelse med stk. 1 og 2, og om næbtrimningen i øvrigt sker på en dyreværnsmæssig forsvarlig måde.

5.13.3. Europarådets rekommandation om kalkuner

Ifølge artikel 24, stk. 1, i Europarådets rekommandation fra 2001 om kalkuner forstås der ved lemlæstelse en procedure, der ikke udføres i terapeutisk øjemed, og som medfører skade på eller tab af en følsom del af kroppen eller ændring af knogler.

Af artikel 24, stk. 2, i Europarådets rekommandation fra 2001 om kalkuner fremgår, at lemlæstelse af kalkuner generelt er forbudt, og at der skal træffes foranstaltninger til at undgå behovet for sådanne procedurer ved at ændre uhensigtsmæssige miljømæssige faktorer eller managementsystemer, ved at berige miljøet og ved at udvælge passende racer og stammer af fugle.

Hvis disse foranstaltninger ikke er tilstrækkelige til at forhindre skadelig hakkeri, kan undtagelser fra dette generelle forbud foretages af den kompetente myndighed, men kun på nærmere betingelser:

- Fjernelse af højst en tredjedel af overnæbet, målt fra spidsen af næbbet til næsebor, eller trimning af spidserne af både over- og undernæb inden for de første 10 dage af livet,
- og næbtrimning efter de første 10 dage må kun udføres i tilfælde af veterinære behov, og da kun af en dyrlæge eller under veterinærtilsyn, når det er tilladt efter national lovgivning.

Under næbtrimningsproceduren skal fuglene håndteres manuelt med varsomhed. Under alle omstændigheder skal fuglene være i stand til at indtage foder på normal vis, og den anvendte metode skal mindske risikoen for fornyet vækst og skader på levende væv.

Af artikel 24, stk. 3, i Europarådets rekommandation fra 2001 om kalkuner fremgår det, at fugle, der har fået deres næb trimmet, skal holdes under betydeligt lysere lysforhold.

Ifølge artikel 24, stk. 4, i Europarådets rekommandation fra 2001 om kalkuner skal de, der foretager operative indgreb, have den fornødne uddannelse og kompetence – især for at undgå overtrimning af næb.

Gennemførelse af inspektioner for at sikre, at overtrimning ikke sker, skal overvejes af den kompetente myndighed.

5.13.4. QS-systemet

QS-systemet indeholder ikke særlige retningslinjer vedrørende næbtrimning af kalkuner.

5.13.5. Norsk, svensk og finsk ret

Det følger af § 21 i den norske forskrift om hold af høns og kalkuner, at det er forbudt at fjerne kropsdele fra fjerkræ, herunder at fjerne dele af næbbet (næbtrimning). Bestemmelsen om forbud mod næbtrimning er ikke til hinder for, at en dyrlæge foretager et sådant indgreb, hvis det er påkrævet af veterinære årsager.

Der fremgår ikke nærmere om næbtrimning af kalkuner i de svenske og finske regler.

5.13.6. Arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger

Arbejdsgruppen har overvejet, om den skal komme med anbefalinger vedrørende næbtrimning af kalkuner.

Kalkunkyllingerne leveres i dag næbtrimmet fra Tyskland, hvorfor næbtrimning slet ikke foregår i Danmark.

Arbejdsgruppen foreslår imidlertid, at der fastsættes krav om, at næbtrimning af kalkuner skal ske inden 10 dage efter udrugning, og at der maksimalt må trimmes 1/3 af kalkunkyllingens næb målt fra næseborets yderste del til næbspidsen. Det er arbejdsgruppens opfattelse, at det herved sikres, at der ikke efter de 10 dage vil blive foretaget næbtrimning af kalkuner i Danmark, hvis f.eks. en kalkunkylling ikke skulle være blevet næbtrimmet inden levering fra Tyskland.

5.14. Tilsyn med trædepudesvidninger mv.

5.14.1. Indledende bemærkninger

Trædepudesvidninger kan, som beskrevet under kapitel 4, opstå som en kombination af mange forskellige faktorer. Det er ikke muligt at fastslå præcist, hvilke forhold der fører til lidelsen, men fugtig strøelse, høj belægningsgrad og mangel på biotin kan være medvirkende hertil.

For slagtekyllingers vedkommende overvåges tilstanden af trædepuderne på de enkelte slagterier, men der findes på nuværende tidspunkt ingen kalkunslagterier i Danmark, hvorfor tilstanden af kalkuners trædepuder herhjemme ikke kan overvåges i forbindelse med indlevering til slagteri.

5.14.2. Overvågning af trædepuder hos slagtekyllinger

Af § 9, stk. 1, i lov nr. 336 af 16. maj 2001 om hold af slagtekyllinger, som ændret ved lov nr. 500 af 12. juni 2009, fremgår det, at tilstanden af trædepuder og fjerdragt på de slagtekyllinger, som bliver indleveret på et fjerkræslagteri, skal overvåges løbende på embedsdyrlægens ansvar.

Det fremgår endvidere bl.a. af lovens § 9, stk. 2, at hvis tilstanden af de undersøgte trædepuder og fjerdragter giver embedsdyrlægen grund til at antage, at der kan være velfærdsproblemer i det hus, som de pågældende slagtekyllinger hidrører fra, indberetter embedsdyrlægen det straks til vedkommende fødevareregion. Hvis forholdene skønnes at være mindre væsentlige, kan embedsdyrlægen dog i stedet henstille til producenten, at der skal rettes op på utilstrækkelige forhold i det pågældende hus.

I medfør af lovens § 9, stk. 3, har justitsministeren udstedt bekendtgørelse nr. 1069 af 17. december 2001 om hold af slagtekyllinger og rugeægsproduktion, som ændret ved bekendtgørelse nr. 697 af 29. juni 2004.

Det fremgår af bekendtgørelsens § 7, stk. 1, 2. pkt., at embedsdyrlægen eller en tilsynstekniker under embedsdyrlægens tilsyn bl.a. skal foretage en stikprøvevis undersøgelse af trædepuder på de indleverede slagtekyllinger. Ifølge bekendtgørelsens § 7, stk. 2, udtages på slagtekyllinger fra samme hus efter slagtning en fod fra 50 forskellige kyllinger fra henholdsvis den første og den sidste tredjedel af holdet. Trædepuderne på disse 100 kyllingefodder undersøges for svidninger og andre synlige skader, som kan skyldes velfærdsproblemer i det hus, hvorfra kyllingerne hidrører.

Det fremgår endvidere af bekendtgørelsens § 8, stk. 1, at der ved trædepudeundersøgelsen efter § 7 tildeles hver kyllingefod points efter følgende skala: 1) Ingen svidninger – 0 point. 2) Få og mindre alvorlige svidninger – 1 point. 3) Mange eller alvorlige svidninger – 2 point.

Det følger af bekendtgørelsens § 8, stk. 2-4, at hvis de nævnte 100 kyllingefodder fra samme hold slagtekyllinger tilsammen tildeles højst 40 point, foretager embedsdyrlægen sig ikke yderligere. Hvis de nævnte 100 kyllingefodder fra samme hold slagtekyllinger tilsammen tildeles fra 41 til højst 80 point, skal embedsdyrlægen gøre den ansvarlige producent opmærksom herpå med henstilling om straks at rette op på utilstrækkelige forhold. Embedsdyrlægen kontrollerer, om de påpegede forhold er udbedret ved indleveringen af det næste hold slagtekyllinger fra samme hus. Hvis det næste hold slagtekyllinger fra samme hus på ny tildeles 41 point eller mere, skal em-

bedsdyrlægen indberette det til vedkommende fødevareregion. Hvis de nævnte 100 kyllingefødder fra samme hold slagtekyllinger tilsammen tildeles fra 81 til 200 point, skal embedsdyrlægen straks indberette forholdet til vedkommende fødevareregion.

Ifølge bekendtgørelsens § 10, 1. pkt., vurderer fødevareregionerne på baggrund af de indberetninger, som modtages fra embedsdyrlægerne, jf. §§ 8 og 9, om der er behov for at foretage et kontrolbesøg i besætningen, eller om forholdene kan søges udbedret ved en skriftlig henvendelse til producenten.

5.14.3. Arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger

Det er arbejdsgruppens vurdering, at det ikke er muligt at etablere en ordening vedrørende overvågning af kalkuners trædepuder, så længe der ikke findes kalkunslagterier i Danmark. Området er derfor ikke umiddelbart velegnet til regulering. Arbejdsgruppen anbefaler, at problemet med trædepudesvidninger søges imødegået ved at stille krav til strøelse, belægningsgrad mv.

6. Øvrige emner

6.1. Avlsarbejdet

6.1.1. Avlsfirmaer

Den kommercielle udnyttelse af kalkuner til produktion af kød er mindre udbredt, end det f.eks. er tilfældet ved slagtekyllinger, og den har været fordelt på færre lande. Det er en af grundene til, at der aldrig har været mange avlsfirmaer, som har beskæftiget sig med avl af kalkuner. Der eksisterer på nuværende tidspunkt kun få avlsfirmaer på verdensplan: British United Turkeys (B.U.T.) i England, Nicholas Turkeys i USA og Hybrid i Canada. Både B.U.T. og Nicholas Turkeys ejes af Aviagen, mens Hybrid nu ejes af Hendrix Genetics Company i Canada. Ud over disse store avlsfirmaer er der i mange lande små nationale avlscentre, som navnlig avler mindre typer af kalkuner. Der findes ingen danske avlscentre.

Det er karakteristisk for de store avlsfirmaer, at deres produkter kan rangeres efter deres væksthastighed. Af nedenstående skema kan man se firmaernes forventninger til deres produkter:

Avlsfirma	Handelsbetegnelse	Vægt af hanner 22 uger, kg	Vægt af høner 12 uger, kg
Aviagen	B.U.T. Big 6	22,80	7,37
	B.U.T. Big 9	21,75	6,99
	B.U.T. 8	18,60	6,03
	B.U.T. 9	19,60	6,37
	B.U.T. 10 (20 uger)	17,77	6,45
Nicholas	Nicholas 700	20,29	6,79
	Nicholas 300 (20 uger)	17,15	6,67
Hendrix Genetics	Hybrid Converter	20,39	6,98
	Hybrid Grade Maker	18,68	6,49
	XL-hybrid	23,14	7,81

Kalkuner under vækst har almindeligvis et meget lavt fedtindhold. Det gælder både hudfedt og intramuskulært fedt. Hvis de sælges som hele slagtekroppe, skal der være en vis mængde hudfedt, således at den blåhvide farve ikke er for fremtrædende, for at den kan appellere til forbrugeren, og samtidig må den højst veje 8-10 kg levende. Denne produktionsform, som er meget begrænset i Danmark, kræver, at den enten

baserer sig på, at høerne slagtes lidt tidligere end hanerne, eller at det er en afstamning, som slagtemodnes tidligere, det vil sige starter fedtaflejringen på et tidligt tidspunkt, og dermed ikke bliver så stor. De store avlsfirmaer, der er tilbage, har ikke noget reelt udbud af disse mere langsomvoksende afstamminger, og derfor er det avlsmateriale, der udbydes på markedet, almindeligvis kalkuner, som vokser op til den størst mulige vægt inden slagting.

6.1.2. Reproduktion

Forældredyrene til de danske kalkunkyllinger kommer typisk fra Nordtyskland, og bedsteforældrene kommer ofte fra Skotland. Hver kalkunhøne lægger omkring 100 rugeæg, hvoraf der kommer ca. 80 kyllinger.

Befrugtningen foregår næsten udelukkende gennem kunstig befrugtning. Grunden hertil er *for det første*, at der er en betydelig forskel i størrelse mellem haner og høner i samme linje svarende til, at hønen vejer ca. 60 pct. af hanen. Denne forskel er yderligere forstærket, fordi der anvendes høner fra linjer med lidt mindre vækstenergi for at sikre, at der produceres et rimeligt antal æg, og haner fra linjer med en tilsvarende større vækstenergi. *For det andet* vanskeliggøres parringen fysisk af den brede brystmuskelmasse, der også gør, at kalkunhanen let mister balancen. *For det tredje* formodes det, at smerte i forbindelse med skeletproblemer er en årsag til manglende parringslyst, da forsøg med at give kalkunhaner smertestillende midler viste, at den seksuelle motivation blev øget.

6.1.3. Avl for specifikke egenskaber

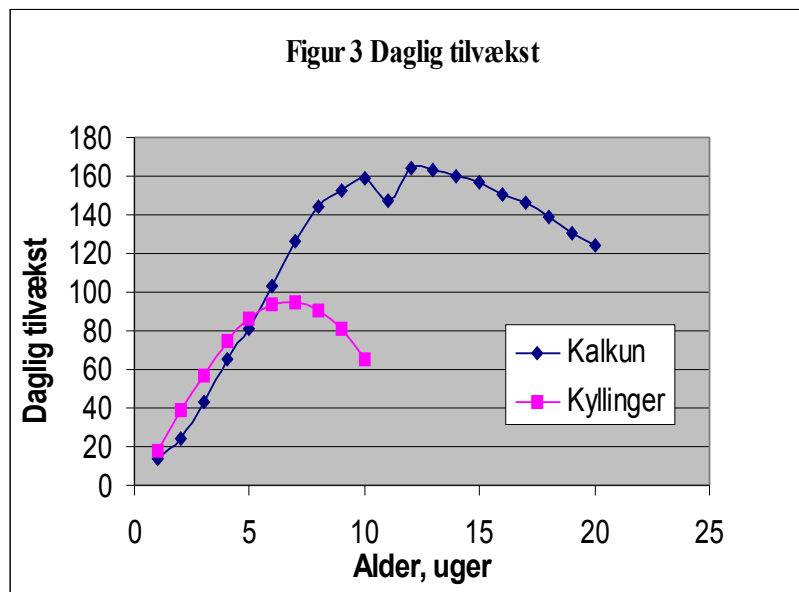
Det er karakteristisk for de store avlsfirmaer, at de ovennævnte handelsprodukter er en trevejs eller firevejs krydsning, hvor i hvert fald forældrehønen er en krydsning. I alle linjer lægges stor vægt på at reducere omkostningerne pr. kg kød, og det har resulteret i avlsmål, der fokuserer på forøgelse af væksthastigheden, god foderudnyttelse og højt kødudbytte. Det sidste sker udelukkende ved at forøge slagtekroppens proportion af brystkød. Det er også vigtigt at bemærke sig, at disse mål tages på slagtetidspunktet, det vil sige efter ca. 20 uger, dvs. et forholdsvis sent tidspunkt.

6.1.3.1. Vækstforhold

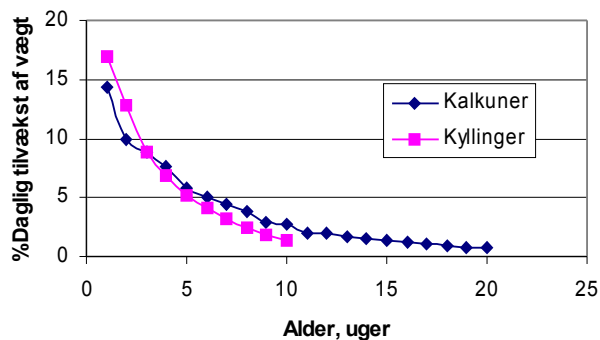
For at give et indblik i vækstmønsteret for kalkuner er der i figur 3 angivet ugevis daglig tilvækst. Til sammenligning er angivet de tilsvarende data for slagtekyllinger.

Det er bemærkelsesværdigt, at kalkuner ikke har så kraftig en vækst som slagtekyllinger i de første 4 uger til trods for en langt højere vækst senere i vækstforløbet. Endvidere er det bemærkelsesværdigt, at kalkuner har deres maksimale daglige til-

vækst ved 12 uger, hvor slagtekyllinger har deres ved 6 uger. Der er ingen tvivl om, at begge typer er blevet avlet for at vokse meget hurtigt. Men der er en klar forskel, idet kyllinger har en meget tidligere start på den hurtige tilvækst, hvilket også kan ses af parameteren daglig tilvækst i relation til dyrets vægt den pågældende dag, jf. figur 4. Analogien mellem de to arter skal benyttes til at illustrere, at de årsager til problemer, der måtte findes hos kalkuner i højere grad end hos kyllinger, skal søges i de senere faser af deres vækstperiode.

Figur 4 Relative vækst

6.1.3.2. Benproblemer

Enkelte forskere har fremsat den teori, at de hurtigst voksende kalkuner er mest udsatte for benproblemer.

De benproblemer, der ses som en udadbøjning af haseleddet (også benævnt valgusdeformation), har været kendt hos kalkuner i mere end 50 år, men til forskel fra slagtekyllinger ses der ingen tegn på disse lidelser før efter 6 uger. Forskning viste i et 16 generationers selektionsforsøg for større vækst en forøgelse af 16 ugers vægten med 3 kg til omkring 10,5 kg. Samtidig blev der konstateret bendeformitet, og gangarten hos hanerne var forringet med 1 point på en 5 point skala, hvor 1 var den perfekte og 5 var ekstrem valgus deformation og/eller ekstrem dårlig gang. Den ikke-selekerede kontrollinje havde værdier på 1,33 til 1,90 over generation 13 til 16, mens de tilsvarende tal for den selekerede linje var 2,28 til 2,90.

Der er således ingen tvivl om, at en ensidig selektion for øget vækstintensitet har forårsaget en forværring af benkonstitutionen over ca. 16 år. Hvis man benytter disse tal til at lave en lineær ekstrapolation over de ca. 50 år, som avlen for øget vækst har forløbet, vil det betyde, at alle haner ville få karakteren 5 og være aldeles immobile. Når det ikke er tilfældet, skyldes det, at der samtidig med forøgelsen af vækstevnen er sket en vis selektion for reduktion af benproblemer.

Genetisk betinget forøgelse af brystmuskler og større vækst har forøget mængden af brystmuskler og total kropsvægt med en højere rate end muskler i benene. Dette førte til, at der kunne fremlægges resultater af et avlsforsøg, hvor man i ovennævnte forsøg

fra generation 13 indførte en forsøgslinje, hvor der blev avlet for større diameter af det smalleste sted på løbet. Dvs. benstyrken øges ved at avle for en større tykkelse af den rørknogle, der sidder op efter kalkunernes tær.

De vigtigste resultater af 5 generationers selektion var, at gangarten blev forbedret med et halvt point sammenholdt med den vækstselekterede linje ved samme vækstniveau. Det viser, at man godt kan forøge benkonstitutionen, selv om man samtidig forøger vækstevnen.

Genetisk selektion for hurtig vækst og stor slutvægt er utvivlsomt tæt relateret til skelatanomalier og bevægelsesproblemer. Den genetiske selektion har medført, at en stor del af kalkunerne har gangbesvær. Forskning viser, at 4-13 pct. af kalkunerne har gangbesvær i svær grad. En af grundene til gangbesværet kan være den øgede andel af brystkød i forhold til benmuskler. Gangbesvær øger dødeligheden fra 2,7 til 4 pct.

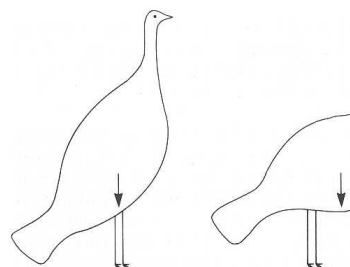
Endvidere kan kalkunernes evne til at pleje egen fjerdragt hos de største hybrider være hæmmet af kropsstørrelse og kropsform i så stor en grad, at fjerpuddningsadfærd er unormal og utilstrækkelig.

En del af de velfærdsmæssige problemer blandt kalkuner vil formentlig kunne fjernes eller i hvert fald reduceres betragteligt, hvis avlsvirksomhederne vægtede hensynet til kalkunernes velfærd højere end f.eks. hensynet til hurtig vækst.

Der er ikke noget kvantitativt mål for, hvor meget disse benproblemer vægtes i avlsmålne. I den senere tid har avlsfirmaerne imidlertid indikeret, at der gøres en indsats for at forbedre kalkunernes velfærdsmæssige forhold og dermed levedygtighed. Enkelte af avlsfirmaerne understreger, at der inden for avl af kalkuner længe har været fokus på benproblemer, og at der nu også er fokus på hjertefunktionsforstyrrelser og kannibalisme.

Selektion for bedre benstyrke sker ved vurdering af kropsholdningen hos kalkunerne. Hvis kalkunen har en horisontal kropsholdning med tyngdepunktet placeret foran benene, vil den øgede brystmuskelfylde, der tilstræbes i avlsarbejdet, medføre, at knogler og led i benene belastes mere end ved den lodrette kropsholdning, hvor tyngdepunktet er placeret over benene. Se figur 5.

Figur

5.

6.1.5. Gældende ret

Det fremgår af § 17 i bekendtgørelse om mindstekrav til beskyttelse af landbrugsdyr, at der ikke må anvendes naturlig eller kunstig avl eller avlsmetoder, der påfører eller kan påføre de berørte dyr smerte, skade, lidelse, angst, varigt mén eller væsentlig ulempe. Det gælder dog ikke ved anvendelse af metoder, der kan medføre minimale eller kortvarige lidelser eller sår, eller som kan nødvendiggøre indgreb, som ikke medfører vedvarende skade, hvis disse metoder er tilladt i henhold til anden lovgivning.

Af bekendtgørelsens § 18 fremgår det, at der ikke må holdes dyr til landbrugsformål, hvis det ikke ud fra dyrets genotype eller fænotype med rimelighed kan forventes, at det kan ske uden at skade dyrets sundhed eller velfærd.

6.1.6. Arbejdsgruppens overvejelser

Arbejdsgruppen har overvejet mulighederne for at stille krav til avlen (kalkunernes genetik) gennem lovgivningen.

Arbejdsgruppen er imidlertid af den opfattelse, at danske regler om krav til udvælgelsen af avlsmaterialet for slagtekalkuner vil have en meget begrænset effekt for slagtekalkunproduktionen i Danmark, da de eksisterende avlsvirksomheder alle er beliggende i udlandet. På baggrund af EU's indre marked har Danmark normalt heller ikke mulighed for at forbyde import af kalkuner, som lovligt kan opdrættes og sælges i andre EU-lande.

Det har desuden vist sig vanskeligt i praksis at regulere spørgsmålet om avl, da det vil være svært under en eventuel straffesag at påvise de hensyn, der er lagt vægt på over en længere årrække. Spørgsmålet er derfor mere velegnet for fastsættelsen af etiske retningslinjer eller holdningsbearbejdning via f.eks. forbrugerpræferencer.

I stedet for at foreslå dansk lovgivning skal arbejdsgruppen opfordre til, at aftagerne selv stiller krav om, at velfærdsparametre som eksempelvis bedre benstyrke opprioriteres i de kriterier, som de udenlandske avlsvirksomheder udvælger efter.

De velfærdsproblemer, der konstateres i kalkunproduktionen, kan i øvrigt til en vis grad reduceres på anden måde end ved avlsarbejdet, f.eks. gennem krav til strøelsens kvalitet.

6.2. Transport

6.2.1. Indledende bemærkninger

Fødevarereregionen gennemfører et levende syn af besætningen umiddelbart inden læsningen og transporten af kalkuner til slagteri. En embedsdyrlæge gennemfører synet, og der bliver i flokkene skønsmæssigt fundet, at 0-1 pct. af dyrene ikke kan erklæres for transportegnede. Disse dyr bliver aflivet på produktionsstedet.

En typisk transport af kalkuner foregår ved, at de transportegnede kalkuner drives ud af kalkunhuset og efterfølgende manuelt læsses ind i bure på køretøjet, der skal fragte dyrene til slagting i Tyskland. Burene er typisk placeret i to rækker af seks bure på køretøjet og i seks til syv lag. I hvert bur er der typisk placeret 6-7 kalkuner.

6.2.2. Gældende ret

Transport af dyr er navnlig reguleret ved Rådets forordning nr. 1/2005/EF af 22. december 2004 om beskyttelse af dyr under transport og dermed forbundne aktiviteter og om ændring af direktiv 64/432/EØF og 93/119/EF og forordning nr. 1255/97/EF (herefter transportforordningen), der siden den 5. januar 2007 har fundet anvendelse i EU. Justitsministeriet har endvidere den 21. december 2006 udstedt bekendtgørelse nr. 1729 om beskyttelse af dyr under transport (herefter transportbekendtgørelsen), der supplerer transportforordningen på visse punkter. Transportbekendtgørelsen trådte ligeledes i kraft den 5. januar 2007.

- Transportforordningen

Efter artikel 6, stk. 3, i transportforordningen skal transportvirksomheder transportere dyr i overensstemmelse med de tekniske forskrifter i bilag I til transportforordningen.

Kapitel I i bilag I til transportforordningen indeholder kravene til dyrs transportegnethed. Det fremgår bl.a. heraf, at ingen dyr må transporteres, medmindre de er egnede til den påtænkte transport, og at alle dyr skal transporteres under sådanne forhold, at de ikke kommer til skade eller påføres unødigt lidelse, jf. pkt. 1. Endvidere fremgår det, at tilskadekomne dyr og dyr, som har fysiologiske skavanker eller undergår en patologisk proces, betragtes som ikke-egnede til transport, jf. pkt. 2. Transportforordningen indeholder på dette sted en liste over, hvornår dette ”især” er tilfældet, og det er det f.eks. ved dyr, som er ude af stand til at bevæge sig ved egen kraft uden smerter eller at gå uden støtte, eller dyr med et alvorligt åbent sår eller en prolaps.

Det fremgår endvidere af pkt. 3, at syge eller tilskadekomne dyr i en række nærmere opregnede tilfælde kan betragtes som egnede til transport. Det gælder f.eks., hvis de er lettere tilskadekomne eller syge og ikke vil blive påført yderligere lidelser som følge af transporten. Hvis der er tvivl om, hvorvidt dette er tilfældet, skal der indhentes veterinærrådgivning.

Dyr, der bliver syge eller kommer til skade under transporten, skal endvidere ifølge pkt. 4 adskilles fra de andre dyr og ydes førstehjælp så hurtigt som muligt. De skal underkastes passende dyrlægebehandling og om nødvendigt nødslagtes eller aflives, uden at de påføres unødige lidelser.

I pkt. 5 fastslås det, at der ikke må anvendes beroligende midler til dyr, der skal transporteres, medmindre det er strengt nødvendigt for at sikre dyrenes velfærd, og da kun under dyrlægekontrol.

Kapitel II i transportforordningens bilag I indeholder en række krav til de anvendte transportmidler og indretningen af disse. Kapitlet består af 5 hovedpunkter og en række underpunkter til hvert hovedpunkt. Pkt. 1 vedrører alle transportmidler, og herudover indeholder pkt. 2 og 5 et antal supplerende bestemmelser for henholdsvis vej- eller jernbanetransport og transport i containere.

Af pkt. 1.1 i kapitel II fremgår, at transportmidler og containere samt disses udstyr skal være udformet og indrettet samt vedligeholdes og anvendes på en sådan måde, at dyrene ikke kommer til skade eller påføres lidelser, og sådan at dyrenes sikkerhed tilgodeses. Herudover skal dyrene ydes beskyttelse mod barske vejrforhold, ekstreme temperaturer og ugunstige klimatiske forandringer, og transportmidlerne skal nemt kunne rengøres og desinficeres. Transportmidlerne skal endvidere være udformet og indrettes således, at dyrene forhindres i at undslippe eller falde ud, og de skal kunne modstå bevægelsesrelaterede stresspåvirkninger. Dyrene skal endvidere under transporten være sikret en luftkvalitet og -mængde, som er passende for deres art, og der skal være adgang til dyrene, så det er muligt at tilse og passe dem. Gulvene skal være skridsikre, og gulvenes overflade skal begrænse udslip af urin og ekskrementer til et minimum. Endelig skal der være tilstrækkelig belysning til, at dyrene kan tilses og passes under transporten.

Endvidere fremgår det af pkt. 1.2, at der i det rum, hvor dyrene er anbragt, og på alle niveauer heri skal være tilstrækkeligt med plads til, at der kan sikres god ventilation oven over dyrene, når de står oprejst i normal stilling, idet dyrenes naturlige bevægelser under ingen omstændigheder må begrænses.

For så vidt angår kravet om god ventilation oven over dyrene, når de står oprejst i normal stilling, i pkt. 1.2 i kapitel II i transportforordningens bilag I, har Justitsministeriet forelagt et spørgsmål for Kommissionen. Det drejer sig om, hvorvidt dette krav fører til, at kalkuner under transport skal kunne stå op uden at røre kassens loft med ryggen eller kunne stå oprejst uden at røre kassens loft med hovedet.

Kommissionen har tilkendegivet, at det er almindelig forretningsmæssig praksis at transportere fjerkræ i kasser uden tilstrækkelig højde til, at dyrene kan stå op. Fuglene forbliver siddende i kasserne. European Food Safety Authority (EFSA) har i en udtalelse fra 2004 tilkendegivet, at den plads, som det er anbefalet, at fjerkræ har til rådighed, tillader hver fugl at sidde i en kasse med hoved og krop i naturlig stilling.

Det er Kommissionens opfattelse, at fjerkræ med undtagelse af daggamle kyllinger kan transporteres siddende i kasser. Kommissionen har herved lagt vægt på, at praktisk erfaring viser, at transport af fjerkræ i kasser, hvor dyrene kan stå op, kan sætte dyrenes velfærd på spil. Kommissionen har endvidere lagt vægt på, at EFSA i sin rapport fra 2004 ikke har påpeget, at højden i transportkasserne skulle udgøre et specifikt problem.

Det følger af pkt. 2.1, at de køretøjer, som dyrene transporteres i, skal være mærket tydeligt og synligt med angivelse af, at det er levende dyr, der transporteres. Dette gælder dog ikke, hvis dyrene transporteres i containere – i så fald er det containerne, der skal være mærket tydeligt og synligt med angivelse af, at det er levende dyr, der transporteres, og med et symbol, der viser, hvad der er toppen af containeren, jf. pkt. 5.1. Containerens top skal endvidere altid vende opad under transport og håndtering, og hårde stød og rystelser skal begrænses mest muligt. Containere skal endvidere fastgøres for at forhindre, at de flytter sig, når transportmidlet bevæger sig, jf. pkt. 5.2.

Kapitel III i bilag I til transportforordningen omhandler transportpraksis, nærmere bestemt kravene i forbindelse med pålæsning, aflæsning og håndtering (pkt. 1) samt under transporten (pkt. 2). Det fremgår bl.a. heraf, at hvis containere med dyr stables oven på hinanden i transportmidlet, skal der i forbindelse med transport af fjerkræ træffes fornødne foranstaltninger for at begrænse det problem, at dyr rammes af urin og ekskrementer fra andre dyr, der er anbragt højere oppe, og for at sikre dels containernes stabilitet, dels at ventilationen ikke hindres, jf. pkt. 1.7.

Endvidere fremgår det af pkt. 2.1, at under transporten skal pladsforholdene som et minimum opfylde de mindstekrav, der er fastsat for dyr og transportmidler i kapitel VII i bilag I til transportforordningen, jf. nedenfor. Der skal endvidere under transporten sørges for tilstrækkelig ventilation til dyrenes behov under hensyntagen til især antallet og typen af dyr, der skal transporteres samt de vejrforhold, der forventes under transporten. Herudover skal containere, som det allerede fremgår af pkt. 1.7, som nævnt ovenfor, anbringes således, at ventilationen ikke forhindres, jf. pkt. 2.6.

Endelig fremgår det af pkt. 2.7, at under transporten skal dyrene med passende mellemrum og under særlig hensyntagen til reglerne i kapitel V tilbydes vand, foder og hvile i overensstemmelse med deres art. Medmindre andet er fastsat, skal pattedyr og fugle fodres mindst hver 24. time og vandes mindst hver 12. time. Vand og foder skal være af god kvalitet, og det skal gives til dyrene på en måde, som begrænser risikoen for forurening mest muligt. Der skal tages hensyn til, at dyrene skal vænne sig til fodrings- og vandingsmåden.

Herudover indeholder pkt. 2.1 i kapitel V i bilag I til transportforordningen et krav om, at fjerkræ samt andre fugle og kaniner, der holdes som husdyr, skal have adgang til foder og vand i tilstrækkelige mængder, undtagen når transporten varer mindre end 12 timer (eksklusiv på- og aflæsningstiden) eller 24 timer for fugleunger af alle arter, forudsat at den tilendebringes senest 72 timer efter udrugning.

Kapitel VII i bilag I til transportforordningen indeholder regler om, hvor mange dyr, der må læsses ombord på transportmidlet, dvs. hvor tæt dyrene må stå. Udover arealkrav anvendes også udtrykkene lastetæthed og belægningsgrad. For så vidt angår kravene til lastetæthed i forbindelse med vej-, jernbane- og lufttransport finder bilag 2 i transportbekendtgørelsen også anvendelse. Kravene til lastetæthed ved transport af fjerkræ i containere i transportbekendtgørelsens bilag 2 er dog de samme som i kapitel VII i bilag I til transportforordningen.

Det fremgår således begge steder af pkt. E, at gulvarealet ved transport af fjerkræ i containere skal opfylde følgende mindstekrav:

<i>Kategori</i>	<i>Areal</i>
Daggamle kyllinger	21-25 cm ² pr. kylling
Fjerkræ på under 1,6 kg	180-200 cm ² pr. kg
Fjerkræ på 1,6 – 3 kg	160 cm ² pr. kg
Fjerkræ på 3 – 5 kg	115 cm ² pr. kg

Fjerkræ på over 5 kg	105 cm ² pr. kg
----------------------	----------------------------

Tallene kan variere afhængigt af ikke blot fjerkræets vægt og størrelse, men også af dets fysiske tilstand, vejrforholdene og transportens sandsynlige varighed.

- Transportbekendtgørelsen

Som nævnt indeholder transportbekendtgørelsens kapitel 3 (§§ 13-27) – set i forhold til transportforordningen – en række supplerende regler, som alene finder anvendelse på transporter af pattedyr og fugle, der fuldt ud afvikles i Danmark, jf. bekendtgørelsens § 13.

Efter § 15 i transportbekendtgørelsen påhviler det forinden transportens påbegyndelse afsenderen eller dennes repræsentant at drage omsorg for, at modtageren eller dennes repræsentant er underrettet om tidspunktet for dyrenes ankomst til bestemmelsesstedet. Endvidere påhviler det modtageren eller dennes repræsentant at tage vare på dyrene ved ankomsten til bestemmelsesstedet.

Herudover må dyr kun pålæsses transportmidler eller containere, som er grundigt rengjort og om fornødent desinficeret. Døde dyr, strøelse og ekskrementer skal fjernes så hurtigt som muligt, jf. transportbekendtgørelsens § 16.

Det følger endvidere af transportbekendtgørelsens § 17, at transport af lettere tilskadekomne eller syge dyr, som ikke påføres unødigt lidelse på grund af transporten, kun må finde sted, hvis transportmidlets bund under transporten forsynes med et ekstra tykt lag egnet strøelse. Der skal i tilfælde af tvivl om, hvorvidt dyrene påføres unødigt lidelse på grund af transporten, indhentes en udtalelse fra en dyrlæge.

Endvidere skal fjerkræ i forbindelse med vej- og jernbanetransport transporteres i kasser, bure eller kurve med tæt bund og af en sådan størrelse, at dyrene kan bevæge sig mellem hinanden og stå oprejst uden at berøre låget med ryggen. Ved transport af længere varighed end 12 timer skal dyrene dog kunne stå oprejst uden at berøre låget med hovedet. Mindst to af kassens mv. sider, eventuelt en af disse og låget, skal være forsynet med trådnæt, tremmer eller ventilationsåbninger, således at en rigelig luftcirkulation er sikret under transporten, uden at dyrets hoved eller ben kan passere åbningerne. Kasserne mv. må ikke stables således, at den fornødne luftcirkulation hindres, jf. transportbekendtgørelsens § 20, stk. 1.

Ved transport af slagtefjerkræ direkte fra producent til slagteri gælder kravene i § 20, stk. 1, 1. pkt., til transportkassens størrelse ved transport af kortere varighed end 12

timer ikke, når den anvendte kasse mv. har en indvendig højde på mindst 35 cm, og alle dyr under transporten kan ligge ned samtidig uden at ligge ind over hinanden, jf. transportbekendtgørelsens § 20, stk. 2. Bestemmelsen i stk. 2 finder imidlertid ikke anvendelse ved transport af kalkuner, der er mere end 20 uger gamle, jf. transportbekendtgørelsens § 20, stk. 3.

Endelig fremgår det af transportbekendtgørelsens § 25, at gulvet i et transportmiddel skal være forsynet med passende strøelse eller tilsvarende materiale, der giver dyrene den fornødne komfort under hensyntagen til arten og antallet af dyr, der transporteres, transporttiden og vejrforholdene. Dette materiale skal sikre en passende absorption af urin og ekskrementer.

6.2.3. Arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger

Arbejdsgruppen har drøftet de gældende regler på transportområdet, der er reguleret af transportforordningen suppleret af transportbekendtgørelsen. Arbejdsgruppen har i den forbindelse noteret sig, at muligheden for at anbefale regler på dette område er kraftigt begrænset af EU-retten.

6.3. Slagtning og aflivning på slagteri

6.3.1. Indledende bemærkninger

Som tidligere beskrevet, findes der ingen større kalkunslagterier i Danmark, hvorfor stort set alle slagtefærdige kalkuner bliver transporteret til Tyskland for at blive slagtet. Et af arbejdsgruppens medlemmer gårdejer Per Jensen har oplyst, at han har oprettet et mindre kalkunslagteri på sin farm, hvor en meget lille andel af hans egen produktion vil blive slagtet.

Slagtning foregår typisk ved, at kalkunerne hænges op i slagtebøjler med hovedet ned af. Derefter bedøves kalkunerne ved at blive kørt gennem et strømførende bad med en så lav strømstyrke, at de bliver bevidstløse. Herefter kører de få meter, inden de kører igennem automatisk roterende knive, der skærer halsen over på dem, og kalkunen dør øjeblikkeligt.

I et italiensk studie blev antallet af dyr, der ankom døde på slagteriet, monitoreret i en fire års periode fra 2001 til 2005. I studiet indgik 11 kalkunslagterier og i alt 118 mio. kalkuner svarende til 84 pct. af hele den italienske kalkunproduktion. Der blev fundet, at 0,38 pct. af kalkunerne var døde ved ankomst på slagteriet. I sommerperioden var antallet af døde kalkuner højest.

Et lignende studie fra Tjekkiet udført i perioden fra 1997-2004 viste en gennemsnitlig mortalitetsrate på 0,28 pct. ved ankomst til slagteriet. Der var en klar positiv sammenhæng mellem kalkunernes mortalitetsrate og længden af transporten til slagteriet.

Forskere har diskuteret elektrisk bedøvelse i et vandbassin i forhold til bedøvelsen med gasblandinger. Det påpeges, at metoden med elektrisk bedøvelse i et vandbassin i nogle tilfælde ikke er effektiv nok og derudover påvirker kødkvaliteten negativt. Bedøvelse af kalkuner med 90 pct. argon i atmosfærisk luft eller en blanding af 30 pct. kuldioxid og 60 pct. argon i atmosfærisk luft anses derimod som en human og effektiv metode til at bedøve fjerkræ. I forhold til den elektriske bedøvelse har bedøvelsen af kalkuner med en blanding af kuldioxid og oxygen vist sig at have velfærdsmæssige fordele. Kalkunerne behøver ikke at blive taget ud af transportkasserne i ubedøvet tilstand. Dyrene skal ikke hænges op på slagtebøjler, hvorved smerter i forbindelse med ophængning undgås. Kalkunerne undgår at hænge med hovedet ned af over en længere periode og slipper for unødvendig kredsløbsbelastning. Beskadigelse og smerte på grund af, at dyrene basker med vingerne, kan ligeledes undgås.

6.3.2. Gældende ret

- Slagte- og aflivningsbekendtgørelsen

Efter § 13, stk. 1, i dyreværnsloven, skal den, der vil aflive dyr, sikre sig, at dyret aflives så hurtigt og smertefrit som muligt.

Justitsministeren kan ifølge dyreværnslovens § 13, stk. 2, fastsætte nærmere regler om aflivning af dyr, herunder regler om slagtning og om forbud mod visse aflivningsformer samt regler om, at aflivning af visse større dyr kun må foretages af en dyrlæge eller anden autoriseret person.

Denne bemyndigelse er senest udnyttet ved bekendtgørelse nr. 583 af 6. juni 2007 om slagtning og aflivning af dyr (slagte- og aflivningsbekendtgørelsen), der trådte i kraft den 1. juli 2007.

Slagte- og aflivningsbekendtgørelsen indeholder bestemmelser, som gennemfører Rådets direktiv 119/93/EF af 33. december 1993 om beskyttelse af dyr på slagte- eller aflivningstidspunktet med senere ændringer, der fastsætter nærmere regler vedrørende flytning, opstaldning, immobilisering, bedøvelse, slagtning og aflivning af en række dyr både på slagterier og uden for slagterier. Endvidere indeholder bekendtgørelsen en række dyrevelfærdsmæssige skærper i forhold til direktivet.

Bekendtgørelsen finder efter § 1, stk. 1, anvendelse på flytning, opstaldning, fastholdelse, bedøvelse, slagtning og aflivning af dyr, der opdrættes og holdes med henblik på fremstilling af kød, skind, pelsværk eller andre produkter, samt på aflivning af heste, hunde og katte.

Ved ”aflivning” forstås enhver metode, som medfører, at et dyr dør, jf. bekendtgørelsens § 1, stk. 6. Ved ”slagtning” forstås aflivning af dyr med henblik på produktion af kød til konsum, jf. bekendtgørelsens § 1, stk. 7.

Af bekendtgørelsens § 3 fremgår det, at dyrene skal beskyttes bedst muligt mod opidselse, smerte og lidelse under flytning, opstaldning, fastholdelse, bedøvelse, slagtning og aflivning.

Bekendtgørelsens kapitel 3 (§§ 5-10) fastsætter regler om slagtning på slagterier, herunder at flytning, opstaldning, fastholdelse, bedøvelse, slagtning eller aflivning af dyr på slagterier kun må foretages af personer, der har det fornødne kendskab og de fornødne færdigheder til at udføre arbejdet human og effektivt i overensstemmelse med bekendtgørelsen, jf. bekendtgørelsens § 10.

For så vidt angår enhovede dyr (typisk heste), drøvtyggere, svin, kaniner og fjerkræ, som er tilført til slagtning på slagterier, er der endvidere fastsat særlige regler i bekendtgørelsens kapitel 5-10 (§§ 17-55).

Bekendtgørelsens kapitel 5 indeholder en række generelle bestemmelser om flytning og opstaldning på slagterierne af de pågældende dyr. Herudover indeholder bekendtgørelsens kapitel 6 bestemmelser om flytning og opstaldning på slagterierne af de dyr, der ikke leveres i containere, mens bekendtgørelsens kapitel 7 indeholder bestemmelser om flytning og opstaldning på slagterierne af dyr, der leveres i containere.

Regler for, hvordan dyrene på slagterierne skal fastholdes inden bedøvelse, slagtning eller aflivning, samt for, hvilke bedøvelses- og aflivningsmetoder der skal anvendes på slagterierne ved slagtning af dyrene og ved afblødning af dyrene, fremgår af kapitel 8-10 (§§ 36-55).

Det følger bl.a. heraf, at de pågældende dyr enten skal aflives omgående ved en af metoderne angivet i kapitel 9 (f.eks. anvendelse af en pistol med skarp ammunition) eller bedøves ved en af metoderne angivet i kapitel 9 (f.eks. anvendelse af bolt pistol)

og umiddelbart herefter afblødes i overensstemmelse med reglerne om afblødning i kapitel 10.

- Forordning om beskyttelse af dyr på aflivningstidspunktet

Rådets forordning nr. 1099/2009/EF af 24. september 2009 om beskyttelse af dyr på aflivningstidspunktet blev vedtaget på et rådsmøde den 24.-25. september 2009 og vil finde anvendelse fra den 1. januar 2013. Forordningen erstatter Rådets direktiv 93/119/EF af 22. december 1993 om beskyttelse af dyr på slagte- eller aflivningstidspunktet. Det gældende slagte- og aflivningsdirektiv er et minimumsharmoniseringsdirektiv, mens forordningen giver adgang til at fastsætte skærpede nationale regler på visse nærmere angivne områder, men i øvrigt indebærer en totalharmonisering af området.

Forordningen finder anvendelse på aflivning af dyr, der avles eller holdes med henblik på fremstilling af fødevarer, uld, skind, pelsværk og andre produkter, og på dermed forbundne aktiviteter. Herudover finder forordningen anvendelse på aflivning af dyr i forbindelse med sanering og dermed forbundne aktiviteter, jf. forordningens artikel 1, stk. 1.

Forordningen finder ikke anvendelse på fjerkræ, kaniner og harer, der af deres ejer slagtes uden for et slagteri til privat forbrug, jf. artikel 1, stk. 2, litra b.

Forordningens kapitel II fastsætter en række generelle bestemmelser om aflivning af dyr og dermed forbundne aktiviteter.

Efter artikel 3, stk. 1, skal dyr skånes for smerte, der ikke kan undgås, og for psykisk belastning eller lidelse.

For så vidt angår aflivningsmetoder følger det af artikel 4, stk. 1, at dyr kun må aflives efter bedøvelse. Bedøvelsen skal foretages ved en af de metoder, der er anført i forordningens bilag I, og dyret skal forblive bevidstløst og uden smerteopfattelse indtil sin død. Hvis der anvendes en bedøvelsesmetode i bilag I, som ikke medfører øjeblikkelig død (såkaldt ”simpel bedøvelse”), skal bedøvelsen så hurtigt som muligt efterfølges af en procedure, der medfører døden, f.eks. afblødning.

Forordningens bilag I indeholder i kapitel I fire tabeller med en opregning af bedøvelses- og aflivningsmetoder. Der foretages i tabellerne en beskrivelse af den pågældende bedøvelses- og aflivningsmetode, en angivelse af den dyrekategori, som meto-

den kan anvendes på, og en angivelse af de særlige forhold, der er relevante ved anvendelsen af metoden (nøgleparametre).

I tabel I beskrives de mekaniske metoder. Disse metoder er anvendelse af penetrerende bolt pistol, anvendelse af ikke-penetrerende bolt pistol, anvendelse af skydevåben med skarp ammunition, knusning, cervikal dislokation (manuel eller mekanisk strækning eller vridning af halsen) og slag i hovedet.

I tabel II beskrives de elektriske metoder. Disse metoder er bedøvelse med elektrisk strøm, der kun ledes gennem hovedet, aflivning med elektrisk strøm, der ledes gennem dyret, og vandbad, hvor strøm ledes gennem dyret.

I tabel III beskrives metoder med gas. Disse metoder er anvendelse af en høj koncentration kuldioxid, anvendelse af kuldioxid i to faser, anvendelse af kuldioxid i forbindelse med inaktive gasser, anvendelse af inaktive gasser (f.eks. argon eller nitrogen), anvendelse af ren kulilte og anvendelse af kulilte i forbindelse med andre gasser.

I tabel IV beskrives dødelig injektion.

Det personale, der er ansvarligt for bedøvelse, eller andet dertil udpeget personale skal efter forordningens artikel 5 regelmæssigt kontrollere, at dyrene ikke viser tegn på bevidsthed eller smerteopfattelse i tidsrummet mellem afslutningen af bedøvelsesprocessen og bekræftelsen af dødens indtræden.

Ifølge artikel 6, stk. 1, skal aflivning af dyr og dermed forbundne aktiviteter planlægges på forhånd og udføres i overensstemmelse med standardprocedurer.

Artikel 7 fastsætter regler om kravene til kompetencen hos de personer, der udfører aflivning og dermed forbundne aktiviteter, og om såkaldte kompetencebeviser.

Bestemmelserne i forordningens kapitel II indebærer ændringer i forhold til slagte- og aflivningsdirektivet, herunder navnlig kravet om kompetencebevis.

Forordningens kapitel III indeholder supplerende krav til slagterier, herunder regler om slagteriernes opførelse, grundplan og udstyr, håndtering og fastholdelse inden slagting, overvågning i forbindelse med slagting og udpegning af en dyrevelfærdsansvarlig på slagterier.

Ifølge artikel 11, stk. 1, skal slagteriernes opførelse og grundplan og det udstyr, der anvendes på slagterierne, overholde bestemmelserne i forordningens bilag II. Bilaget indeholder de supplerende krav til opførelse, grundplan og udstyr, som ifølge artikel 11 skal opfyldes af slagterier. Der fastsættes i bilaget særlige krav til opstaldning på slagterier, fastholdelsesudstyr og -anlæg, elektrisk bedøvelsesudstyr, herunder udstyr til bedøvelse i vandbad, udstyr til bedøvelse af svin ved hjælp af gas samt udstyr til bedøvelse af fjerkræ ved hjælp af gas.

For så vidt angår håndtering og fastholdelse inden slagting skal virksomhedsledere ifølge artikel 12, stk. 1, sikre, at kravene i bilag III overholdes. Der fastsættes i bilaget bl.a. krav til slagterierne i forbindelse med dyrs ankomst, flytning og håndtering.

Herudover forbyder artikel 12, stk. 3, følgende fastholdelsesmetoder:

- Ophængning eller ophejsning af dyr, der er ved bevidsthed.
- Mekanisk sammenbinding eller tøjring af dyrs ben eller fødder.
- Overskæring af rygmarven ved hjælp af f.eks. en puntilla eller en dolk.
- Anvendelse af elektrisk strøm til immobilisering af dyr, som ikke bedøver eller afliver dyrene under kontrollerede forhold.

Artikel 12, stk. 3, litra a og b, gælder dog ikke ved anvendelse af slagtebøjler til fjerkræ.

Virksomhedslederne pålægges efter artikel 14, stk. 1, at udpege en dyrevelfærdsansvarlig på hvert slagteri, som skal bistå dem med at overholde forordningens bestemmelser.

Bestemmelserne i forordningens kapitel III indebærer ændringer i forhold til slagte- og aflivningsdirektivet, herunder navnlig kravet om udpegning af en dyrevelfærdsansvarlig på slagterier.

6.3.3. Arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger

Arbejdsgruppen har drøftet reglerne på området for slagting og aflivning på slagterier. Arbejdsgruppen har noteret sig, at dens mulighed for at anbefale regler på dette område er kraftigt begrænset af EU-retten, herunder den netop vedtagne forordning om beskyttelse af dyr på aflivningstidspunktet. Herudover har arbejdsgruppen noteret sig, at der kun slagtes kalkuner i Danmark i meget beskedent omfang.

På den baggrund finder arbejdsgruppen ikke anledning til at komme med anbefalinger på området.

7. Økonomiske konsekvenser og overgangsregler

7.1. Økonomiske konsekvenser

Arbejdsgruppen har i kapitel 5 fremsat en række forslag til initiativer, der skal styrke kalkunernes velfærd. Det er arbejdsgruppens vurdering, at navnlig forslaget vedrørende belægningsgrad kan have økonomiske konsekvenser for erhvervslivet.

7.1.1. Belægningsgrad

Der er foretaget beregninger af omkostningerne ved forskellige belægningsgrader. Den samlede økonomi som funktion af belægningsgraden for haner på mellem 40 og 60 kg/m² er vist i tabellen nedenfor.

Tilvækstværdien pr. hold stiger med belægningsgraden fra 376,9 til 565,2 tusinde kr. i kraft af flere dyr omsat. Tilsvarende stiger stykomkostningerne fra 275,0 til 418,1 tusinde kr. Dækningsbidraget pr. hold udgør herefter fra 101,9 til 147,1 tusinde kr. Der omsættes 2,6 hold om året i hvert voksehus, således at dækningsbidraget pr. år stiger fra 264,9 tusinde kr. ved en belægning på 40 til 382,4 tusinde kr., når belægningen når op på 60. Omkostningerne til et ekstra starthus svarer til de årlige omkostninger til forrentning, afskrivning og vedligehold.

Pr. hold i 1200 m² voksehus og i alt for året. Produktion af haner, 20 kg ved slagtning.
Produktionsperiode 20 uger, heraf 4 uger i starthus og 16 uger i voksehus.

Belægning ved slagtning kg/m²	40	45	50	55	60
	-----1.000 kr. pr. hold -----				
Salg af slagtedyrl	438,0	492,8	547,5	602,3	657,0
- Køb af kyllinger	61,1	69,0	76,6	84,2	91,8
Tilvækst	376,9	423,8	470,9	518,1	565,2
Stykomkostninger					
Ekstra starthus (Reelt en kapacitetsomkostning)	-	-	-	2,7	5,4
Foder starthus	10,7	12,1	13,4	14,7	16,1
Foder voksehus	213,4	240,1	266,7	293,4	320,1
Energiforbrug starthus	11,7	13,2	14,7	16,1	17,6
Energiforbrug voksehus	15,8	17,8	19,7	21,7	23,7
Dyrlæge, medicin mv.	7,8	8,8	9,8	10,8	11,7
Vand	5,8	6,6	7,3	8,0	8,8
Strøelse	9,8	11,0	12,2	13,5	14,7
I alt	275,0	309,6	343,8	380,9	418,1

Dækningsbidrag	101,9	114,2	127,1	137,2	147,1
Dækningsbidrag pr. år	264,9	296,9	330,5	356,7	382,4

Det fremgår, at bedste økonomiske resultat opnås ved en høj belægning. Der er således 44 pct. højere årligt dækningsbidrag ved en belægningsgrad på 60 kg/m² end ved 40 kg/m², når der er forudsat samme produktionseffektivitet ved alle belægningsgrader.

Arbejdsgruppens forslag om maksimale og gennemsnitlige belægningsgrader vil ramme producenterne forskelligt alt efter, hvilken belægning de i praksis hidtil har haft i deres besætninger. Den nuværende belægningsgrad for haner ligger på ca. 55 kg/m² og for høner på ca. 48 kg/m².

7.2. Overgangsregler

Behovet for overgangsregler afhænger af, hvilke nærmere krav der stilles til belægningsgraden. Der henvises i den forbindelse til kapitel 5, pkt. 2.6 ovenfor, hvoraf det fremgår, at arbejdsgruppen ikke har kunnet nå til enighed om, hvilke krav der bør fastsættes vedrørende belægningsgrad.

8. Arbejdsgruppens udkast til regler

8.1. Arbejdsgruppens udkast til lov om hold af slagtekalkuner

UDKAST

til

Forslag til lov om hold af slagtekalkuner

Kapitel 1

Anvendelsesområde mv.

§ 1. Reglerne i denne lov finder anvendelse på bedrifter med slagtekalkuner, der holdes til erhvervmæssigt formål.

Stk. 2. Loven finder ikke anvendelse på slagtekalkuner, som anvendes i forbindelse med tekniske og videnskabelige undersøgelser, der udføres under tilsyn af Dyreforsøgstilsynet.

Stk. 3. Justitsministeren kan i særlige tilfælde helt eller delvis undtage bedrifter eller slagtekalkuner fra loven.

§ 2. Ved slagtekalkuner forstås i denne lov kalkuner, som holdes med henblik på slagtning til brug for konsum.

§ 3. Ved siden af reglerne i denne lov finder dyreværnsloven og regler fastsat i medfør af dyreværnsloven anvendelse på enhver bedrift med slagtekalkuner.

§ 4. Reglerne i denne lov er minimumskrav, der altid skal opfyldes, medmindre strengere krav er fastsat i anden lovgivning.

§ 5. Justitsministeren kan fastsætte regler med henblik på opfyldelse af Den Europæiske Unions direktiver og beslutninger om forsvarlig behandling af slagtekalkuner og om beskyttelse af disse dyrs velfærd. Justitsministeren kan fastsætte regler, som er nødvendige for anvendelsen af Den Europæiske Unions forordninger om forhold, som er omfattet af denne lov. Justitsministeren kan fastsætte regler om fravigelse af reglerne i ovennævnte retsakter, i det omfang disse indeholder adgang hertil.

Kapitel 2

Fysiske forhold på bedriften

§ 6. Huse, hvor der holdes slagtekalkuner, skal være tilstrækkeligt oplyst til, at kalkunerne kan se de øvrige dyr, undersøge deres omgivelser og udvise normal adfærd, og til, at der kan føres et nøje tilsyn med kalkunerne.

Stk. 2. Der skal anvendes et lysprogram, der sikrer kalkunerne en døgnrytme med en tilstrækkelig sammenhængende mørkeperiode til at imødekomme deres adfærdsmæssige og fysiologiske behov. Skumring og dæmring skal imiteres ved en overgang mellem lys og mørke, der skal være tilstrækkelig lang til, at kalkunerne kan nå at indstille sig på de ændrede lysforhold.

Stk. 3. Justitsministeren kan fastsætte nærmere regler om sammensætningen og varigheden af lys- og mørkeperioder, om lysintensitet samt om skumring og dæmring.

Et flertal i arbejdsgruppen (medlemmerne udpeget efter indstilling fra Det Danske Fjerkræraad, Det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet v/ Aarhus Universitet, Fødevarerøkonomisk Institut v/ Københavns Universitet, Fødevarestyrelsen, Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri samt Justitsministeriet):

§ 7. Den maksimale belægning i det enkelte hus må ikke overstige 58 kg levende kalkun pr. m² gulvareal for haner og 52 kg levende kalkun pr. m² gulvareal for høner.

Stk. 2. Den gennemsnitlige belægning i det enkelte hus må ikke overstige 55 kg levende kalkun pr. m² gulvareal for haner og 48 kg levende kalkun pr. m² gulvareal for høner.

Stk. 3. Justitsministeren kan fastsætte nærmere regler om opgørelsen af den gennemsnitlige belægning i det enkelte hus.

Stk. 4. Justitsministeren kan fastsætte regler om, at producenten skal stille nærmere angivne oplysninger til rådighed til brug for kontrollen af belægningsgraden.

Et mindretal i arbejdsgruppen (medlemmerne udpeget efter indstilling fra Dyrenes Beskyttelse og Det Dyreetiske Råd):

§ 7. Belægningen i det enkelte hus må ikke overstige 50 kg levende kalkun pr. m² gulvareal for haner og 45 kg levende kalkun pr. m² gulvareal for høner.

Stk. 2. Justitsministeren kan fastsætte regler om, at producenten skal stille nærmere angivne oplysninger til rådighed til brug for kontrollen af belægningsgraden.

§ 8. Husene skal i hele produktionsperioden have en strøelsesmåtte, der er løs og tør i overfladen.

§ 9. Bygninger, indhegninger og udstyr, herunder vandingsudstyr, skal holdes tilfredsstillende rene.

Stk. 2. De dele af bygningerne, udstyret og redskaberne, som kalkuner er i berøring med, skal rengøres grundigt og desinficeres, inden der indsættes en ny flok.

§ 10. Bygningernes isolering, opvarmning og ventilation skal sikre, at luftcirkulation, støvindhold, temperatur, relativ luftfugtighed og koncentrationer af luftarter holdes på et niveau, som ikke er skadeligt for kalkunerne. I varme perioder må temperaturen i husene ikke overstige temperaturen udenfor væsentligt.

Stk. 2. Justitsministeren kan fastsætte nærmere regler om luftcirkulation, støvindhold, temperatur, luftfugtighed og koncentrationer af luftarter.

§ 11. Ventilatorer, fodermaskiner og andre maskiner skal konstrueres, monteres, drives og vedligeholdes på en sådan måde, at de forårsager mindst mulig støj. Pludselig udefrakommende støj skal undgås.

§ 12. Elektriske systemer, der er af betydning for dyrenes sundhed og velfærd, skal være forsynet med et alarmsystem, der sikrer, at det opdages, hvis de elektriske systemer ikke fungerer. Alarmsystemet skal testes regelmæssigt.

Stk. 2. Der skal være en beredskabsplan, der foreskriver, hvordan nødsituationer i forbindelse med strømsvigt skal håndteres.

Kapitel 3

Foder og drikkevand

§ 13. Kalkuner skal have adgang til tilstrækkeligt, nærende, afbalanceret og hygiejnisk foder hver dag og tilstrækkelige forsyninger af frisk vand af god kvalitet på alle tidspunkter. Pludselige ændringer, der kan være til skade for kalkunerne, i den type eller kvalitet af foder, der anvendes i fodringsprocedurerne bør undgås, medmindre der er tale om en nødsituation.

Stk. 2. Kalkuner skal tildeles kråseflint gennem hele produktionsforløbet. Tildeling kan dog undlades den sidste uge inden slagtning.

§ 14. Kalkuner skal gennem hele produktionsperioden have adgang til foder- og drikkevandsanlæg med tilstrækkelig kapacitet.

Stk. 2. Justitsministeren kan fastsætte nærmere regler om kapaciteten og udformningen af foder- og drikkevandsanlæg.

Kapitel 4

Tilsyn mv.

§ 15. Kalkuner skal tilses mindst to gange dagligt. Syge dyr skal aflives, og døde dyr skal fjernes med det samme.

Stk. 2. Tekniske installationer til foder, vand, temperaturregulering og ventilation samt strølsens kvalitet skal efterses mindst én gang om dagen.

§ 16. Justitsministeren kan fastsætte regler om, hvordan kalkuner skal løftes og bæres.

Kapitel 3

Påbud og straf

§ 17. Konstaterer politiet eller en person, der er ansat i eller under Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri, at regler i denne lov eller regler, der er fastsat i medfør af denne lov, er overtrådt, kan politiet eller en myndighed under Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri påbyde den ansvarlige for bedriften inden for en fastsat frist at rette op på de forhold, som ikke er i overensstemmelse med disse regler.

Stk. 2. Påbud skal meddeles skriftligt. Endvidere skal den, der har ansvaret for bedriften, have lejlighed til at udtale sig, før påbuddet meddeles.

Stk. 3. Bestemmelsen i stk. 2 kan fraviges, i det omfang det er nødvendigt for at afværge en væsentlig lidelse for dyrene.

Stk. 4. Der kan ikke meddeles påbud efter stk. 1, hvis den ansvarlige for bedriften i forvejen er meddelt et pålæg efter dyreværnslovens § 21 vedrørende samme forhold. Et påbud meddelt efter stk. 1 bortfalder, hvis der efterfølgende udstedes pålæg efter dyreværnslovens § 21 vedrørende samme forhold.

§ 18. Afgørelser efter § 17, stk. 1, kan påklages til Sekretariatet for Fødevare- og Veterinærklager. Klage skal indgives senest 4 uger efter, at klageren har fået meddelelse om afgørelsen. Sekretariatet kan i særlige tilfælde behandle en klage, selv om den er indgivet efter fristens udløb. Klage har ikke opsættende virkning, medmindre sekretariatet træffer anden afgørelse.

Stk. 2. Sekretariatet for Fødevare- og Veterinærklagers afgørelse efter stk. 1 kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed.

§ 19. Med bøde eller fængsel indtil 4 måneder straffes den, der undlader at efterkomme et påbud efter § 17.

Stk. 2. I regler, der udstedes i medfør af denne lov, kan der fastsættes straf af bøde eller fængsel indtil 4 måneder for overtrædelse af reglerne.

Stk. 3. Der kan pålægges selskaber m.v. (juridiske personer) strafansvar efter reglerne i straffelovens 5. kapitel.

Kapitel 4

Ikrafttræden mv.

§ 20. Loven træder i kraft den [...].

§ 21. Loven gælder ikke for Grønland og Færøerne.

8.2. Bemærkninger til lovudkastets enkelte bestemmelser

Til § 1

Bestemmelsen fastlægger lovens anvendelsesområde. Loven finder alene anvendelse på bedrifter, der holder slagtekalkuner til erhvervsmæssigt formål, jf. *stk. 1*.

Ved bedrifter forstås de steder, hvor dyrene holdes over en længere tidsperiode. Loven finder ikke anvendelse på f.eks. markeder eller dyrskuer.

Loven finder endvidere alene anvendelse på bedrifter, der holder slagtekalkuner til erhvervsmæssigt formål. Herved forstås, at holdet af slagtekalkuner hovedsageligt har til formål at fremme ejerens (eller ejernes) økonomiske interesser ved en systematisk indtægtserhvervelse gennem hold af slagtekalkuner og efterfølgende salg.

Hold af slagtekalkuner, som ikke har systematisk indtægtserhvervelse til formål, men som overvejende udøves med henblik på opfyldelse af personlige interesser og behov (hobbyvirksomhed), er således ikke omfattet af loven.

Loven finder ikke anvendelse på slagtekalkuner, som anvendes i forbindelse med tekniske og videnskabelige undersøgelser, der udføres under tilsyn af Dyreforsøgstilsynet, jf. *stk. 2*. Disse dyr omfattes i stedet af lov om dyreforsøg, jf. lovbekendtgørelse nr. 1306 af 23. november 2007.

Justitsministeren kan i særlige tilfælde helt eller delvis undtage bedrifter eller slagtekalkuner fra loven, jf. *stk. 3*. Bestemmelsen kan alene finde anvendelse i helt særlige tilfælde, hvor der i øvrigt alene er tale om mindre afvigelser fra loven.

Til § 2

Bestemmelsen indeholder en definition af ”slagtekalkuner”. Ved slagtekalkuner forstås i denne lov kalkuner, som holdes med henblik på slagting til brug for konsum.

Slagting omfatter både autoriseret slagting på slagteri og hjemmeslagting.

Til § 3

Bestemmelsen præciserer, at dyreværnsloven fortsat finder anvendelse på slagtekalkuner, der er omfattet af loven. Det samme gælder for regler udstedt med hjemmel i dyreværnsloven. Lov om hold af slagtekalkuner vil således ikke indeholde en udtømmende regulering af de dyreværnsmæssige forhold vedrørende kalkuner.

Til § 4

Det fremgår af bestemmelsen, at reglerne i loven er mindstekrav, som altid skal opfyldes på en bedrift med slagtekalkuner. Endvidere fastslår bestemmelsen, at der i anden lovgivning kan fastsættes strengere krav om hold af slagtekalkuner, og i givet fald skal disse strengere krav opfyldes.

Til § 5

Bestemmelsen gør det muligt administrativt at gennemføre direktiver og beslutninger fra Den Europæiske Union om forsvarlig behandling af slagtekalkuner og om beskyttelse af disse dyrs velfærd. Justitsministeren kan endvidere administrativt fastsætte regler for anvendelsen af forordninger om forhold, der er omfattet af loven. Justitsministeren kan endelig fravige reglerne i disse retsakter, i det omfang der er adgang her-til efter EU-retsakterne.

Til § 6

Bestemmelsen fastsætter nærmere krav til belysningen i kalkunhusene. Ifølge *stk. 1* skal husene bl.a. være tilstrækkeligt oplyst til, at kalkunerne kan se de øvrige dyr, undersøge deres omgivelser og udvise normal adfærd, herunder støvbadning, skraben og hakken. Samtidig skal det ifølge bestemmelsen sikres, at personalet har tilstrækkeligt lys til at kunne inspicere dyrene nøje, herunder undersøge om der findes syge, tilskadekomne dyr eller dyr med misdannelser, jf. tilsynsplikten efter lovforslagets § 15.

I bestemmelsens *stk. 2* er der fastsat krav til sammensætningen af lysprogrammer. Lysprogrammet skal sikre, at kalkunerne får en tilstrækkelig sammenhængende mørkeperiode og herved får en vis naturlig døgnrytme. Samtidig stilles der krav om, at skumring og dæmring skal imiteres ved en trinvis overgang mellem lys og mørke, således at kalkunerne har tilstrækkelig tid til at forberede sig på de ændrede lysforhold,

f.eks. ved at finde hvilepladser i skumringen, indtage ekstra foder før mørkeperioden eller lignende.

Det bemærkes, at det i sommertiden kan være vanskeligt at opnå total mørke i kalkunhuse, men at det i denne periode vil være tilstrækkeligt, at den kunstige belysning i huset slukkes.

I *stk. 3* foreslås der indført en bemyndigelse for justitsministeren til administrativt at fastsætte regler om den nærmere sammensætning af lysprogrammer. Sådanne regler er af meget teknisk karakter, og såvel fortsat forskning som praktiske erfaringer med lysprogrammer fremover kan resultere i, at lysprogrammernes sammensætning bør ændres løbende. Det vil derfor være mest hensigtsmæssigt, at de nærmere regler herom fastsættes administrativt.

Arbejdsgruppen anbefaler, at der i bekendtgørelse om hold af slagtekalkuner fastsættes krav om, at kalkuner skal holdes i en lysintensitet på mindst 20 lux på 80 pct. af gulvarealet i de perioder, hvor der er lys i huset.

Arbejdsgruppen finder imidlertid, at en reduktion af lysintensiteten kan tillades, når det er nødvendigt af hensyn til dyrenes sundhed. Lysintensiteten må dog på intet tidspunkt være under 5 lux. Arbejdsgruppen anbefaler herudover, at der fastsættes krav om, at lysintensiteten måles i dyrets øjenhøjde og som et gennemsnit af tre planer vinkelret på hinanden. Gennemsnittet udregnes på baggrund af følgende tre målinger: En måling horisontalt i dyrets øjenhøjde samt en horisontal og vertikal måling vinkelret på den første måling. Måling skal ikke foretages nedad eller mod væg eller hjørne fra kort afstand.

Arbejdsgruppen anbefaler endvidere, at der i bekendtgørelse om hold af slagtekalkuner fastsættes krav om konstant lys de første fire døgn, således at kalkunkyllinger kan vænne sig til omgivelserne og finde frem til foder og vand. Derefter skal det konstante lysprogram kombineres med et step-down-program, således at der sker en optrapning af mørkeperioden. Ved udgangen af den 1. uge skal man være nået op på mindst 2 timers mørke, ved udgangen af den 2. uge skal man være nået op på mindst 4 timers mørke, ved udgangen af den 3. uge skal man være nået op på mindst 6 timers mørke, og ved udgangen af den 4. uge skal man være nået op på mindst 8 timers mørke. Herefter anvendes et lysprogram, der har én mørkeperiode pr. 24 timer på mindst 8 timer indtil højst fire døgn, før kalkunerne indfanges med henblik på slagting.

Arbejdsgruppen anbefaler desuden, at der i bekendtgørelse om hold af slagtekalkuner fastsættes krav om, at skumrings- og dæmringsperioden tidsmæssigt skal være 30 minutter og ikke skal kunne medregnes til mørkeperioden.

Overgangen fra mørke til lys (dæmring) kan ske ved at forøge lysintensiteten gradvist (lineært) eller i et eller flere trin jævnt fordelt over hele dæmringsperioden. Ved dæmringsperiodens slutning forøges lysintensiteten til mindst 20 lux.

Overgangen fra lys til mørke (skumring) kan ske ved at reducere lysintensiteten gradvist (lineært) eller i et eller flere trin jævnt fordelt over hele skumringsperioden.

Der henvises i øvrigt til rapportens kapitel 5, pkt. 1.

Et flertal i arbejdsgruppen (medlemmerne udpeget efter indstilling fra Det Danske Fjerkræraad, Det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet v/ Aarhus Universitet, Fødevareøkonomisk Institut v/ Københavns Universitet, Fødevarestyrelsen, Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri samt Justitsministeriet):

Til § 7

Bestemmelsen fastsætter krav til størrelsen af belægningsgraden i de enkelte kalkunehuse. *Stk. 1* fastsætter den maksimale belægningsgrad til 58 kg levende kalkun pr. m² gulvareal for haner og 52 kg levende kalkun pr. m² gulvareal for høner. *Stk. 2* fastsætter, at den gennemsnitlige belægning ikke må overstige 55 kg levende kalkun pr. m² gulvareal for haner og 48 kg levende kalkun pr. m² gulvareal for høner.

Justitsministeren kan fastsætte regler om den nærmere opgørelse af den gennemsnitlige belægningsgrad, jf. *stk. 3*. Arbejdsgruppen anbefaler, at der i bekendtgørelse om hold af slagtekalkuner fastsættes krav om, at den gennemsnitlige belægning i det enkelte hus måles som den gennemsnitlige belægning for det aktuelle hold og de to forudgående hold kalkuner i samme hus.

Kravene i *stk. 1* og *2* skal opfyldes uafhængigt af hinanden og vil kunne overtrædes selvstændigt. Kravet til den maksimale belægningsgrad efter *stk. 1* vil eksempelvis være overtrådt, hvis en kalkunavler har tre på hinanden følgende haneflokke med belægninger på 40, 40 og 59 kg levende kalkun pr. m² gulvareal, selv om den gennemsnitlige belægningsgrad kun er 46,3 levende kalkun pr. m² gulvareal, og *stk. 2* dermed ikke er overtrådt. Derimod vil kravet til den gennemsnitlige belægningsgrad efter *stk. 2* være overtrådt, hvis en kalkunavler har tre på hinanden følgende haneflokke

med en belægning på 56 kg levende kalkun pr. m² gulvareal, selv om den maksimale belægningsgrad på 58 kg levende kalkun pr. m² gulvareal ikke er overtrådt.

Justitsministeren kan fastsætte regler om, at producenten skal stille visse nærmere bestemte oplysninger til rådighed til brug for kontrollen af belægningsgraden, jf. *stk. 4*. Arbejdsgruppen anbefaler, at der i bekendtgørelse om hold af slagtekalkuner fastsættes krav om, at det påhviler producenten efter anmodning fra de personer, der er nævnt i dyreværnslovens § 24 a, stk. 2 og 3, vederlagsfrit at give oplysninger om antal kg leveret kalkun til brug for kontrol af belægningsgraden.

Et mindretal i *arbejdsgruppen (medlemmerne udpeget efter indstilling fra Dyrenes Beskyttelse og Det Dyreetiske Råd)*:

Til § 7

Bestemmelsen fastsætter krav til størrelsen af belægningsgraden i de enkelte kalkunhuse. Belægningen i det enkelte hus må således ikke overstige 50 kg levende kalkun pr. m² gulvareal for haner og 45 kg levende kalkun pr. m² gulvareal for høner.

Justitsministeren kan fastsætte regler om, at producenten skal stille visse nærmere bestemte oplysninger til rådighed til brug for kontrollen af belægningsgraden, jf. *stk. 2*. Arbejdsgruppen anbefaler, at der i bekendtgørelse om hold af slagtekalkuner fastsættes krav om, at det påhviler producenten efter anmodning fra de personer, der er nævnt i dyreværnslovens § 24 a, stk. 2 og 3, vederlagsfrit at give oplysninger om antal kg leveret kalkun til brug for kontrol af belægningsgraden

Der henvises i øvrigt til rapportens kapitel 5, pkt. 2.

Til § 8

Bestemmelsen indeholder en standard for strølseskvaliteten i kalkunhuse, hvorefter strølsesmåtten i hele produktionsperioden skal være løs og tør i overfladen.

Bestemmelsen skal sikre kalkunerne adgang til støvbadning i løs og tør strøelse, således at de kan rense og vedligeholde fjerdragten. Samtidig skal bestemmelsen forhindre, at kalkunerne opholder sig på en våd strøelse, der på grund af ammoniakfordampning bl.a. kan medføre svidninger på kalkunernes bryst og trædepuder. Der skal således jævnligt ske tilførsel af ny strøelse.

Strøelsen har desuden til formål at fungere som stimulusberigelse. Kalkuner bruger meget tid på at undersøge deres omgivelser og reagerer på stimuli. Berigelse af miljøet i kalkunhusene har derfor en positiv indflydelse på velfærden, idet skadelig hakkeadfærd og dødelighed reduceres, mens sundheden forbedres.

Det bemærkes, at strøelse hos f.eks. slagtekyllinger og kalkuner ikke i praksis tager sig ud på samme måde.

Der henvises i øvrigt til rapportens kapitel 5, pkt. 9.

Til § 9

Bygninger, indhegninger og udstyr, herunder vandingsudstyr, skal holdes tilfredsstillende rene, så længe der er kalkuner til stede, jf. *stk. 1*. De dele af husene, udstyret og redskaberne, som kalkunerne er i berøring med, skal rengøres grundigt og desinficeres, inden der indsættes en ny flok, jf. *stk. 2*.

Der henvises i øvrigt til rapportens kapitel 5, pkt. 6.

Til § 10

Af hensyn til kalkunernes velfærd er det vigtigt at sikre den rette temperatur, luftfugtighed og ventilation i kalkunhusene. Det foreslås derfor, at bygningernes isolering, opvarmning og ventilation skal sikre, at luftcirkulation, støvindhold, temperatur, relativ luftfugtighed og koncentration af luftarter ikke skader dyrene. For høje ammoniakkoncentrationer kan f.eks. medføre luftvejslidelser og nedsat vækst og ved særligt høje koncentrationer give øjenirritationer, ligesom andre luftarter som f.eks. kuldi-oxid kan give dyrene ubehag og i høje koncentrationer påføre dem skader.

Navnlig i perioder med særligt høje temperaturer udenfor – som under en hedebløge om sommeren – er det vigtigt, at temperaturen i huset ikke stiger for meget, hvis man skal undgå overdødelighed blandt kalkunerne. Det foreslås derfor tillige, at temperaturen inde i kalkunhusene ikke i væsentlig grad må overstige temperaturen udenfor i varme perioder. Dette kan f.eks. undgås ved at sikre, at husene kan blive oversprøjtet med vand og derved blive kølet ned på varme sommerdage.

Justitsministeren kan fastsætte nærmere regler om luftcirkulation, støvindhold, temperatur, luftfugtighed og koncentrationer af luftarter, jf. *stk. 2*. Arbejdsgruppen anbe-

faler, at der i bekendtgørelse om hold af slagtekalkuner fastsættes krav til kuldioxid- og ammoniakkoncentrationen og temperaturen i varmeperioder.

Der henvises i øvrigt til rapportens kapitel 5, pkt. 7.

Til § 11

Ventilatorer, fodermaskiner og andre maskiner skal konstrueres, monteres, drives og vedligeholdes på en sådan måde, at de forårsager mindst mulig støj. Pludselig udefrakommende støj skal undgås.

Bestemmelsens ordlyd indebærer ikke, at der løbende skal nyinvesteres i det mest lydløse udstyr. Bestemmelsen indebærer derimod, at det skal undgås, at manglende vedligeholdelse af maskiner og udstyr giver anledning til støj.

Der henvises i øvrigt til rapportens kapitel 5, pkt. 8.

Til § 12

Stk. 1 og 2 fastsætter krav om, at elektriske systemer, der er af betydning for dyrenes sundhed og velfærd, skal være forsynet med et alarmsystem, der sikrer, at det opdages, hvis de elektriske systemer ikke fungerer. Alarmsystemet skal testes regelmæssigt. Der skal endvidere være en beredskabsplan, der foreskriver, hvordan en eventuel nødsituation i forbindelse med strømsvigt skal håndteres.

Der henvises i øvrigt til rapportens kapitel 5, pkt. 10.

Til § 13

Bestemmelsens *stk. 1* fastsætter krav om, at kalkuner skal have adgang til tilstrækkeligt, nærende, afbalanceret og hygiejnisk foder hver dag og tilstrækkelige forsyninger af frisk vand af god kvalitet på alle tidspunkter. Det bør undgås pludseligt at foretage ændringer til skade for kalkunerne i den type eller kvalitet af foder, der anvendes, og i fodringsprocedurerne, medmindre der er tale om en nødsituation.

Bestemmelsens *stk. 2* bestemmer, at kalkuner gennem hele produktionsforløbet skal tildeles kråseflint, der fremmer en naturlig bearbejdning af foderet. Det skal dog kun-

ne undlades den sidste uge inden slagtning, da kråseflinten helst skal være udskilt af kalkunernes krop før slagtning.

Der henvises i øvrigt til rapportens kapitel 5, pkt. 3.

Til § 14

Kalkunerne skal gennem hele produktionsperioden have adgang til tilstrækkelig foderplads og vandforsyning, jf. *stk. 1*.

Justitsministeren kan fastsætte nærmere regler om pladsen omkring foder- og drikkevandsanlæg, jf. *stk. 2*. Arbejdsgruppen anbefaler, at der i bekendtgørelse om hold af slagtekalkuner fastsættes krav om, at pladsen omkring runde vandere skal være mindst 0,10 cm pr. kg levende kalkun, og pladsen omkring runde fodertrug skal være mindst 0,18 cm pr. kg levende kalkun. Pladskravene skal først iagttages efter 5. leveuge, når kalkunerne er begyndt at få en vis størrelse.

Der henvises i øvrigt til rapportens kapitel 5, pkt. 4.

Til § 15

Kalkunerne skal tilses mindst to gange dagligt. Syge dyr skal aflives, og døde dyr skal fjernes med det samme, jf. *stk. 1*. Tekniske installationer til foder, vand og ventilation samt strølsens kvalitet skal efterses mindst én gang om dagen, jf. *stk. 2*.

Der henvises i øvrigt til rapportens kapitel 5, pkt. 5.

Til § 16

Efter bestemmelsen kan justitsministeren fastsætte regler om, hvordan kalkuner skal løftes.

Ved indfangning med henblik på transport vil kalkunerne prøve at bevæge sig væk eller flygte, hvilket gør håndtering uundgåelig. I forbindelse med indfangning skal kalkunerne håndteres korrekt, således at de ikke påføres skader eller unødige smerter mv.

Der henvises i øvrigt til rapportens kapitel 5, pkt. 11.

Til § 17

Der foreslås ved bestemmelsen indført en påbudsordning, hvorefter fødevareregionerne og politiet i tilfælde af overtrædelse af reglerne i loven, eller af regler fastsat i medfør af loven, kan give den ansvarlige for bedriften et påbud om at rette op på de forhold, som ikke er i overensstemmelse med reglerne, inden for en nærmere fastsat frist, jf. *stk. 1*.

Denne ordning indebærer, at den ansvarlige for bedriften kan straffes for overtrædelse af lovens krav i tilfælde, hvor vedkommende ikke efterkommer et påbud inden for den frist, som myndigheden fastsætter. Vedkommende får således en chance for at rette op på de ulovlige forhold, før der kan blive tale om at gennemføre en straffesag for overtrædelsen, ligesom vedkommende – i kraft af rekursadgangen for det meddelte påbud – får adgang til at fremsætte indsigelser over for myndighedernes vurdering af forholdene.

Det følger af § 3, at reglerne i dyreværnsloven og regler, der udfærdiges med hjemmel i dyreværnsloven, desuden finder anvendelse på enhver bedrift med kalkuner. Dette indebærer, at der i grove tilfælde, f.eks. hvor der er tale om vanrøgt af kalkuner, vil være adgang til at straffe efter dyreværnslovens regler.

Påbudsordningen vil – for politiets vedkommende – supplere den adgang, som politiet efter dyreværnslovens § 21 allerede har til at give pålæg om et dyrs behandling i tilfælde, hvor et dyr behandles uforsvarligt. Samspillet mellem de to ordninger er fastlagt ved det foreslåede *stk. 4*. Det fremgår heraf, at der ikke kan meddeles påbud efter den foreslåede § 17, hvis den ansvarlige for bedriften i for vejen er meddelt et pålæg efter dyreværnslovens § 21 vedrørende samme forhold. Et påbud efter § 17 bortfalder, hvis der efterfølgende udstedes pålæg efter dyreværnslovens § 21 vedrørende samme forhold.

Påbudsordningen vil indebære, at en fødevareregion, som under et kontrolbesøg konstaterer forhold, som ikke er i overensstemmelse med lovens krav, vil kunne meddele et påbud om at rette op på forholdene.

Til § 18

Den foreslåede bestemmelse indeholder i *stk. 1* en adgang til at påklage fødevareregionernes og politiets påbud efter § 17 til Sekretariatet for Fødevarer- og Veterinærklager. Af hensyn til hurtigst muligt at kunne sikre kalkunernes velfærd, foreslås

det, at en klage ikke har opsættende virkning, medmindre Sekretariatet for Fødevarer- og Veterinærklager træffer anden afgørelse.

Fristen for at klage er fastsat til 4 uger fra den dag, afgørelsen er meddelt, jf. stk. 1. Hvis fristen udløber på en lørdag, søndag, helligdag eller grundlovsdag, forlænges fristen til førstkommende hverdag.

Det foreslås, at Sekretariatet for Fødevarer- og Veterinærklagers afgørelse i en klagesag ikke kan indbringes for anden administrativ myndighed, jf. *stk. 2*.

Til § 19

Stk. 1 giver mulighed for at pålægge straf for undladelse af at efterkomme et påbud efter § 17, inden for den af myndighederne fastsatte frist. Det foreslås, at en sådan undladelse kan straffes med bøde eller fængsel indtil 4 måneder.

Den, som kan ifalde strafansvar efter lovforslagets bestemmelser, vil være den ansvarlige for bedriften, medmindre andet fremgår af den relevante bestemmelse.

Efter *stk. 2* kan der ligeledes fastsættes straf af bøde eller fængsel indtil 4 måneder i administrative forskrifter, der udfærdiges med hjemmel i loven.

Efter *stk. 3* kan der pålægges selskaber mv. (juridiske personer) strafansvar efter reglerne i straffelovens 5. kapitel.

Til § 20

Det foreslås, at loven træder i kraft den [...].

Til § 21

Bestemmelsen fastsætter lovens territoriale anvendelsesområde og indebærer, at loven ikke gælder for Færøerne og Grønland. Det skyldes, at dyrevelfærd er et hjemmestyreanliggende for Færøerne og et selvstyreanliggende for Grønland.

8.3. Arbejdsgruppens udkast til bekendtgørelse om hold af slagtekalkuner

UDKAST
til
Bekendtgørelse om hold af slagtekalkuner

I medfør af § 14, stk. 3, i dyreværnsloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 1343 af 4. december 2007, og § [...] i lov om hold af slagtekalkuner, jf. lov nr. [...] af [...], fastsættes:

Kapitel 1

Anvendelsesområde mv.

§ 1. Reglerne i denne bekendtgørelse finder anvendelse på bedrifter med slagtekalkuner.

Stk. 2. Bekendtgørelsen finder ikke anvendelse på slagtekalkuner, som anvendes i forbindelse med tekniske og videnskabelige undersøgelser, der udføres under tilsyn af Dyreforsøgstilsynet.

§ 2. Ved slagtekalkuner forstås i denne bekendtgørelse kalkuner, som holdes med henblik på slagtning til brug for konsum.

Kapitel 2

Fysiske forhold på bedriften

§ 3. Slagtekalkuner skal i de perioder, hvor der er lys i huset, holdes ved en lysintensitet på mindst 20 lux på 80 pct. af gulvarealet.

Stk. 2. Lysintensiteten kan i særlige tilfælde reduceres, når det er nødvendigt af hensyn til dyrenes sundhed. Lysintensiteten må dog på intet tidspunkt være under 5 lux.

Stk. 3. Lysintensiteten måles i dyrets øjenhøjde og som et gennemsnit af tre planer vinkelret på hinanden. Gennemsnittet udregnes på baggrund af en horisontal måling samt en horisontal og vertikal måling vinkelret på den første måling. Målingen skal ikke foretages nedad eller mod væg eller hjørne fra kort afstand.

§ 4. I huse med slagtekalkuner skal der anvendes et lysprogram med følgende sammenhængende daglige mørkeperioder:

- 1) Fra 0 til 4 dage efter udrugning skal kalkunkyllinger holdes ved konstant lys.
- 2) Fra 5 til 7 dage efter udrugning skal mørkeperioden øges til mindst 2 timer.
- 3) Fra 8 til 14 dage efter udrugning skal mørkeperioden øges til mindst 4 timer.
- 4) Fra 15 til 21 dage efter udrugning skal mørkeperioden øges til mindst 6 timer.
- 5) Fra 22 til 28 dage efter udrugning skal mørkeperioden øges til mindst 8 timer.
- 6) Fra 29 dage efter udrugning til 4 dage før indfangning med henblik på slagtning eller transport til slagtning skal mørkeperioden være mindst 8 timer.

Stk. 2. Overgangen fra mørke til lys (dæmring) skal ske ved at forøge lysintensiteten gradvist (lineært) eller i et eller flere trin jævnt fordelt over hele dæmringsperioden.

Stk. 3. Overgangen fra lys til mørke (skumring) skal ske ved at reducere lysintensiteten gradvist (lineært) eller i et eller flere trin jævnt fordelt over hele skumringsperioden.

Stk. 4. Dæmrings- og skumringsperioden skal hver have en varighed på mindst 30 minutter og kan ikke medregnes til mørkeperioden.

§ 5. Husene skal være udstyret med ventilations- og om nødvendigt køle- og varmesystemer, der kan sikre, at

- 1) ammoniakkoncentrationen (NH_3) ikke overstiger 20 ppm målt i kalkunernes hovedhøjde,
- 2) kuldioxidkoncentrationen (CO_2) ikke overstiger 3000 ppm målt i kalkunernes hovedhøjde, og
- 3) at indendørstemperaturen fra fire uger efter udrugning højst må være 3 °C højere end udendørstemperaturen, når udendørstemperaturen er over 30 °C i skyggen.

§ 6. Fra 5 uger efter udrugning og frem til slagtetidspunktet skal pladsen omkring runde vandere være mindst 0,10 cm pr. kg levende kalkun, og pladsen omkring runde fodertrug skal være mindst 0,18 cm pr. kg levende kalkun.

§ 7. Den gennemsnitlige belægning i det enkelte hus måles som den gennemsnitlige belægning for det aktuelle hold og de to forudgående hold slagtekalkuner i samme hus.

Stk. 2. Det påhviler producenten efter anmodning fra de personer, der er nævnt i dyreværnslovens § 24 a, stk. 2 og 3, vederlagsfrit at give oplysninger om antal kg leveret kalkun til brug for kontrol af belægningsgraden.

Kapitel 3

Næbtrimning og håndtering

§ 8. Trimning af næb på kalkuner må senest foretages 10 dage efter udrugning.

Stk. 2. Der må maksimalt trimmes 1/3 af kalkunens næb målt fra næseborets yderste del til næbspidsen.

§ 9 Kalkuner skal løftes og bæres enkeltvis under kroppen ved det ene ben og i den diagonalt modsatte vinge.

Stk. 2. Kalkuner skal bæres med hovedet opad med undtagelse af det tidspunkt, hvor de løftes.

Stk. 3. Det er forbudt at løfte eller bære kalkuner i et enkelt ben, i vingerne alene eller i halsen.

Kapitel 4

Straf

§ 10. Med bøde eller fængsel indtil 4 måneder straffes den, der overtræder § 3, stk. 1 og stk. 2, 2. pkt., § 4, stk. 1 og 4, § 5, § 6, § 7, stk. 2, § 8 og § 9.

Stk. 2. Der kan pålægges selskaber m.v. (juridiske personer) strafansvar efter reglerne i straffelovens 5. kapitel.

Kapitel 4

Ikrafttræden

§ 11. Bekendtgørelsen træder i kraft den [...].